

ОЛИМЖОН ХОЛДОР

ҚИСМАТ

Ҳужжатли қисса

Андижон-2011
«Ҳаёт» нашриёти

*Ўзбекистон Республикаси Мустақиллигининг
20 йиллигига бағишлайман.*

Муаллиф.

Қўлингиздаги китоб республика тиббиёт салтанатининг жонкуяр фидойиларидан бири, тиббиёт фанлари доктори, профессор, Андижон Давлат тиббиёт институти клиникаси бош шифокори, кўп сонли жамоа раҳбари, камтар инсон Қобилжон Худойбердиевга бағишланган мажмуадир.

Асарнинг тили содда, ўқимшили, ранг-баранг воқеалар бадиий бўёқларга бойлиги, халқчилиги билан эътиборга лойиқ.

Гарчи китоб қаҳрамони Қобилжон Худойбердиев бўлса-да, унда мустақиллик йилларида Андижон шифокорлари эришган ютуқлар ва оқ халатли замонашларимиз ҳақида гап кетади.

Шунингдек, китобга қаҳрамонимизнинг кўндан ёзиб юрган ёндафтаридан қайдлар, асар муаллифининг назм бекаати туркуми ҳамда мумтоз адабиётимизнинг буюк алломалари, мутафаккирлари газаларига боғлаган муҳаммасларидан намуналар ҳам киритилган.

Ушбу ҳужжатли публицистик қисса тиббиёт оламига алоқадор бўлган барча катта-кичик раҳбарларга, тиббиёт олийгоҳи ва коллежаларнинг тарбиячиларига, илмга чанқоқ талабаларга, хуллас, бу соҳанинг барча етуқ мутахассисларига, кенг жамоатчиликка мўлжалланган.

Уйлаймизки, ушбу ҳужжатли қисса кенг китобхон оммасига ҳам манзур бўлажак.

Тақризчилар:

Абдулҳамид НУРМОҢОВ, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими, филология фанлари доктори, профессор

Зухриддин САЛОҲИДДИНОВ, тиббиёт фанлари доктори, профессор.

ISBN 978-9943-315-36-5

© Олимжон Холдор. «Қисмат». Ҳужжатли қисса. Андижон, «Ҳаёт» нашриёти. 2011 йил.

Истиқлол йиллари қаҳрамонлари ҳақида юксак савияли романлар, қиссалар, мусиқа ва драматик асарлар, бадиий ва ҳужжатли фильмлар, мўйқалам усталарининг ижод маҳсуллари кўришни истайман...

Ислом КАРИМОВ
Ўзбекистон Республикаси
Президенти.

ШИФОКОР ҚАСИДАСИ

80 ёшни қувалаб бораётган отахон адибимиз, Ўзбекистон санъат арбоби, шоир, ёзувчи, драматург ва профессор Олимжон Холдор Мустақиллик йилларида ҳаммамиздан кўп ва хўп ижод қилди. Қатор шеърӣ тўплamlар, драматик асарлар, қиссалар, романлар, сайланмалар пайдо бўлди. "Қотил ким?", "Севги афсонаси", "Боборуҳ", "Андажон қолди", "Миркомилбой", "Ой тутилган кечалар", "Алданган фаришта" драмалари театрлар сахналарини беади.

Мавзу жиҳатидан бири иккинчисини такрорламайдиган "Аросат", "Миркомилбой", "Андижонликлар", "Мўъжиза" каби романлари чоп этилди.

Бу йирик асарлар 60-80 йилларда ёзила бошлагани ва улар мустақиллик шарофати билангина бирдан кетма-кет эълон қилиниши ҳаммани хайратга солди.

Катта ижодда бундай жараён аҳён-аҳёнда такрорланиб туради. Бунинг учун эса адиб узоқ ва пухта тайёргарлик кўрган бўлиш керак.

Адибнинг етмиш йиллигида уч жилдлик, етмиш беш йиллигида икки жилдлик сайланма асарлари нашр этилди.

Олимжон Холдор омадли адиб. Тиниб-тинчимас серғайрат ижодкор. Ёшларга ҳар жиҳатдан ибрат бўла оладиган қалам соҳибидир.

Шуни айтиш керакки, кейинги йилларда энг жанговор жанр ҳисобланмиш публицистика анча оқсаб қолаётир. ҳужжатли очерклар, қиссалар кам ёзилапти. Назаримда, очерклар, ўз ўрнини публицистик қиссаларга бўшатиб бераётгандай. Бироқ замондошларимиз ва мустақиллик қаҳрамонлари ҳақида ёзилган публицистик қиссалар ҳам бармоқ билан санарли.

Олимжон Холдор авваллари унча-мунча ҳикоялар, очерклар билан чиқишлар қилиб турарди. Менимча ўша йиллари муҳтарам адибимиз катта ижодий жараёни бошидан кечирган бўлсалар керак, дейишга тўла асос бор.

Республикамиз Президенти И.Каримовнинг: "Истиқлол йиллари қаҳрамонлари ҳақида юксак савияли романлар, қиссалар, мусиқа ва драматик асарлар, бадий ва ҳужжатли фильмлар, мўйқалам усталарининг ижод маҳсуллари кўришни истайман..." -деган даъватига Олимжон Холдор "лаббай" деб жавоб берди. Кетма-кет "Армон", "Кўнгиш", "Ер фарзанди", "Осмон калити", "Умр мазмуни", "Келажакка мактублар", "Шаҳрихонликлар" публицистик қиссаларини чоп эттирди. "Ер фарзанди" - пахтабодлик кекса деҳқон, Меҳнат қаҳрамони Исомиддин Арабовга, "Осмон калити" - олтинқўллик, Республикада хизмат кўрсатган пахтакор Мамажон Ҳамроевга, "Умр мазмуни" - ёрқишлоқлик тажрибали деҳқон, ёшлар мураббийси Юсуфжон Сотволдиевга, "Келажакка мактублар" - избосканлик Меҳнат қаҳрамони, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган пахтакор Абдусамат Тиллабоевга, "Шаҳрихонликлар" публицистик қиссаси эса тадбиркор инсон, устоз деҳқон Ўрмонжон Бозорбоевга бағишланди.

Бу публицистик ҳужжатли қиссаларда ўзбек пахтачилигида ўз мактабини ярата олган олижаноб инсонлар, ўзбек деҳқонига мустақиллик берган бахт-саодат, ҳақ-ҳуқуқ мадҳ этилади.

Қўлингиздаги мазкур "Қисмат" деб аталувчи ҳужжатли қисса эса мавзу жиҳатидан тамоман бошқа. Ўзбек зиёлилари - тиббиёт ходимлари, табобат илмининг дарғалари, етук олимлар ҳақидаги асардир.

Қисса қаҳрамони тиббиёт фанлари доктори, профессор, ёш олим Андижон табобат мактабининг ташкилотчиларидан бири, Андижон Давлат тиббиёт институти клиникаси бош шифокори устоз Қобилжон Худойбердиевга ҳамда у раҳбар бўлган кўп сонли етук олимлар, фан арбоблари, олий тоифали шифокорлар ва ҳамшираларга бағишланади.

Шунингдек, рисолада қаҳрамонимиз ҳақида республикамиз таниқли олимларининг қимматли фикрлари, дардига шифо топган мижозларнинг мактублари, Қобилжоннинг ўзи кўп йиллардан буён ёзиб юрган ёндафтарыдаги сиёҳи қурмаган сагрлар, муаллиф ҳақида маълумот ва унинг ҳали эълон қилинмаган мухаммаслари ва назм бекатига ҳам кенг ўрин берилган.

Шубҳа йўқки, "Қисмат" қиссаси кенг китобхонлар томонидан қизгин кутиб олинади ва севилиб ўқилади.

Ҳафиз АБДУСАМАТОВ,
Ўзбекистон Фанлар Академияси бўлим бошлиғи, Давлат мукофотининг совриндори, Ўзбекистон фан арбоби, филология фанлари доктори, профессор.

СЕН ДАРДИМНИ ОЛДИНГ, МЕН ДАРДИНГ ОЛАЙ

Ёзнинг иссиқ кунлари, Андижон аэропорти, одам гав-жум. Аэропорт радиосидан "Андижон-Москва" самолётига чикувчи йўловчилар тўхтатилади!", деган бу тез-тез такрор-ланиб турувчи таниш овозни бир неча бор эшитганмиз.

Атрофи панжара билан ўраб қўйилган турфа гулларга тўла майдонда кузатувчилар ҳавога энди кўтарилаётган самолёт-га қўлларини силтайдилар. "ТУ-154" аста-секин ўз йўлига бурилади ва мотор янада қаттиқроқ овоз ила ишлайди. Кўп ўтмай самолёт Андижон осмонида бир айланиб, гўё анди-жонликлар билан хайрлашади-да ва юқорига кўтарилади, кўп ўтмай кўздан ғойиб бўлади.

Ўриндиқларда ўтирган миллатлари, жинслари ва ёшлари хилма-хил бўлган йўловчилар ниҳоят ҳимоя камарларини бўшатадилар. Шундан сўнг стюардесса "Андижон-Москва" самолёти 9.6 километр тепаликда парвоз қилаётгани, тепада об-ҳавонинг намлиги 28 градус эканлигини такрорлайди. Токи самолёт ўз изига тушиб олгунча Андижоннинг иссиқ ҳароратидан толиққан йўловчилар бўйинлари, юзларини артишар, ҳўл рўмолчалари билан елпинар эдилар.

Бошда айтганимиздек, йўловчилар пастдаги ҳароратнинг кучи ҳақида ҳайратланишиб сўзлашардилар. Шу вақт еттин-чи ўриндиқда ўтирган, ёшлари етмиш атрофидаги рус ки-шиси безовта бўла бошлади. Ёнидаги ҳамроҳи бу ҳолатни кузатиб туриб, ўз рўмолчаси билан уни елпий бошлади. У киши ҳозир гапиришга ҳам, қўллари билан имо-ишора қилишга ҳам қурби етмас, назаримда унга ҳаво етишмаяп-ти. Кимдир: "Ёрдам, кислород бериш керак", - деди. Ўрин-диқларни иккига бўлиб турувчи ўрта йўлақдан стюардесса-лар чопа бошлашди. Кимдир у кишининг елкаларини уқалаб, юзларини артар, яна кимдир елпир, қўлларидан тутиб,

қўмаклашишга, унга мадад беришга уринар эди. Барибир бу ҳаракатлар, ёрдамлар унга қор қилмасди. Шундан кейин стюардессалардан бири баланд овоз билан "Ораларингизда шифокор борми?, ёрдам керак, ёрдам берингиз", деди ярим ялиниш, ярим буйруқ оҳангида.

Йўловчилар чолни ўраб олишди. Булар орасида охириги ўриндиқлардан бирида жимгина ўз ўйлари билан, кўзларини юмиб, мизғиб кетаётган, қорачадан келган, истараси иссиқ бир йигит ҳам бор эди. У дарҳол ўрнидан туриб сумкачасидан фонендоскопни олиб, юрак уриши ва босим ҳолатини текширар, бир қўлида эса беморнинг томир уришини санарди. Ҳамма жим. Ким нимани билса шуни айтарди. Бизнинг йигит беморнинг ёнида ўтирган йўловчини ўз ўрнига таклиф қилди ва у кишининг ёнига ўтириб ишга киришди. Шу вақт бутун йўловчилар йигитдан нажот кутарди. Кимдир сув келтирди ва кимдир сумкасидан аллақандай дориларни олиб, оқсоқолга ичкизишга киришди. Орадан анча вақт ўтгач, бемор ўзига келди. Ёш шифокор ўзбек йигитига ташаккурлар айтиб, исми шарифини сўради.

- Мен ўзбекман, андижонликман. Биринчи Москва медицина институти аспирантиман.

- Раҳмат ўғлим, қўлинг дард кўрмасин. Омадингни берсин. Мен москваликман. Касбим қурувчилик. Бизнинг сулоламиз, етти-саккиз отадан бошлаб ҳаммамиз қурувчилармиз. Москвани биз қурганмиз десам хато бўлмайди.

- Сиздай одам билан танишганимдан, оз бўлса-да ёрдимим текканидан хурсандман.

- Ўғлим, аспирантман, дедингми, ҳимоянг қачон?

- Шу йилнинг охирида.

- Қаерда ўтказилади?

Қобилжон нима дейишини билмай қолди. Отага ҳимоя бўладиган жойни, соатини айтмасликнинг иложи йўқ эди...

Қобилжон аста отанинг қўлини олди-да, ўз ўрнига бориб

ўтирди. Ҳозир назаримда йўловчиларнинг ҳаммаси ҳам Қобилжоннинг қўлларини қисиб, унга миннатдорчилик билдиришга тайёр эканлиги шундоққина кўриниб турарди.

Каминангиз эса Қобилжоннинг ёнидаги бўш жойга бориб ўтириб, уни саволга тутат бошладим.

- Бир шаҳардан эканмиз. Шундай олижаноб йигитлар менинг ҳамшаҳарим бўлганидан бошим осмонга етади. Сиз ука ўша қариянигина эмас, бутун йўловчиларнинг дуосини олдингиз, кам бўлманг, минг марта раҳмат. Менинг касбим журналист. Кечирасиз, Сиз билан жуда қизиқиб қолдим. "Сафарда суҳбат йўлни қисқартади", деган гап бор. Замин пастда, бизлар осмону фалакда кетяпмиз. Ўзингиз хақингизда баъзи гапларни айтиб берсангиз.

- Қандай бўларкин, Сиз савол беринг, мен жавоб беришга ҳаракат қиламан.

- Нима деб савол беришга ҳам ҳайронман. Саволларим жуда кўп. Келинг, яхшиси энг аввало ўзингиз, ота-онангиз, устозларингиз ҳақида сўзлаб бера қолинг.

- Ана савол-у, мана савол. Бу саволингизга икки оғиз гап билан жавоб бериш ҳам мумкин. Йўл узоқ бўлганлиги учун келинг бир бошдан айтиб берай.

- Қулоғим Сизда.

- Нимадан бошласам экан, гоҳо бундай оддийгина саволга ҳам жавоб беролмай, қийналасан киши.

- Ўзингиз айтгандай бир бошдан бошланг.

Журналист йигит ён дафтарчасини қўлга олиб унга алланарсаларни ёзарди, Қобилжон эса шошмай ҳикоясини бошлади.

- Гапни устозларимдан бошласам тўғрироқ бўлар. Шеъринг мулкининг султони ҳазрат Навоийда "Ким сенга бир ҳарф ўқитмиш ранж ила, айламоқ бўлмас адо минг ганж ила" деган ажойиб гаплари бор. Мен омадли одамман, энг аввало устозларимнинг барча-барчасидан розиман. Бахтимга шундай кишилар билан дуч келдимки, уларнинг ҳар бири ўз со-

ҳасининг етук билимдонлари, дилкаш, шогирдларига ўзларида борки билимларини қисиб-қимтиб эмас, ҳаммасини сажийлик билан аямай берадиган, олижаноб кишиларидир.

Биринчи синфга раҳматли дадам қўлларимдан тутиб олиб бордилар. Илк саводимни чиқарган, алифбони ўргатган устозим Сайёрахон ая Иброҳимовага хурматим чексиз, рус тили ўқитувчиси Наталья Павловна Илекни, кейинчалик профессор Турсун Зулунович Жумабоевни, институт нейрохирургия кафедраси мудир, профессор, устоз Неймат Мамажонович Курбоновни, Москва медицина институти травматология кафедраси профессори, ниҳоятда билимли олим, ўнлаб шогирдлар чиқарган Александр Иванович Проценко, атоқли олим, академик, давлат мукофотининг соvrиндори, травматология фани бўйича кўплаб қўлланма ва дарсликлар муаллифи афсонавий олим Георгий Степанович Юмашевни фахр ва ифтихор билан пирим устозларим деб биламан. Мен санаб ўтган мураббийларимнинг барчаси илмий ва ижодий ҳаётимда ҳамда раҳбарлик фаолиятимда бениҳоя катта рол ўйнамоқдалар. Устозлар ҳақида гап кетганида энг аввало отам, онам, бобом, момом, қўни-қўшни, маҳалла-қўй кексалари, қўйингки, дилимга энг яқин ҳар бир кишини мен устозим деб ҳисоблайман.

Ҳамма замонда ҳам устоз-шогирд масаласи энг муҳим масала ҳисобланган.

Мен ҳаётда шундай шогирдларни биламан. Улар давр ва замон тақозоси билан балким кимларнингдир топшириғига биноан ўз устозларини қоралаб, улар ҳақида думалоқ мактублар ёзишди ва ундайлар кўп ўтмай ўзлари кўпчиликнинг назаридан қолдилар. Охир-оқибат бундай шогирдлар бирикки бўлган эмас. Устозга қарши чиққан шогирд отага қўл кўтарган фарзанддай эмасми? Менга қолса ундайларни "оқ падарлар" деган бўлар эдим.

Домла Г.С.Юмашевнинг 80 ёшлигини нишонлаш учун

Москвада катта илмий конференция ташкил қилинди. Менинг бахтим шундаки, устознинг юбилей кечасида фақат иштирок этиш эмас, қутлаш ва нутқ сўзлаш шарафига ҳам муяссар бўлганман. Собиқ 15 республикадан, чет эллардан келган кўплаб атоқли олимлар ва домланинг шогирдлари устозни қутладилар, миннатдорчилик билдирдилар.

Илмий конференция охирида устоз сўз олиб ажойиб бир гапни айтдилар. Ўша башоратни айнан келтирмоқчиман. Устоз шундоқ дедилар: "Худога минг қатла шукур, менинг шогирдларим ичида сотқинлар, душманларим йўқ, илоҳо ҳеч қачон бўлмасин. Худо шундайлардан асрасин!" Домланинг бу гаплари залда ўтирганларни оёққа турғазди. ҳамма олимлар, барча қатнашчилар бир овоздан "браво, bravo" деган сўзлар билан қарсак чалишди.

Каминангиз шундай олижаноб олимларнинг шогирди сифатида уларга ҳамма вақт содиқ бўлиб қоламан ва таъзим қиламан. Улар мени ҳаммаша қўллаб келишди. Камчиликларимни рўйи рост айтишди. Мен буни ҳаммаша тан оламан. Шукрлар бўлсинким, эндиликда мен тиббиёт фанлари докториман, профессорман, 4 нафар фарзанднинг отасиман. Дўстларим, ҳамкасбларим, ҳамфикрларим жуда кўп. Мен улар билан очиқ-ойдин фахрланаман.

Домлаларим менга ҳамма вақт ҳалол бўлишни, рост сўзлашни, илмга амал қилишни, камтар бўлишни ўргатганлар. Бу ўғитлар умр бўйи менинг дастурил амалимдир.

Иш фаолиятимда беморлар билан худди қадрдонлардек, гарчи биринчи марта кўриб турган бўлсам ҳам, кўпдан таниш ака-укадек, опа-сингилдек муносабатда бўлишга ҳаракат қиламан. Донишмандлардан бири агар мижозинг подшоҳ бўлса ҳам, катта олим, давлат арбоби бўлса ҳам, у сен учун фақат мижоздир. Агар уни подшоҳ ёки катта арбоб деб қарайдиган бўлсанг, унда сен илмига амал қилмаган кимсага ўхшаб қоласан.

Қисқача таржимаи ҳолим ўзгаларникидан фарқ қилмайди. Дадам раҳматли Турсунбой Худойбердиев автомобил ҳайдовчиси, онам раҳматли Махфиратхон Худойбердиева эса уй бекаси эдилар.

Онажонининг хотирлашича чақалоқлигимда мендан катта акам Обиджон бирдан бетоб бўлиб қоладилар. Онам акам билан овора бўлиб, менга Собирахон момом қараган эканлар. Биз оилада бешта фарзанд эдик. Катта акам Обиджон, икки укам ва битта синглим бор эди.

Бир воқеани жуда-жуда айтишни истайман. Онамнинг отаси Зулунбой опоқим рамазон ҳайити кунлари мачитга ўзлари билан мени етаклаб олиб борадилар. Одам жуда кўп. Мени ҳайратга солган нарса шу эдики, ҳамма намозхонлар фақат бир кишининг сўзини тингларди. Уйга келиб: "Нега ҳамма одамлар бир кишига қулоқ солиб, жим туради", деб сўрадим. Шунда опоқим: "Билмайсанми, у кишини Тўра-хон домла дейдилар, жуда илмли одам. Агар сен ҳам катта бўлганимда илмли бўлсанг, олим бўлсанг худди Тўра-хон домла сингари одамлар сени ҳам ҳурмат қиладилар, гапларинга қулоқ соладилар", дедилар.

Раҳматли бузрукворим ва қиблагоҳим ҳаммиша: "Одам бир жойда кўкаради, буни унутма, бир жой дегани бу киндик қони тўкилган Ватандир" дер эди.

Ота-онани танлаш мумкин бўлмаганидек, Ватанни ҳам танлаб бўлмайди, уни севиш мумкин ва севишиш ҳам мумкин, Ватанни сотиб олиб бўлмайди. Ўз Ватанига хизмат қилмаганларни, сотқинлик қилганларни ўз юртига тош отувчиларни манқуртлар, дейдилар. "Олим бўлсанг олам сеники", халқинга хизмат қил, сендан отанг-онанг ҳам, Ватанинг ҳам рози бўлади.

Ўрта мактабда ўқиб юрган вақтда ҳар кимда ҳар хил ҳавас пайдо бўлади. Биров космонавт, биров альпинист, биров агроном, биров боғбон, биров эса милиционер бўлишни орзу

қилади. Менда эса бу масала бошқачароқ кечди. Раҳматли опоқим қаттиқ бетоб бўлиб ётиб қоладилар. Оромсиз кечалар, йўтал хуружи, хансираш, ҳолсизлик бобомни кўп қийнар эди. Кўп кечалар у кишининг ёнида ётиб қолганман. Оёқлари, елкаларини уқалаб, дуоларини олганман. Шунда: "Қани энди мен ҳам шифокор бўлсаму, бобомнинг дардига даво топсам" деб орзу қилганман. Шу-шу бу шарафли, аммо ўта масъулиятли касбга қизиқиш менда кун сайин кучайиб борди.

Ҳар бир касбда ўқиш, ўрганиш, бетўхтов изланиш, меҳнат қилиш ютуқлар гарови ҳисобланади. Ўша йиллари кўшни болалар, катталар ҳам тез-тез грипп касалига гирифтор бўлар эдилар. Гриппга қарши оммавий курашлар бошланди. Бир кўни бобом ўнгаб ётиб: "Кел, ўғлим, грипп ҳақида яқинда матбуотда эълон қилинган бир шеърни ўқиб берай, уни газетадан қирқиб олиб, чўнтагимда сақлаб юраман. Шеър "Мижғов Ғани ва дайди грипп ҳақида эртақ" деб аталади. Грипп шамоллаш, тумов, яна алламбалолардир. Ана шу алламбалолар бирлашиб ўз номини грипп деб атабдилар. Шеър ўша ҳақида.

Бобом ўзининг ён дафтарига газетадан қирқиб олиб, елимлаб қўйган ўша грипп ҳақидаги эртақ шеърни орадан кўп йиллар ўтиб сизга ҳавола қилмоқни лозим топдим.

Йўқ эмаскан, бор экан,
У жуда айёр экан.
Гоҳ қишлоқда, шаҳарда,
Кўпроқ кузда, баҳорда.
Уйма-уй юрар эмиш,
Безрайиб турар эмиш.
Бор эмиш дўстлари ҳам,
Ўзидай беор бирам,
Бедаво грипп оти,
Бормиш унинг қаноти,
У учиб юрар эмиш,
Ва кўчиб юрар эмиш.
Қай уйга қўйса қадам,
Қувғинга тушар шу дам.
Одамлар қилар ҳазар,
Дерлар: "Йўқол, алҳазар!
Кирмагил ҳовлимизга
Сендай сурбет ёвузга.
Орамизда бўлмас жой,
Йўқол, кўздан, гриппвой!"

* * *

Қанотларин; ёзиб тик,
Грипп эса беҳадик.
Думбалоқ ошиб, ётиб,
Кулармиш, қаҳ-қаҳ отиб:
Сўнгра турар безрайиб:
Қилмасам сени майиб,
Отимни қўйгим бошқа,
Парво қилмам кўз ёшга.
Ўз бурчимни ўйлайман,
Йиқитмасдан қўймайман".
Важ қилиб уни бунӣ,

Яна у деди шуни:
"Ҳали билмайсан мани,
Қани у мижгов Ғани.
Кўрсат муродга еткум,
Мен уни олиб кетгум.
Ундайларни кўрганда
Ғайрат жўшар баданда".
Грипп чангалин солди,
Бу дамлар эсда қолди:
"Вой бошим, вой-вой кўзим,
Билмай қоляпман ўзим...
Қутқазингизлар мани!"
Деб йиғлар мижгов Ғани.
Гриппвой эса шодон,
Кучин ишлатиб шу он,
Қўйнига қўл солармиш,
Оёғидан чалармиш,
Чақириб дўстларини,
Ёнга йиғиб барини,
Демиш:
"Топдик ниҳоят,
Бизларбоп экан ғоят,
Энди хужум бошлайлик
Мижгов кўзин ёшлайлик..."

* * *

Касалликлар бари тенг,
Енгларин шимариб денг,
Киришдилар юмушга
"Қолдирмаймиз деб қишга."
Ғанижонга солмиш чанг
Ва бошланмиш қаттиқ жанг.
Ким ёпишар белига,

Ким ёпишар қўлига,
Ким олади оёқдан,
Ким чимчилар қулоқдан.
Касалликлар бўлиб жам,
Қўшиқ айтиб "там-тарам!".
Базм қуриб ўйнашар,
Мазах қилиб куйлашар.
Мижғов эрка ва нимжон
Бизнинг Фани шу замон:
Оғрир бошим, белим, дер,
Оғрир оёқ қўлим, дер...
Гриппвой қаҳ-қаҳ урар,
Севинчидан қичқирар,
"Ҳой дўстларим чопингиз,
Бизни излаб топингиз.
Сиз қидирган бундадир,
Мижғов сўтак бундадир,
Ранги-рўйи бир аҳвол,
Ўн олтида - кекса чол,
Асо тутмиш қўлига,
Аранг юрар йўлига.
Қуввати йўқ белда ҳам,
Касалликлар бўлиб жам,
Барчаси тенг ташланмиш.
Энди эртак бошланмиш:
Гриппвой доврўғ солмиш,
Фанишер ётиб қолмиш.
Сўнг бу хабар бир кунда,
"Миш миш"дир унда, бунда.

* * *

Фани ётарди бетоб,
Кор қилмас эди офтоб,
"Миш миш" кетди ҳар ёққа
Барча турмиш оёққа.
Даво излаб елдилар,
Шифокорлар келдилар.
Грипп билан жанг бўлди
Анча ҳангу-манг бўлди.
Олишув давом этди
Таърифи кўкка етди.
Не дори, уколларга
Ва норсульфазолларга...
Табибларнинг ишига,
Одамлар қарғишига,
Дош беролмай касаллик,
Охир бўлмиш ўсалдек,
Фани полвонни ташлаб,
Дайди дўстларин бошлаб,
Аранг қочиб қутулмиш,
Кўпи асир этилмиш...

* * *

Охир катта шифокор,
Дер сенга бир гапим бор:
- Ҳой Фанижон, Фанижон,
Бас, бўлма, мижғов, нимжон,
Қутулдинг тур, чекма ғам,
Тингла ушбу ҳикоям:
Эмиш касаллик қурғур,
Ҳам айёр-у, ҳам мағрур,
У уйма уй юрармиш,
Ким нимжон деб сўрармиш.

Топилса бирор мижғов,
Ёпишар эмиш дарров.
Сўнг хандон урар эмиш
Қош кериб турар эмиш.
Дўстларини чақириб,
Келинлар, деб бақириб,
Ким мижғов бўлса агар,
Мақтанармиш ҳар сафар.
Ўша шўрлик касалга,
Касал эмас, ўсалга,
Ёпишиб олар эмиш,
Ғанининг аҳволига,
Бир кунда солар эмиш...

* * *

Гриппми ё истима,
Бўлса ҳамки ҳар нима,
Яқинлашса касаллик,
Ён бермаса, турса тик,
Ғафлатдан йироқ эса,
Елкадан улоқтирса,
Бўлмаса унга таслим,
Ғолиб чиқадур ҳар ким.
Меҳнатга бўлса яқин,
Тонг билан турса ҳар ким,
Доим машқ қилганларга,
Спортни билганларга
Чиниққан ҳар бир танга
Болажон, санга, манга,
У ҳаргиз келолмасмиш
На келиш, йўлолмасмиш...

Шунинг-чун ўғлим, қизим,
 Сизларга айтар сўзим:
 Чиниқтиринг баданни,
 Ва эслаб юринг мани...
 Касаллик ўтди кетди,
 Янги эртагим битди.

Мен бобомнинг грипп ҳақидаги бу саргузашт шеърий эртагини кўп марта эшитганман. Яна-яна фақат ўзлари ўқиб беришларини сўрашдан толмаганман. Эртақ ўз йўлига-ю, у тугагач опоқимнинг: "Болаларим, боғдаги лолаларим, ҳар куни бадан тарбия қилинг, чопинг, югуринг, ҳар хил дайди касалликлардан йироқ бўласиз, спортнинг барча турларини севинг, кучли иродали бўласиз, ақлли бўласиз, кам бўлмайсиз". Ахир улуғларнинг "Соғ танда - соғлом ақл" деган ҳикматларини жон деб тинглардим. Эртақдан чиқадиган хулоса ҳам шу. Бунга амал қилинг, бардошли бўлинг кам бўлмайсиз, дер эдилар опоқим.

Қобилжоннинг ҳикояларини тинглаб, ўйлар оғушида ошар эканман, ихтиёрсиз равишда самолёт иллюминаторидан пастга узоқ-узоқларга тикиламан. Рус халқининг қалбидек кенг ва бепоён далалар, буғдойзорлар, ўрмонлар, дарёлар, тутунлари кўкка чирмашаётган заводлар, тоғлар, илон изи каби темир йўллар, елдай учиб бораётган поездлар, барча-барчаси бир лаҳза хаёлимдан ўтади. Қобилжон ўз ҳикоясини давом этар экан, ўрта мактабда ўқиб юрган даврдаги пахта теримига ҳашарга чиқишлар, турли кечалар, шийпонларда тунаб қолишлар, "оқ-олтин" миллий бойлигимиз ва ифтихоримиз, деб ҳар қадамга илиб қўйилган шиорлар, макарондан тайёрланган гўштсиз суюқ ошлар, терилган пахталарни елкалаб шийпонга олиб чиқишлар, шўхроқ болалар этакларига, пахта ичига тош солиб тортгизиб шарманда

бўлишлари, ўзаро мусобақалар - ҳамма ҳаммасини эсларди. Пахта йиғим-терими бизларга катта ҳаёт йўлининг боши эди. Бизларни ота-онадан оз бўлсада йироқда ўз ўзингни бошқаришга ўргатар эди.

Ўша йиллар барчаси ортда қолди. ҳамон синфдошларим Адҳамжон Акбаров, Обиджон Тожибоев, Муҳиддин Низомиддиновларни эслайман. Қизиғи шундаки, эрга саҳардан қора кечгача пахта териб, чарчашни билмас эдик. Оқшомлари ўзимиз тунайдиған мактаб саҳнида ёки дала шийпонларида ўзларимиз "ижод" этган сценариялар асосида турли ёшлик кечаларини ўтказар эдик. Бу ишда албатта бизларга устоз ўқитувчиларимиздан Йўлдош ака Абдурахмонов, Ўлмас ака Акбаров, Азизахон ая Насриддиновалар яқиндан ёрдам беришар эдилар. Мен бу устозларнинг ҳар бири ҳақида соатлаб алоҳида-алоҳида гапирсам ҳам озлик қилади. Улар бизнинг ўз ота-оналаримиздек бўлиб қолишган эдилар. Бир сўз билан уларнинг барчасини муҳтарам устозлар, мўътабар домлаларим дейман. Бундан юксакроқ гап тополмайман.

* * *

Ўрта мактабни аъло баҳолар билан битириб, 1977 йил катта ҳаёт йўли бошланди. Андижон давлат тиббиёт институтига ҳужжатлар топширдим. Кириш имтиҳонлари муваффақиятли ўтди. Мана энди болаликлар, шўхликлар, гўрликлар ҳаммаси ортда қолди. Ҳаётнинг катта синовлари бизларни ўз гирдобларига торта бошлади.

Республикамизнинг турли вилоятларидан келган йигит-қизлар турли шеваларда сўзлашар эдилар. Мени гуруҳимизга староста этиб тайинлашди. Ўқиш билан бирга жамоат ишларида ҳам фаол қатнаша бошладим. Курснинг биринчи семестрини аъло баҳоларга яқунладим.

Мактабни битириш кечасидаги аҳду-паймонлар, ваъдалар барчаси ортда қолди. Дастлабида биз тенгдошлар бир-

бирларимизга қўнғироқ қилишиб, тез-тез учрашиб турдик. Кейинчалик бу дийдорлашувлар ҳам бир эртақдай, афсонадай унутилмас хотира бўлиб қолди.

Ҳар ким ўз иши билан ким тирикчилик йўлидан, ким илм йўлидан кетди. Ким турмушга чиқди, ким уйланди. Хуллас барчамиз ҳаётда ўз ўрнимизни топишга ҳаракат қилдик. Кимлар муродига етди. Кимлар етолмади.

Қобилжоннинг бу ўксишга ўхшаш маҳзун гаплари шундоққина сезилиб турарди. Гарчи мен самолёт иллюминаторидан улуғ рус бугдойзорлари, ўрмонзорларини кузатиб бораётган бўлсам-да, кўз ўнгимда ҳозир Қобилжоннинг жонли қиёфаси ва бетакрор ҳикоялари ўтар эди.

— Эй журналист ака, мени эшитяпсизми? Ёки хаёлингиз бошқа томонларга кетдими, - деб гапида давом этди, - орзиқиб кутган ҳаяжонли дақиқалар бошланишига оз қолди. Илмий ишнинг қисқача мазмуни берилган автореферат китобчалари аллақачон тарқатилган. Раҳбарим Н.М.Қурбонов мендан кўра кўпроқ ҳаяжонланаётгани шундоқ сезилиб турарди.

Ниҳоят ўша кун келди. Москвалик ва чет эллик устоз олимлар мутахассислар, хуллас менга яқин бўлган кишилар зални тўлдириб ўтиришибди. Раислик қилувчи менинг илмий ишим мавзуси, унинг фандаги ўрни, қадр-қиммати, илмий раҳбарларнинг исми шарифларини эълон қилиб, каминани юқорига таклиф этишди.

Мен минбарга чиқиб, анчагина ўзимни ростлаб олгач, илмий ишим ҳақида, унинг инсон саломатлиги учун ниҳоятда зарур эканлиги ҳусусида йигирма дақиқадан кўпроқ маъруза қилдим.

Навбат саволларга келди. Таниқли олимлар, илмий иш бўйича мутахассислар, устозлар мени аяб ўтирмай хилма-хил саволларни ёғдира бошлашди. ҳеч қандай қоғозсиз, билганимча тугтилмай жавоб қайтардим. Саволлар назаримда тугади. Расмий аппанентларим ижобий баҳо беришди. Энди сайловга кирадилар.

Не кўз билан кўрайки, залнинг энг охирида менга таниш бўлган, Андижондан Москвага бирга учиб келган қурувчи танишим ҳам ўтирарди. У ҳеч кимдан сўрамасдан, мен жавоб бераётган минбарга яқин келди, кўзларимиз тўқнашди. ҳамма ҳайрон, бу ким бўлди дейишаётгандир. Чол ҳеч кимдан тортинмай гап бошлади:

- Азизларим, менинг етти отам қурувчи бўлган, Москвани қурганлар ҳам бизнинг ота-боболаримиз. Мен бу ўзбек йигитининг номзодлик иши тиббиёт фанига қанчалар фойда келтиради, келтирмайди, буни билмайман-у, аммо бу йигит "Андижон-Москва" самолётида мени бевақт ўлимдан асраб қолди. Шунинг ўзи мен учун ҳар қандай номзодлик ва ундан юқорироқ илмий унвонлардан ҳам устун туради. Бу йигитнинг Қобилжон эканлигини ҳам шу ерда эшитиб билиб турибман.

- Қобилжон, ўғлим омадингни берсин. Халқ учун ниҳоятда зарур бўлган илмий ишингга бу ерда норасмий бир одам бўлсам-да, сендан дардига шифо топган бир инсон сифатида ташаккурлар айтгани ва сени ўғлим қўллаб-қувватлашга келдим, бу менинг виждоний бурчим эди. Гапим тамом.

Ўтирганлар чолнинг гапларини ҳайрат билан тинглашар ва ўринларидан туриб олқишлардилар. Шунда энг кекса шифокорлардан бири қўлини кўтарди, ўрнидан туриб: "Ахир бу одамни ким танимайди, фахрий академик, қанча мукофотларни совриндори, Меҳнат қаҳрамони, қурувчилар сулоласининг давомчи фидокорларидан бири Леонид Борисович Зотов-ку". Яна қарсақлар янгради. Леонид Борисович жойига бориб ўтирганида кимдир у киши шаънига кўплаб мақтов гапларни айтди. Москва метросини ҳам Зотовлар қурганини биламан, - деди.

Қобилжоннинг номзодлик илмий иши бир неча дақиқадан кейин юз фоиз овоз олганлиги эълон қилинди. Йиғилганлар уни қутладилар.

Леонид Борисович Қобилжонга яна яқин келиб уни бағрига босди, ўпди.

- Сен дардимни олдинг, мен дардингни олай ўғлим, илмий ишларингга ривож тилайман. Сендай олижаноб фарзандни ўстирган ўзбек халқига мингдан минг раҳмат!

ОТА ДУОСИ

Ким учса саъй-жаҳд қилмай шуҳратга,
Карам либосига кўзи бўлса оч,
Фафлат соясида шод бўлур, аммо
Шараф кийимисиз қолур яланғоч.

Абу Райхон БЕРУНИЙ

Бу дунёда ота-она хизматини қилиб, дуосини олганлар ҳеч қачон кам бўлган эмас. Сен отангга нима қилган бўлсанг, фарзандингдан ҳам шуни оласан. Ахир олма тагига олма, ўрик тагига ўрик тўкилади. Буни асло унутма. Оталар ва болалар масаласи ҳамма замонда озми-кўпми муаммо бўлиб ўртага чиққан. Ахир, "Ота рози-Худо рози" деб бекорга айтмайдилар-ку.

Оталар ва болалар ҳақида шу қадар ривоятлар кўпки, муҳтарам китобхон буларни яхши билади.

Қадим ҳиндистоннинг бир қавмида оталари вафот этсалар фарзандлар уларни елкалаб олиб бориб, ўликлар водийсига ташлар эканлар.

Кушлар, қузғунларга ем бўлса қолган зурриёдига савоб бўлар эмиш. Бу албатта қадимги ривоят. Лекин ҳозир ҳам ҳиндистонда шундай уруғлар борки, улар ота-оналари қариб қолса, ўлса уларни табаррук ҳисоблашиб бўлишиб ейдилар.

Бу афсоналарнинг бошқачароқ кўринишлари шарқ халқлари орасида ҳам мавжуд.

Бир йигит узоқ касалланиб дардига шифо тополмай, ўз ўлимига рози бўлган отасини елкасига опичиб, дашту биё-

бонга йўл олибди.

Ҳаммаёқ жазирама офтоб. ҳолдан тойган фарзанд узоқда кўринган бир туп дарахтга яқин бориб, отасини елкадан тушириб, дам олмоқчи бўлибди. Шунда отаси фарзандининг кўзларига боқиб, кула бошлабди. Фарзанд эса: "Эй ота, нега кулаяпсиз? Ахир мен сизни ўликлар водийсига олиб кетяпман-ку. Видолашадиган дақиқалар оз қолди-ку", -дебди. Шунда ота: "Эй фарзанд, бу қайтар дунё ишининг такрорланаётганлигига ҳайратланаяпман"

- Тушунмаяпман, аниқроқ айтинг.

- Эй ўғлим, мен ҳам ўз отамни елкамга кўтариб ўлим даштига олиб кетаётиб, ҳолдан тойиб, худди шу дарахт остида ҳордиқ чиқарган эдим. Мен отамга нимаки қилган бўлсам, сен худди шуни такрорлаётганингдан ажабланаяпман.

Отасининг бу гапларидан ҳайратга тушган фарзанд пешонасига бир шапатилаб: "Демак, менинг фарзандим ҳам бир куни келиб, буни такрорлар экан-да. Йўқ ота, сизни қайтариб олиб кетганим бўлсин", -деган экан.

Қадим Хитойда отаси уйда бўлса, фарзандлари ҳатто томга чиқиб қор кураган эмаслар. Шоир айтгандай:

Қадим Хитойларда шундоқ удум бор:

Ўзингдан каттага шошил саломга.

Кексалар дилига етказма озор,

Отанг уйда бўлса чиқмагил томга.

Ота ҳурматиани жойига қўйиш деб мана шунга айтадилар. Оталар юртимизнинг савлати, кўрки, ифтихори, улар ўзларининг хулқи ва одоби билан фарзандларга ҳамиша ибратдир. Узоққа бормайлик ўзимизда пахта йиғим-терими бошланишидан олдин, ҳамма жойда оталарини йиғиб, бир пиёла чой устида уларнинг дуои фотиҳаларини олиб сўнгра пахта терими бошланади.

Тўйлар ҳам оталар маслаҳатсиз бўлмайди, ўлимлар ҳам

худди шундай. "қариси бор уйнинг париси бор" деган мақолни ҳеч қачон унутмайлик.

* * *

Бундан беш аср аввал яшаб ўтган Маҳдуми Аъзам ҳазратлари ҳузурига бир йигит ташриф буюриб:

- Ҳазрат, менга дуо берсангиз, ишларим кўпам юришмаяпти, деб совға-салом инъом этибди. Шунда Маҳдуми Аъзам:

- Менинг ҳузуримга ҳуш келдинг, сафо келдинг, бўтам. Барча орзу ниятларингга етгин. Анча азият ҳам чекибсан. Бироқ, сенга бир саволим бор. Фақат ёлғон сўзламагил. Отанг борми, ҳаётми ўғлим?

- Ҳазрат, отам-онам ҳаётлар.

- Бахтли экансан. Ўртага "агар-у магар" сиғмайди. Эй фарзанд, заррача оринг бўлса, ота-онанг бор экан, бу совғаларингни уларга олиб бор, оёқларига йиқил, уларнинг дуоларини ол. Ота-оналари бўла туриб, ҳузуримга келиб, дуо олувчиларга менинг нафасим ўтмайди. Кимки ота дуосини олса, умрбод ҳар икки дунёси обод бўладур. Тур, ўғлим, ҳали ҳам кеч эмас. Юртингга қайтиб бор, отанинг хизматини қил, дуосини ол. Менинг сенга қилган ўн йиллик дуойим, отангинг бир нафаслик, бир марта қилган дуоси олдида ҳеч нарса эмас.

* * *

Асаримиз қаҳрамони Қобилжон унчалик катта саводи бўлмаган, аммо инсофли, диёнатли Турсунбой отанинг дуосини кўп олган. Ахир халқда: "Дуо билан эр кўқарар, ёмғир билан ер кўқарар", деган ҳикматлар бор-ку. Отасининг панду насиҳатларига амал қилиб, у киши бошлаган йўллардан борганлар, кам бўлмагай.

Биз бошда Қобилжоннинг: "Отам мени қўлларимдан тутиб биринчи синфга бошлаб борди", деган сўзлари ҳали эсимизда. Турсунбой ота фарзандагарига емай едирди, киймай

кийдирди, ўқитди, касб-ҳунарли қилди. Фарзандлар ҳам отасининг ҳурматини жойига қўйиб бугун эл-юрт ардоғидаги кишилар бўлиб етишдилар.

Оталар ва оналар ҳеч қачон ўз фарзандларидан юз ўгирган эмаслар. Эҳтимол, фарзандларининг қайсидир бир юмуши маъқул бўлмаса койигандир, тартибга чақиргандир. ҳатто бурчакка тикка қилиб ҳам қўйгандир. Буларнинг барчасини ўйлаб ақл тарозисига солиб қаралса отанинг фарзандга нисбатан қилган бу "жазолари" остида ҳам фақат меҳр-муҳаббат, унинг келажаги ҳақида қайғуриш ётади. Баъзан фарзандлар оталарнинг панд-насихатларидан юз ўгириб, бошқа юртларга кетиб қоладилар. Уларнинг ортидан қариялар изтироб чекадилар.

Шундай фарзандлардан бири иш қидириб узоқ юртларнинг бирига ота-оналар раъйига қарамай кетадилар. Уларнинг ишлари юришмай ўзга юртларда хор-зор бўладилар. Баъзан эса уларнинг мурдаларини олиб келиш ҳоллари ҳам учраб турибди. "Ўзга юртда шоҳ бўлгандан кўра, ўз юртингда гадо бўл", дейдилар.

Она шўрлик ҳар куни кўча дарвозасидан ҳатлаб ўтолмай, фарзандининг йўлларига кўз тикиб ўтиради. Ота-фарзандини кута-кута кўзлари кўр, оёқлари шол бўлиб қолганларни биламиз.

* * *

Аветик Исақян деган арман шоирининг "Она қалби" шеърини ёдга олинг. Йигит бир қизни севиб қолади. Улар учрашадилар. Аммо қиз йигитнинг муҳаббатини синаш учун: "Эй ошиқ йигит, агар менга севгинг чиндан ҳам рост бўлса онангнинг юрагини олиб келгин", дейди. Йигит, уйга бориб қари онаси, ишга ярамайдиган отаси ёнида узоқ ўтиради, ўйлайди. Она кўксига пичоқ уриш қанчалар даҳшат эканлигини англайди ва тоғдан бир кийикни тутиб, унинг юрагини олиб қиз ҳузурига боради ва юракни қизнинг оёғи

остига ташлайди. Маккор қиз юракни кўриб: "Ахир бу кийикнинг юраги-ку. Мен сендан онангнинг юрагини сўраган эдим. Агар онангнинг юрагини олиб келмасанг, мен сенинг муҳаббатингга ишонмайман", деб юзини ўтиради.

Шунда йигит уйга қайтиб бориб, ёлғиз ухлаб ётган онасининг кўксига ҳанжар уради ва юрагини олиб, қиз ҳузурига шошади.

Ўзини йўқотаёзган йигит остона ҳатлаётганда оёғи тойиб кетади ва йиқилади. қўлдан чиқиб кетган она-юрак тилга кириб: "Ўғлим, ёмон йиқилмадингми?",-дейди. Буни ўз қулоқлари билан эшитган фарзанд не ҳолга тушганлигини тасаввур қилиб кўринг.

* * *

Яна шундай ривоятлардан бири бизнинг кунларда рўй берди. Ота-она қариб қолгач фарзандлар умуман ота-оналаридан хабар олмай қўйди. Аслида улар фарзандларнинг қўлига қарайдиган эмас. Уларга фақат фарзанднинг меҳри керак холос. Улар бир шаҳарда яшайдилар. Ота шўрлик бир неча бор ўлим чангалидан шифокорларнинг ёрдами билан қутулиб чиқди. Фарзанд эса ундан мутлақо ҳабар олмади. Шундай ҳолатларда ота куйиб, ўртаниб: "Ахир фарзандларимнинг ҳам фарзанди бор-ку", - дейишга қадар бориб етди.

Ўлим тўшагида ётган ота фарзандини чақиртириб, у билан видолашишни ўйлайди. Отанинг икки огиз калима учун тили айланмайди. Ахир тилдан ҳам қолган эди-да. Ота юмук кўзлар ва қалтироқ қўллар ила: "фарзандимни чақиринглар, сўнгги бор кўриб қолайин, рози-ризалигини олиб қолайин" деган сўзларни қийналиб юриб аранг ёзиб кўрсатади. Бу хатни олгач фарзанд: "Кунинг шу экан-ку, шунчаликка мени ранжитдинг ота". - деб унинг ҳузурига видолашувга ҳам бормади.

Икки кундан сўнг ота ўз омонатини топширади. Отасининг вафот этганини эшитган нобакор фарзанд кўча дарво-

засидан баланд овоз билан "отам"лаб йиғлаб кирди ва мурданинг устига ўзини ташлаб, ундан кечиримлар сўради.

Ё Раб, баданлари аллақачон совиб бўлган мурда ўғилнинг овозини эшитгач, гўё қимирлагандай, кўзларини очгандай бўлди ва кинриклари орасида бир томчи ёш ялтиради.

Бу ўтмиш афсоналаридан ҳам даҳшатлироқ фожеа эмасми? Фарзанднинг қисмати нима бўлади? Ахир бу кемирувчи армон-ку!

Каминангиз отасига мушт ўқталган фарзандларни ҳам кўрганман. Отаси ўтиб кетгандан кейин эл-юртга ош беришлар, эҳсон қилишлар, ҳатто ота қабрига унинг ҳайкалларини тошдан ўйиб қўйишлар кимга керак?

Азизлар, ҳурмат ҳам, эҳтиром ҳам тирикларга ярашади. Нобакор фарзанд ота вафотидан кейин унга нимаки қилса отаси учун эмас, у ўзи учун, мақтаниш учун қилганини ким билмайди дейсиз. Оталарига қиё боқмаган, уларнинг дуоларини олмаган фарзандларнинг аҳволига вой, дегим келади.

* * *

Биз бошда оталар фарзандидан ҳеч қачон воз кечмайдилар деган иборани ишлатган эдик. Андижон шаҳри темирчилик растасида бир дурадгор уста бор эди. Унинг шогирдлари эса жуда кўп, устознинг дуоларини олишган, ўз навбатида шогирдлик эҳтиромини ҳам жойига қўйишарди.

Устанинг якка ёлғиз бир ўғли бўлар эди. У анча эрқароқ ўсган. Ҳар куни мактабга кетар экан, отаси ёнига келиб: "Пахан пулдан узатинг, акс ҳолда дўконингизга ўт қўяман" дер эди. Ота эса унга пул берар, ўғлининг ортидан атрофдагиларга, шогирдларига эшиттириб: "Ажойиб ўғлим бор-да, ҳали кўрасиз катта бўлганда у шундай одам бўлсинки ҳамма ҳайратлансин", - деб дуо қилар, шогирдлар эса бундан ҳафа бўлишарди. Улар устасининг юзларига айтолмасаларда, бир-бирларига яширинча: "Бу бола ким бўлар экан, ҳо-

зир шунчалик, сал катта бўлгач устанинг бошида ёнғоқ чақади", деб шивирлашарди. Буни уста сезмас эдими? Албатта биларди. Бироқ уста шогирдларига ҳеч қачон ўғлидан зорланмас, аксинча ҳамиша дуо қиларди. Ўғли ҳар куни такрорлаётган ҳодисадан кейин ҳам, олдин ҳам ота ўз ўғлини келажакда улуғ одам бўлишини мақтаб такрор-такрор дуолар қилар эди.

Ниҳоят йиллар ўтиб ўша йигит олий маълумотли, кейинчалик етук олим бўлиб етишди.

Бу воқеани донишманд қуйидагича шарҳлайди:

Инсон бир дақиқада ўртача йигирма-йигирма беш марта, бир кеча кундузда эса ўттиз минг мартадан ортиқроқ нафас оларкан. Томирнинг уриши бир юз йигирма мингга етиб борар эмиш. Ана шу нафаслар ичида биттаси "олтин нафас" дейилади. Бу нафас қайси вақтга тўғри келишини Аллоҳдан бошқа ҳеч ким билмайди. Кимда-ким ана шу "олтин нафас" келган вақтда нима нияту, нима орзу қилса албатта ўша ижобат бўлар эмиш. Шу боис айниқса оталар, устозлар ўз фарзандларига, шогирдларига фақат яхши ният, яхши гаплар, "кўкаргин" деб дуолар қилишлари лозим.

Бу ҳангоманинг хулосаси шуки, ота нима бўлса ҳам, жондан тўйса ҳам ўғлини қарғашдан тийилди, дуо қилди. Ҳўил отанинг "олтин нафаси"га тўғри келди.

Ин-чунун бола ўсди, унди, кўкарди. Ота айтганидан-да зиёда, ажойиб инсон бўлиб етишди. Бугун у кўпчиликка раҳбар ва ибратдир.

Бу ривоятнинг замирида ота ва бола ўртасидаги узоқлик ва яқинлик баъзан ошқор, баъзан эса пинҳонароқ, яшириброқ айтилган бўлса-да, ўртада катта парда ётади. Отанинг буйруғини фарзанд ким бўлмасин, у қандай амалда, мартабада бўлмасин, бари бир у бажаришга мажбур. Шунинг учун отани ота, фарзандни фарзанд дейдилар.

Қобилжон тарбияси ёшлигидан биз юқорида келтирган

воқеалардаги боладан тубдан фарқ қилар эди. Унинг учун оддий ҳайдовчи отаси Турсунбой аканинг айтгани-айтган, дегани-деган. Айни вақтда падари бузруквор ҳам ҳеч қачон фарзандига норавонликни раво кўрган эмас. Нимаки қилган бўлса, қўли қаергаки етса, фақат зурриёдимга, болаларимга, деб тиним билмаган.

Мана фарзандлар катта бўлиб отанинг ҳурмат ва эҳтиромини ўз жойига шарқона қўядиган даврлар етиб келди. Афсус ва надоматлар бўлсинким отага фарзандларини эл ардоғида - тўла маънода ҳурмат ва эҳтиромларини, обрў ва эътиборларини кўриш насиб қилмади.

Қани энди, Турсунбой ака ўғлининг халққа, Ватанга керакли етук олим бўлганини, кўп сонли катта жамоага раҳбар бўлиб, уларга одилона йўл-йўриқ кўрсатиб хизмат қилаётганини кўрса эди, умрига-умр қўшилмасмиди?! ...

Қани энди, муштипар онаизор Махпиратхон ая ўғлининг камслини, кўпчиликка кўрсатаётган ғамхўрлигини, одамлар саломатлиги йўлида қилаётган сайёи ҳаракатларини кўрганида эди, онанинг умрига-умр қўшилмасмиди?!...

* * *

Самолёт Урал тоғлари устидан ўтиб борарди. Ҳозир мен ҳам, ёнимда ўтирган Қобилжон ҳам ўз ўй, хаёлларимиз билан банд эдик. Бир лаҳза яна уни суҳбатга тортишдан тийилдим.

Самолёт ҳавонинг бўш жойида озгина силкинди шекилли Қобилжон кўзларини очиб: "Тавба, шу қадар катта осмонда ҳам йўллар паст-баланд бўлса-я", - деди. Мен унга: "Жуда тўғри айтдингиз, йўллар паст-баланд, осмонда ҳам шундай бўлгач, нега тирикликда, ҳаётда йўлларимиз равон бўлсин?! Йўлларнинг паст-баланд бўлиши баъзан қоқилиб, сўқилишлар ҳам инсон зоти учун ибрат мактабидир", - дедим.

Суҳбатимиз яна қизигандан қизиди. Қобилжон ўз ҳамкасблари ҳозир хизмат қилаётган водийдагина эмас, мам-

лакатимизда ҳам ягона ҳисобланган шифохонанинг қурилишида катта жонбозлик ва ташаббуслар кўрсатган буюк инсонларни, энг аввало Ўзбекистон фан арбоби, профессор марҳум Юсуф Отабекович Отабековларнинг номларини тилга олди.

- Катта ҳаёт йўлида, - деб гап бошлади Қобилжон, - устоз Юсуф Отабековичнинг айтишларича инсонда тўрт хислат мужассам бўлмоғи лозим: биринчиси - меҳр-шафқатли бўлиш; иккинчиси - оқ кўнгилли бўлиш; учинчиси - ҳурмат, иззат кўрсата олиш; тўртинчиси - одиллик. Агар одамлар ўзларида шу тўрт фазилатни тарбиялаб камолга етказсалар дунёда яхшилик ва ҳақиқат ҳукм суради.

Устоз Юсуф Отабекович ҳозир зикр қилган мағзи тўла гапларни тез тез такрорлашни жуда яхши кўрардилар. Шунингдек у бемор билан ширин сўз ва яхши муносабатда бўлиш, хастанинг соғайиб кетишига ишонтириш қобилиятига эга бўлиш кераклигини ҳам таъкидлардилар.

Устоз биз хизмат қилаётган бу даргоҳга асос солганлар. ҳатто клиник шифохонанинг биринчи қозигини ҳам ўзлари қоққанлар.

1971 йили шифохонамиз иш бошлади. Биринчи беморларни ҳам устознинг ўзлари кутиб олдилар. Дардига шифо топиб, миннатдорчилик билдирган биринчи мижозларни ҳам ўзлари кузатиб қўйганлар. Бундай бахт ҳар кимга, ҳар раҳбарга, менман деган олимларга ҳам камдан-кам насиб бўлади.

Кейинчалик бу катта даргоҳда кадрлар масаласи кўндаланг бўлиб ўртага чиқди. Устоз россиялик кўп йиллик тажрибага эга бўлган И.Г.Мардейштейн, Г.Ф.Коротько, А.Я.Ясногородский, Н.П.Соколов, Тошкентдан И.П.Пўлатов, К.З.Зуфаров, Я.Х.Тўрақулов каби зиёлиларни Андижонга таклиф қилди. Бу атоқли кишилар ўша йиллари Андижонга кўчиб келиб яшаб ишлади, маҳаллий кадрларни, олимларни етиштиришда устозлар катта ишларни амалга оширдилар.

- Қобилжон, - дедим мен унинг гапларига қўшилиб, - каминангиз ҳам яхши биладилар. Юсуф Отабекович билан ота-боладек эдик, у кишининг суҳбатларидан кўп баҳраманд бўлганман. У киши қад кўтараётган шифохона, унинг келажаги ҳақида бир дунё гапларни ҳамма-ҳаммага айтишни жуда хуш кўрар эдилар. Мен оддий журналист бўлсамда қўлларимдан етаклаб юриб, хозирги кунда тўла куч билан беморларга хизмат қилаётган корпусларни бирма-бир кўрсатиб, ҳар бири ҳақида узоқ-узоқ тўхталиб гапирар эдилар. Бу ерга Андижоннинг меҳмонлари бўлган ёзувчи ва шоирлар Комил Яшин, Уйғун, Саид Аҳмад, Саида Зуннунова, Пиримқул Қодиров ва Андижонда яшаб ижод этаётган қаламкашларни ҳам тез-тез таклиф этар, қурувчилар билан учрашувлар ўтказар ҳамда бўлажак тиббиёт қасрлар ҳақида уларнинг фикрларини ҳам жуда-жуда билишни истарди.

- Мазкур шифохона қурилиб иш бошлаганда каминангиз олти ёшлик ўсмир йигитча эдилар, - дейди Қобилжон, - клиника қурилаяпти эмиш, у ерда кўп олимлар ишлар эмиш, деган гапларни ўша вақтда тез-тез эшитар эдим. Бахтим шундаки, йиллар ўтиб бу даргоҳда ўқидим, ишладим, катта жамоанинг бошлиғи сифатида ўз бурчимни масъулият билан адо этаяпман.

Эндиликда бу ерда республика соғлиқни сақлаш вазирлигининг иккита илмий маркази - лимфология ва вертебродология бўлимлари фаолият кўрсатиб келмоқда. 13 та корпус, 26 та даволаш ва 14 та ёрдамчи бўлимлар жойлашган. 320 нафар врач, 604 нафар ўрта тиббиёт ходими меҳнат қилмоқда. Бундан ташқари врач-ординаторлар, навбатчи шифокорлар жами бир ярим мингга яқин киши хизмат қилади. Бу даргоҳда номлари кўпчиликка маълум бўлган Акрам Иноятович Олимов, Сайфиддин Юнусович Турсунов, Зуҳриддин Салоҳиддинович Салоҳиддинов, Мамазоир Аҳмедович Хўжамбердиев, Комилжон Мирзаевич Мирзаев, кей-

инроқ Абдуваҳоб Аблязовлар шифохонамиз қасрининг қалдирғоч профессорлари ҳисобланади.

Ажойиб инсон Юсуф Отабекович Отабеков номи билан аталадиган бу даргоҳда ишлаш, раҳбарлик қилиш мен учун нақадар шарафли ва масъулиятли эканлигини ҳис қиламан.

- Қобилжон, Сизни фақат ўзингиз хизмат қилаётган клиникада эмас, маҳаллалардаги ишларингизни ҳам одамлар айтиб юришади. Бундан ташқари, шифокорларнинг йилда бир келадиган байрами ҳақида нима дейсиз.

- Саволларингизга жавобни маҳалладан эмас, энг биринчи, ўзимиздан, шифокорларнинг байрамлари ҳақида сўзлашдан бошламоқчиман. Тўғри, бошқа касб эгаларининг касб байрам кунлари улар хордиқ чиқарадилар, дам оладилар.

Байрамимизнинг улардан фарқи шундаки, шифокорлар ўз касб байрам кунларимизни "саломатлик куни" деб вилоятнинг ва қўшни вилоятларнинг узоқ-узоқ туманларига, қишлоқларига бориб, аҳолига беминнат хизматлар кўрсатиш билан бирга уларга бепул турли дори-дармонлар, қишлоқ шифохоналарига услубий ва амалий ёрдамлар кўрсатадилар. Ўтган 2-3 йил ичида шифохонанинг ўзи узоқ туманлардаги 10000 дан ортиқ аҳолига тиббий ёрдам кўрсатди. Менинг назаримда, шифокорлар байрами халққа хизмат кўрсатиш байрамига айланиб кетади.

Энди иккинчи саволингизга келсак. Шифохонамиз атрофидаги маҳаллаларни биз ўз оталигимизга олганмиз. Вақти-вақти билан етук олимлар, профессорлар маҳаллаларга чиқадилар. Ёрдамга муҳтож фуқароларга амалий ёрдамлар кўрсатадилар.

Биз фуқаролар йиғини раислигига энг муносиб, катта салоҳиятга, обрўга эга бўлган кишиларни сайласак ишларимиз яна ҳам яхшироқ кўчган бўлар эди деб ўйлайман.

- Суҳбат учун катта раҳмат. Биз энди устозлар ва шоғирлар ҳақида суҳбатлашсак.

- Марҳамат!

УСТОЗЛАР ВА ШОГИРДЛАР

Тиббиёт салтанатининг подшоси Ибн Сино замонида жуда кўп товламачи сохта Ибн Синолар пайдо бўлган. Улар ўзларини одамлар орасида мен Ибн Синоман деб мақтанар, бу гаплардан устоз Ибн Сино эса анча азият чекар эдилар. Биз шундайлар ҳақида шахсан Ибн Сино билан бўлиб ўтган бир воқеани эътиборингизга ҳавола қилмоқни лозим топдик.

Устоз умр бўйи ҳақ гапни айтиб яшади. Ҳеч қачон ёлғон сўзламади. Товламачи, сохта табибларга ҳамиша қаттиқ қаршилиқ кўрсатди.

Ибн Сино Рай шаҳрига етиб келиб, карвонсаройда ҳордиқ чиқарди. Нонуштадан сўнг ул-бул ҳарид қилиш учун бозорга йўл олди. Атторлик растасига кираверишда тахта устида дори-дармонларни ёйиб, ўз молларини мақтаб сотаётган ёш бир йигит унинг диққатини жалб этди. Йигит: "Келиб қолинг, ҳалила, пирпирдароз, тобашшири аъло менда бор. Рай шаҳрида менга тенг келадиган табиб йўқ", -деб вайсир эди. Одамлар бирин-кетин келиб ўзларини кўрсатар, ундан дори олиб кетар эдилар. Бироздан кейин чодрага ўралган бир жувон ёш табибнинг ёнига келиб бир нима деди.

- Сиз ёш экансиз, мен ҳам ёшман. Билагингизни ушлаб кўриш мен учун ножоиз, - деди табиб қора кўзларини сузиб. - Қари қартанг бўлганимда ҳам майли эди. Сиз мундоқ қилинг, мана шу ипнинг учини томирингиз устига боғланг, мен бир учини ушлаб унинг тебранишидан дардингизни топаман!

Ёш жувон чодра орасидан оппоқ қўлини чиқариб унинг айтганини қилди. Тахта устида чордана қуриб ўтирган йигит, ипнинг учини ушлаб туриб, қошларини чимирди-да деди:

- Бугун эрталаб қатиқ ичибсиз. Уйингиз ҳам чуқурликда экан. Зах экан. Қорнингизга сув тўпланибди. Мана бу доридан бир қошиғини ярим пиёла сувга эритиб, ҳар куни бир

маротаба ичиб турсангиз тузалиб кетасиз.

- Рост айтдингиз,-деди ёш аёл йигитнинг қўлидан дорини олиб, - бугун эрталаб қатиқ ичган эдим, зах уйда тураман. На қилай бошқа уйга кўчиб ўтишнинг иложи йўқ.

Табибнинг "кароматидан" таажубланган аллома унинг олдига бориб:

- Беморнинг бугун қатиқ ичгани, унинг сойликда туришини қайдан билдингиз? - деб сўради.

- Уйимга бориб меҳмоним бўлсангиз бу саволга жавоб бергайман. Шақли шамойилингиздан жанобларини танидим. Сиз бухоролик машҳур табиби ҳозиқ Абу Али Ибн Синодирсиз. Исфахон ҳукмдори дастидан қочиб келганингизни эшитган эдим. Аллома бу йигитни ҳар нарсадан хабардорлиги, ҳушёрлигига қойил қолиб, унинг гапини тасдиқлади ва таклифини қабул қилди.

- Ёш аёл чодра ичидан қўлини чиқариб билагига ип учини боғлаётганда яҳудийларга хос қимматбаҳо матодан куйлак кийганини ва этагига қатиқ юққанини кўриб қолдим, - деди йигит дастурхонга дуо қилингандан сўнг,- мусавийлар Рай шаҳрининг четидаги чуқурликда яшайдилар. Ипнинг тебранишидан унинг касалини албатта аниқлай олмадим. Мени кечиринг устоз, бу яҳудийларни алдаб пулини олиш учун ишлатилган найранг эди.

- Илми тиб алдамчилик ва пул топиш воситаси эмас. Табиб беморнинг мазҳаби, миллатига қарамай, унинг касалини топиши, ва соғлигини қайтариш устида бош қотириш керак. Ўша аёлга нима дори бердингиз:

- Майдаланган оқбўр. Унинг меъдага зарари йўқдир.

- Иккинчи бундай ишни қилманг. Энг олдин назарий ва амалий илми тибни яхшилаб ўрганиб олинг.

- Менинг ҳам мақсадим шул. Сизнинг хизматингизда бўлиб, дори-дармон тайёрлашда ёрдамлашсам, хунарингизни

ўргансам.

Алломага худди шундай зеҳнли ва чаққон ёрдамчи керак эди. У кўзлари ўйнаб турган йигитга қараб: Бошидан ёшлик ғурури кетмаган йигитга ўхшайди, аммо илму фан бамисоли аравага қўшилган отдек уни ювош қилиб қўяр. Энг муҳими фаросатли экан.

Биз атоқли адиб Мирқосим Осимнинг жуда кўплаб тарихий қиссаларини биламиз. Биз юқорида келтирган воқеа ҳам унинг "Ибн Сино" қиссасидан олинган лавҳадир. Шуларни ўйлаганда орадан минг йилдан ортиқ вақт ўтгач ҳам гоҳ-гоҳ учраб турадиган сохта, товламачи шифокорлар устозлар ва шогирдлар номига доғ тушираётганлигидан ажабланаман.

Қобилжон бундайлар ҳақида ўйлар экан, энг биринчи экстрасенслар, фолбинлар ва ясама табиблар, ўз уйларида шифохоналар очиб олган баъзи замондош алдамчи шифокорларни кўз олдига келтирди.

Улар радио, телевидение ва матбуотларда ўзларини кетма-кет реклама қиладилар. Ҳеч бир уятмасдан касалликларнинг ўнлаб номларини айтиб барчасини даволашга қодир инсон эканлигини айтишиб мақтанишади. Баъзан мижозлар ҳам арзимаган гонорар олишиб уларнинг алдовларига учиб мен фалончидан дардимга даъво топдим, фалон катта докторларга учровдим, уларнинг қўлидан ҳеч иш келмади, бу табиб эса бир марта кўрганда дардингизни айтиб беради ва бемор миннатдорчилик билдириб чиқиб кетади деб товламачи табибларни кўқларга кўтарувчилар ҳам йўқ эмас.

Мен бир журналист сифатида яқинда бўлиб ўтган бир воқеани жуда-жуда сизга айтишни, ҳамма-ҳаммага билдиришни ва ёзишни истайман.

Катта шаҳарларнинг биридан қадди қомати жуда келишган, бошида шляпа, бўйнида галстук, кўриниши отни хуркитадиган кимса ўзини атоқли шифокорман, деб таништир-

ди. Уни таклиф қилган амалдорнинг вакили меҳмонни кутиб олди. Йўл-йўлакай улар суҳбатлашиб кетишди. Маълум бўлишича вакил раҳбари рақ касалига гирифторм бўлган-у, уни бу одам даволаган, гўё рақдан халос этган. Шифокор вакилдан нима иш қилишини, катта бозорларда савдо билан алоқада эканлигини фаҳмлагач, унинг кўзларига тик боқиб: "Азизим, ҳали хўжайинингиз уйига боргач сизни ҳам бир кўриб қўйсам", деб унинг кўнглига ғашлик солади.

Катта раҳбар меҳмоннинг оёғига поёндозлар тўшаб, кутиб олди. Қўй сўйди. Хилма-хил ноз-неъматлар дастурхонни безади. Шунда меҳмон биринчи қадаҳни мижози рақ касаллигидан тамоман холис бўлганлигини айтиб қутлади. қўйнидан бир дори чиқариб, "озгина иллат бор, шу доридан ичинг, тамоман дарддан холис бўлиб кетасиз" деди. Ўша қўйнидан чиқариб берган дори учун минг доллар талаб қилди. Буни кўрган вакил йигит ҳайратга тушди. Ва ниҳоят навбат унга келди.

Шифокор деди: "Қани ука, ётинг, мен сизни кўздан кечириб қўйишим шарт, рангингиз ҳам сал сўлғин. Афтидан касаллик бошланаётганга ўхшайди. Бир ҳафтадан кейин Тошкентга борасиз, мен ўзим дардингизга даъво топиб тузатиб юбораман",- деди.

- Наҳотки, мен ҳам ўшандай касалманми?

- Ҳа азизим, худди шундай. Ишонмасангиз мана бу аппаратга қаранг. Қўлидаги аппаратни кўрсатиб деди: "Бу аппарат Америкадан олиб келинган. У ҳеч қачон ёлғон гапирмайди. Сиз менга ишонмаяпсиз. Яна у ёғини ўзингиз биласиз, менга бари бир".

Ҳалиги одам ранги қути ўчиб, ўтириш ҳам кўнглига сигмай уйига жўнади. Бир ҳафта ўтишини сабрсизлик билан кутди. Оила аъзолари ҳам жамланди. Ниҳоят ўша муддат ўтганда хотини, бола-чақалари билан хайрлашиб, кўзда ёш билан "менда рақ касали белгилари бор эмиш. Эртага молни

сотиб, пулни белбоққа тутиб, "катта доктор"нинг қабулига бормоқчиман", -деди.

Тасаввур қилинг, хотин ва бола чақалар кўзда ёш, йиғлаб-сиқташар, умр йўлдоши эса:

- Дадаси энди биз нима қиламиз, деди.

- Бошга тушганни кўз тортар. Ишонганим ўша шифокор. Мен унга бормасам бўлмайди. Бу гапдан хабар топган хотиннинг акаси куёв билан учрашиб, суҳбатлашди. Унинг касби шифокор бўлгани учун куёвни ўша куниёқ рентгенга туширди. Андижоннинг атоқли олимларига кўрсатди. Ҳеч қандай касаллик йўқлигини исбот қилиб берди. Шунда ҳам куёв ишонмай "катта олим"нинг қабулига йўл олди. Унга қайноғаси ҳам ҳамроҳлик қилди.

"Катта шифокор"нинг қабулида бўлдилар. Унинг биринчи ташҳиси олдинги - "рак" эди ва у темир сандиқдан ҳар хил дориларни олиб йигитнинг олдига қўйди. Бу дорилар Америкадан олиб келинган, нархи фалон доллар туради, майли сиз озроқ беринг. Куёв чўнтагидан пул чиқарар экан, қайноғаси дориларни кўздан кечириб, ғазаб билан деди:

- Ҳақиқий товламачи экансиз. Шифокорлар шаънига доғ туширманг. Ҳеч қандай қимматга эга бўлмаган оддийгина нархи тийинлардан иборат бўлган дориларни куёвнинг қўлидан юлиб олиб столга отди:

- Мен ҳам шифокорман. Онкологман. Сизнинг одамларни лақиллатиб, ўзингизни салкам Ибн Сино деб кўрсатиб юрганингиз учун ҳали жавоб берасиз. Туринг, кетдик куёв.

Улар ўрниларидан туриб ташқарига чиқдилар. "Катта доктор" эса ўтирган жойига гўё михлангандай қолиб кетди.

* * *

- Бизга таниқли бир одамнинг онасини олиб келдилар, деб сўз бошлади Қобилжон. Бемор суҳбат чоғида шаҳар касалхоналарининг бирига борганини, шифокор уни яхши-

лаб текшириб:

- Опа сизнинг каслингизни биз даволай олмаймиз, бугунги тиббиёт бу касални даволашга ожизлик қилади, дебди.

Она шўрлик ёрдам беришини, нимаки талаб қилинса ўғиллари барчасини муҳайё этади, - дебди.

Шунда шаҳарлик шифокор:

- Энди опажон, битта табиб бор. Жудаям машхур. У ҳаммани қабул қилмайди ва қабулига кириш ҳам осон эмас. Унинг учун кўп пул керак.

- Ўргилай болам, ўша шифокорнинг адресини айтинг. Учрайман, агар дардимга шифо топса, ҳеч нарсани ундан аямайман, - дебди.

- Асакага борасиз. Шаҳарга кираверишда чап томондаги маҳаллада Одилжон исмли табиб яшайди. Ўшанга учрайсиз. У сизга яқиндан ёрдам беради. Иншоолоҳ ўша табиб сабабли дардингизга шифо топсангиз ажаб эмас.

Она уйга қайтиб келиб, ўғилларига Асакага олиб боришни, у ерда машхур табиб борлигини, фақат у одамгина касалини даволаш мумкин эканини айтиб кўз ёши қилади.

Болалар эртасига оналарини машинага ўтқазиб, Асакага равона бўладилар. Ниҳоят истаб-истаб кичик бир тор кўчадан Одилжон исмли болалар шифокори борлигини аниқлайдилар. "Шу бўлса керак" она кўнглидан ўтказди. Ниҳоят она "катта табиб" Одилжон қабулида.

Одилжон гўё яхшилаб текширади. Она шўрликнинг кўзини, тилини, қорнини, оёғини бир-бир тутиб кўриб:

- Эй онажон, вақтида келибсиз. Агар яна икки, уч кун кечроқ келганингизда кўнгилисиз воқеалар содир бўлиши мумкин эди. Бунни қаранг, ўпкангиз чириб кетибди. Энди бунни қайта тиклаш учун катта маблағ, битта "Нексия"нинг пули керак бўлади.

Юзлари оқариб, қўллари қалтирай бошлаган онаизор ҳозир

шу ернинг ўзида ўлиб қолаётгандай ҳис этди ўзини ва деди:

- Жон ўғлим, ёрдам қил. Ҳали чиқарадиган қизим, уйлантирадиган ўғлим бор. Битта "Нексия" сендан айлансин.

- Мана бу бошқа гап. Энди онажон, ҳар куни эрта билан ўзимга келасиз. Дориларни ўзим ичкизаман. Босимингизни ўлчайман. Хуллас оёққа турғазаман...

- Хайр ўғлим. Эртага эрта билан айтган вақтинга етиб келаман...

Шу-шу кампир ваҳимага тушди. Бундан хабар топган катта ўғли бизга бу ҳақида ахборот берди, - деди Қобилжон Худойбердиев, - биз ҳайрон қолдик. Ўта чаласавод шифокор ҳам беморга ҳеч қачон ўпкангиз "тугабди" деган гапни айтмайди.

Биз дарҳол онани олиб келиб, яхшилаб рентген текширувидан ўтказиб, УЗИга солиб кўрдик. Орадан бир соат ўтар-ўтмас ҳамма нарса тайёр бўлди. Онанинг ўпкаси чириш эмас, ҳатто унда қора доғ ҳам йўқ эди.

- Мана Қобилжон бундай товламачилар қачон тугар экан.

- Буни билмадим-у аммо, - деди Қобилжон гапида давом этиб,- маълум бўлишича, Одилжон деган "катта табиб" тиббиёт институтимизнинг иккинчи курсидан фанларни ўзлаштира олмагани учун ҳайдалган экан.

- Биз онани қабул қилдик. 20 кундан кейин дардига даво топиб уйига қайтди. Одилжон эса яна кимларгадир товламачилик қилиб кун кўраётгандир. Ўша шаҳарлик шифокор Одилжоннинг мартабасини улуғлаб, беморни йўллагани учун гонорарлар олаётганидан хабар топдик.

Шуларни ўйлаганда ихтиёрсиз равишда устозларимни шогирдларимни кўз олдимга келтираман. Улар жуда халол, пок, касбига доғ туширмайдиган кишилар. Устозлик масъулияти шогирдлик масъулиятидан оғирроқ, деб биламан.

Мавруди келганда шуни айтиш жоизки, биз шифокор-

лар бошқа фанларни қўйиб тулинг, гоҳида тиббиёт оламидаги янгиликлардан ҳам хабарсиз қоламиз. Илмий ишларни фақат даромад манбаи деб қаровчи олимлар ҳам йўқмас. Олтимиш-етмиш ёшга етгач ёқланган номзодлик диссертацияси кимга керак. Тиббиётни ёш олимлар, етук ёш мутахассислар ҳисобига бойитиш керак.

* * *

Абу Райхон Беруний ўлим тўшагида ётганида ҳам шогирдларини ўйлади. Илмий фикрлар билан банд бўлди. Қобилжон Берунийнинг замондоши ва шогирди қонуншунос ал-Валвожий ҳикоясини келтиради ва шундай деди: ҳикоя шогирд тилидан берилмоқда:

"Бир куни Абу Райхоннинг олдига кирдим, - дейди ал-Валвожий, - Қарасам устоз жон бераётган, фарғара билан нафас олиб, кўкраги сиқилаётган эди. Шундай ҳолда у ўрнидан кўзғалиб менга қараб:

- Сен бир куни менга "Ал-жаддад, Ал-фосида" ҳисоби ҳақида нима деган эдинг? - деди. Мен устознинг қийналаётган ҳолига раҳмим келиб:

- Шундай ҳолатда-я? - деб сўрадим.

- Эй сен,- деди Абу Райхон,- мен бу дунё билан хайрлашаётиман, ўша масалани билмай кетганимдан кўра, билиб кетганим яхшироқ эмасми?, - деди.

Мен ўша масалани унга тушунтириб бердим. У бўлса, ётган ерида уни ёллаб олди ва ўзи ҳам ваъда берган нарсасини менга ўргатди. Шундай қилиб мен унинг олдидан чиқдим, ҳали уйга етмай йўлда кетаётганимда Абу Райхон уйдан йиғи овози эшитдим..." Бу Берунийнинг вафотидан дарак эди.

Беруний шундай зот эдики, ўлим тўшагида ҳам илмга интилди, ундан баҳра олди... ҳаётининг сўнги дақиқаларида ҳам маърифат сари интилишдан толмади.

Бизнинг устозлар баъзан катта-катта илмий унвонларга эга бўлгач, ўз устида бутунлай ишламай қўядилар. Шогирдлари билан ҳам иши бўлмайди. Баъзан шогирдлар эса ўз устозларини унутадилар.

Қобилжоннинг устоз-шогирдлар ҳақидаги ҳар куни ўзи кўриб, кузатиб турган воқеалар асосидаги хулосалари жуда тўғри, халқчил эди.

Мен бир қалам соҳиби сифатида ўз устозим Миртемир домлагагина эмас, ҳамма домлаларга, ҳамма шогирдларга бир воқеани айтиб, ўртоқлашмоқчиман.

* * *

Телефон жиринглаб қолди.

- Олимжон, ассалому алайкум, бу мен Миртемирман. Гап шундай, келаси ҳафта шанба куни тўй, қизни куёвга уза-тяпмиз.

- Жуда яхши, албатта бораман, бизга қандай хизмат бор?

- Андижонлик ҳофиз Фаттоҳонни Тошкентда довруғи баланд. Иложи бўлса уни номимдан тўйга таклиф қилсангиз.

- Хўп бўлади.

Устоз билан хайрлашиб гўшакни жойига қўйдим. Энди Фаттоҳонни топишим керак. У нима дер экан. Ҳофиз менинг энг яқин қадрдоним, "йўқ" демас.

Тўғри ҳовлисига бордим. Ўғли Имомжон: "Дадам Тошкентда, ҳаваскор мақомчиларни телевизорга олиб кетган, менимча улар "Дўстлик" меҳмонхонасига тушган бўлсалар керак", - деди.

Тўйдан икки кун аввал Тошкентга учдим. Тўйхонага эмас, тўғри меҳмонхонага, Фаттоҳонга учраб, бор гапни айтишим керак, ахир ваъда бериб қўйганман.

Меҳмонхона остонасига энди қадам босган эдимки, Фаттоҳонни ўзлари ичкаридан чиқиб келдилар. Лотореясига

ютуқ чиққан одамлардай суюниб кетдим, қучоқлашиб кўришдик.

- Сизни излаб келдим.

- Йўғ-э!

- Ҳа шундай, Миртемир домлани биласизми?

- У кишини ким билмайди.

- Шу одам сизни тўйга айтган, қизини куёвга чиқаряпти экан. Эртага тўй.

- Албата бораман.

- Мен ҳозир тўйхонага учраб домлани тинчитай, эртага саҳарлаб ўзим келиб сизни олиб кетаман.

- Овора бўлманг, уйлари яхши биламан, ўзим боравераман.

- Бирга борганимиз яхшимасми, ҳурматингиз.

- Унда, майлингиз, - деди Фаттоҳон

Тошкент тўйлари бошқачароқ бўларкан. Таниқли санъаткорлар бир-бир келишиб битта иккитадан ашула айтишиб кетаверар эканлар. Эртаманги ошдан то оқшомгача шундай давом этаверар экан. Айниқса кечқурунги базм қизигандан қизиркан. Навбат Фаттоҳонга келганда у овоз кучайтиргични ҳам бир ёнга суриб қўйиб, йигирмадан ортиқ қўшиқни бир-бирига улаб ташлади, ана олқиш, ана қарсак. Базм тонгача давом этди, ҳеч ким ухламади, домланинг хурсандчилиги эса бир олам эди.

Нонуштадан кейин домла мени ёнига чақириб "ҳофизни рози қилишим керак" деб қолди. Домланинг хатти-ҳаракатларини фаҳмлаган Фаттоҳон икки шойи чорсига уч-уч қилиб тугиб қўйилган базмда тушган пулни домланинг олдига қўйди.

- Миртемир ака, бу биздан соврин, тўйга қўшганим. Сиздан ҳеч нарса керак эмас, - деди.

Миртемир домла ҳайратда гоҳ менга, гоҳ Фаттоҳонга

қараб, "ажаб, ажаб" деб турарди.

* * *

Тўйнинг эртасига кечқурун Тўра Сулаймон, Хусан Рўзиметов, Фаффор ака ва каминангиз таниқли олим Наим Каримовнинг хонадонига бориб "ҳордиқ" чиқардик. Қанақа дам олиш? Наим ака бизни меҳмон қилди. Сўнгра карта ташлашдик. Менинг қўлим баланд келиб мезбонни ҳам, меҳмонларни ҳам қоқлаб қўйдим. Тўра Сулаймоннинг ҳатто уст-бошларигача ютиб олдим.

- Тўражон, энди бас қилинг, яна ўйнамоқчи бўлсангиз бир шарт бор. Коньякдан бир пиёла ичасиз, ўн сўм бераман. Сўнгра ўйинга қўшиласиз.

- Рос-а, ҳеч кимга айтиш йўғ-а?

- Гап битта бўлади, - деди Наим ака жиддий оҳангда.

Тўражон бир пиёла коньякни олди, ўн сўм бердим. У биринчи қўлидаёқ яна ютқазди. Иккинчи, учинчи пиёлага ҳам ўн сўмдан бердим. Аммо бари бир иши юришмади...

Тонгга яқин қотиб ухлаб қолибмиз. Бир вақт кўзимни очсам Тўра Сулаймон чўнтақларимни ковлаб: "ҳеч бўлмаса йўл кира беринг", -деб иржайди. Кула-кула ютиб олган пулларимни ўз эгаларига қайтариб бердим...

Эрталаб "ҳормангга" тўйхонага бордик. Миртемир домла одатича бизларни илиқ кутиб олди. Нонушта тайёр эди. Бош оғриғи қилдик. Тўра Сулаймон эса яна аввалгидай ўзини "сўпи" кўрсатиб, сир бермай "ичмайман" деб турарди. Шунда устоз: "Тўражон, биз ҳам бир пиёла олсангиз ўн сўм берамиз!" деди. Ўртада кулгу кўтарилди. Тўра Сулаймон ҳам-мамизга бир-бир қараб чиқди...

* * *

Миртемир ака тайинлаган дориларни олиб Тошкентга етиб бордим. Республиканинг энг таниқли кишилари даволанадиган шифохонадамиз. Даволовчи шифокор мен олиб кел-

ган дориларни қўлга олиб, қўздан кечирар экан:

- "Мўмиёй асил" деганлари шу, бунақаси аптекаларда бўлмайди, зап топибсиз, домлангизнинг дардига даво шу. Дарҳол қайнатилган сутга қориштириб ичиш керак.

Шу хонанинг ўзида дори тайёрланди, домла "мўмиёй асил" аралашмасини ичди, "маза-ку" деб мақтаб қўйди. Сўнгра озгин қўллари юзларига суртиб: "Умрингдан барака топ, кам бўлма ўғлим!" деб дуо қилди. "Бу йигит шогирдим, Олимжон, андижонлик" деб мени докторга таништирди.

Оғриғи анча бўшашди шекилли домла озгина мизғиган бўлди. Анчадан кейин қўзларини очиб "ҳеч ухлаёлмаётган эдим, анча мизғидим шекилли" деб яна дуога қўл очди. Устоз бирдан нима учундир ҳозир ҳазрат Навоийни эслаб кетдилар:

- Алишер Навоий ўзи қурдирган жоъме масжидининг ёнига дафн қилинган. Хусайн Бойқаро дўсти вафотидан бир ҳафта ўтгач, бомдод намозини ўқиб бўлиб, ташқарига қараса лопиллатиб қор ташлаяпти, ҳаммаёқ оппоқ либосда. Кийиниб, дўсти қабрини зиёрат қилиш учун ҳозирлик кўра бошлади. Икки мулозими билан йўлга чиқди.

Хусайн даҳма ичида дўстининг қабри бошида йиғлаб ўтирган бир қизга кўзи тушди. Бироқ, унга кўпам эътибор бермади. Куръон тиловат қилди. Юзига фотиҳа тортгандан сўнг ярим ўкинч, ярим адоват билан ёшли кўзларини шохга тикиб турган бу қиз танишга ўхшади. "Ажабо, бу ким бўлди, ким? Ахир бу Гули-ку! Гули! У ўлганига кўп йил бўлган ёки арвоҳимикан?!"

Хусайн қизга сўз қотмай ташқарига чиқди. Отини етаклаб ўйлар оғушида анча пиёда юрди: "Айтишларича, бу аёл шоир дафн этилган кундан бошлаб ҳар куни пайдо бўлар, қабр ёнида йиғлаб ўтирар эмиш.

Бу ким? Ҳа, бу севги маликаси, Алишерни шоир қилган ўша Гули эди.

Бундайлар ҳеч қачон ўлмайдилар. Алишер ўлмайди, Гули ҳам ўлмайди. Тириклигида ўз юртигагина ном таратган бундай зотлар ўлганларидан кейин бутун дунёга танилади, уларни жаҳон билади. Ҳа шундай!..."

Устоз Миртемирнинг ушбу башоратли ривояти тафсилини кўп йиллар ўтиб, энди-энди англаётгандайман. Устоз билан бу охириги суҳбатимиз ва учрашувимиз эди...

Миртемир домла ўлмайди. У биз билан ҳамиша барҳаёт. Бизни қўйинг, кейинги невара, чевара, эвара шогирдлари ҳам Миртемир мактабидан ҳали кўп баҳраманд бўладилар...

Каминангиз Миртемир домла билан бўлган учрашувлар, суҳбатлар, ёзишмалар, мактублар, шунингдек ўзим гувоҳи бўлган айрим воқеаларни эсладим холос. Устоз ҳақида кўп ёзиш, сўзлаш, хотирлаш мумкин. Бироқ, мен шулардан айримларинигина тилга олдим.

Ўзбекистон халқ шоири, камтар инсон Миртемир руҳига таъзим қиламан. У киши мен ва бошқа шогирдлари учун ҳамиша ибратдир. Унинг ўтнафас лирик шеърларидан баҳраманд бўлаётган мустақиллик даври ёшлари фахр билан Миртемир домлани ўзларига маънавий устоз деб билишлари бежиз эмас.

РАҲБАРНИНГ ОБРЎЙИ

Сиз ёш раҳбарсиз, ҳузурингизга бир қария маслаҳатга келди. Шуни билингки, ўша оқсоқол сиздан кам билгани учун эмас, раҳбар бўлганингиз учун келган. Раҳбарки ўз ваъдасини устидан чиқмадими, унинг обрў-эътибори бир пул, одамлар юзига солмасаларда "шов-шув"лар кўпая беради. Сизни унча мунча ёши катталар ҳам "ота" ёки "ака" деб мурожаат қилишади, одамлар сизга ўзига ва кўзига ишонгандай ишонади. Бас шундай экан, уларга асло ёлғон сўзланг, обрўйингиз тўкилади.

Сизнинг муаммоларингиз ҳаддан ортиқ кўп. Тўғри кел-

ган одамга дардларингизни айтиб бошини қотирманг. Муаммоларингизни ўзингиз ҳал қилинг. Ахир, шунинг учун ҳам сиз раҳбарсиз-да. Сиз халқнинг оғирини енгил, узоғини яқин, дилидаги гапларини билувчи кишисиз, доим халқ билан биргасиз, ким нима қияпти, ҳар бир одамнинг томири қандай уряпти, ҳаммасидан воқиф бўлишингиз даркор. Тўйларда ва ўлимларда доим бош бўлинг. Қўлингиздан келса ҳаммадан ёрдамнингизни аяманг.

Биз бу ҳикматга ўхшаш гапларни қаҳрамонимиз Қобилжон Худойбердиевнинг ён дафтаридан олдик.

Биз катта-катта лавозимларга кўтарилган, ҳатто ўз отасини ҳам қабул рўйхатига ёзилишини талаб қиладиган раҳбарлар ҳақида эмас, меҳнатда чиниққан, унча-мунча иссиқ совуқни бошидан кечирган инсонлар ҳақида қалам тебратишга аҳд қилганмиз. Бизда бундайлар жуда кўп. Ростда, амал раҳбарни эмас, раҳбар амални безасин.

Ҳаётда баъзан амал-у мартаба деб дўстлардан ҳам, оммадан ҳам тамоман ажралиб қолаётганларни яхши биламиз. Бундайлар мустақиллик даврига муносиб одамлар эмас.

Амалга кўтарилдингиз. Кечагина бирга ўсиб, бирга катта бўлган дўстларингизни, ҳатто отангиз, онангиз, қариндошларингизни ҳам танимай қолдингиз. Дўстларингиздан бири сизни қутлаш учун маҳкамангизга борганида қабул қилмадингиз. Кўчада дуч келганда эса таниб-танимаганга солиб ўтдингиз.

Тенгдошингиз:

- Амал уни кўр қилиб қўйибди десалар ишонмаган эдим, энди билсам, ҳақиқатдан ҳам унинг оёғи ҳам ердан узилиб қолган экан.

- Қобилжон, айтинг, амал одамни не куйларга солмайди? Донишмандлардан бири инсонни яхшироқ билай десанг, унга амал бериб кўр, имтиҳон эт. Баъзан ундайлар кўп ўтмай босар-тусарини билмай қоладилар. Ўша сен амалга кўтарган кишини вазифасидан биров муддатга озод қилиб кўр. Доим қаршингда эгилиб таъзим билан турадиган ўша

кимса сенинг шаънинга шундай гапларни айтадики, буни сўз билан ифодалаш қийин.

Шоирнинг "Лапақ ва Шапақ" деб аталувчи икки дўст ҳақидаги шеърини биргалашиб ўқийлик.

- Марҳамат:

- Икки дарёга туташ,
Бўлар эди бир қишлоқ.
Шўхликда шўх ва оташ
Ўсарди икки ўртоқ.
"Агарда бўлсак омон,
Қандай кунлар келса ҳам
Ташламаймиз ҳеч қачон,
Бир биримиз", деб қасам-
Ичишган эди улар,
Қўлни-қўлга ташлашиб,
Қучишган эди улар,
Кўзларини ёшлашиб.

* * *

Тун кетидан келмиш кун,
Тенгдошлар катта бўлмиш.
Тақдир эса икковин
Йўлларин айри солмиш.
Уларнинг бири ажаб,
Бўлмиш катта амалдор.
Бири ҳақида йўқ гап,
Одам бўлмиш эл қатор.
Уйланиб ва жойланиб
Иккиси икки томон,
Бегонага айланиб -
Кетмишлар улар тамом.

* * *

Орадан йиллар ўтиб
Оқибди қанча сувлар.

Охир шундай кун етиб
Учрашиб қопти улар.
Амалдор таниса ҳам
Танимасга солибди.
Ўртоғидан у одам,
Юзин буриб олибди.
Шўрлик тенгдоши шунда
Унга яқин келибди.
Дили оғриб, маҳзунда,
Бошини эгиб дебди:
- Менман ахир, сен-у биз
Ўсганмиз бир қишлоқда.
Болалик, ёшлигимиз
Қолиб кетмиш узоқда.
Ўша Луқмон "лапақман",
"Лапақ" дердинглар мени,
Ҳамон бироз "чатоқман",
"Шапақ- дердик-ку сени
Наҳотки танимассан, -
Қасамлар қайда қолди,
Ҳеч нарсангга зормасман,
Сени шайтонми чолди?!
Барчаси ўтди-кетди,
Луқмон, сўзлар берилиб.
Солининг сабри битди.
Сўнг деди у керилиб:
- Бу дунёда билсанг гар,
Луқмон билан Аҳмад кўп
Соли, Вали ва Зафар
Нодир, Қодир, Раҳмат кўп.
Сени таний олмадим...
Қай бирингни билайин.
Ўз йўлингдан қолмагин,
Айт, не билан сийлайин.
- Ҳеч нарсанг керак эмас,

Мен Луқмонман, ўшаман.
Гапларингни бас қил, бас,
Ҳамон ўша-ўшаман.
Кўрларни кўп кўрганман,
Овозингдан шарпангдан -
Дарҳол танир, аттанг ман,
Солимисан, айт кимсан?
Не қиларин билолмай,
Луқмон уятдан толмиш.
Ўз жойидан жилолмай,
Ҳайкалдай қотиб қолмиш.
Луқмон кўнглида тугун-
Дебди: "Нодон эй басир,
Кўзинг кўр бўлганлигин
Эшитсам ҳам яна бир -
Синай деб келган эдим.
Кўр бўлибсан эй аттанг
Мен буни билган эдим.
Сенга бошқа сўзим йўқ
Амал солмиш шу кунга...
Сени кўрар кўзим йўқ,
Лаънатлар бўлсин сенга.
Эшикни қаттиқ ёпиб,
Луқмон чиқиб кетганмиш.
Соли "шапақ " қиссанинг
Сўнг маънига етганмиш.

* * *

Амал бошга нималарни солмайди. Ҳатто дунёга келтирган ота-оналар ҳам амалдор фарзанд олдида ҳеч ким бўлмай қолармиш. Ахир амал чопон-ку. Эртага уни кимгадир ечиб берасиз.

Суҳбатларимизнинг бирида Қобилжон ажойиб бир воқеани сўйлаб деди:

- Мен бир аёлни танийман. У раҳбар, фаол, жамоатчи, олима, тез-тез газета ва журналларда, радио, телевидение-

ларда кўриниб туради. Раҳбарнинг обрўйи, фарзандлар камоли, оилада эр ва хотиннинг ўрни каби энг долзарб масалаларни кўтариб, нуфузли аудиторияларда эшилиб, оғзини тўлдириб-тўлдириб гапиради. У аёлнинг маърузасини бир эшитган одам ҳавас қилади, тезда унинг мухлисига айланади. У билан дилдан суҳбат қилишни орзу этади.

Дастлабида мен ҳам ўша аёлнинг мафтунлиги бўлиб қолдим. Маърузаларни уч-тўрт марта катта-кичик аудиторияларда тингладим. Кейин-кейин бир хиллик, ялтироқлик - аста-секин у аёлдан ихлосим сўнди. У ҳатто ўзини нотиқларнинг пири Клеопатраҳонимга тенглаштириб юришини ҳам ўз оғзидан эшитганман.

Ўша нотиқ опанинг шахси билан қизиқдим. Мени ғоят ажаблантирди. Куйиниб: "Ялтироқ, жимжимадор гаплар ўрнига, куёвларини ташлаб кетган қизларинг, уларнинг етим қолган фарзандлари тақдирини ўйласанг бўлмайдами? - дегим келди.

Сен муҳаббат ва оила. Оилада отанинг обрўйи ҳақида кўп гапирасан. Оилангни эринг эмас, сен бошқарасан. Сен у ер, бу ерда ялтироқ гапларни айтиб, гўё ҳориб-чарчаб уйга қайтасан-да, эрингга чанг соласан. "Этигимни торт, овқат пишмади-ми?" - дейсан, Ўзинг қиладиган вазифаларни - кир ювиш, пол ювиш, овқат пишириш каби ишларни ҳам эринг бажараётганини биламиз.

Набираларингнинг қисмати нима бўлади? Қизларинг чет элларда дайдиб юришибди, улар ҳақида халққа гапирсанг бўлмасмиди?! Эркаклар билан давраларда ичиб, аллакимлар устидан кулишларингга ўлайми ?!

Сен ҳеч қандай илмга алоқанг бўлмаса-да, фалон фанлар номзодиман, профессорман деб эълон қилдирасан. Буни жамоатчилик билмайди, деб ўйласанг, хато қиласан. Халқда: "Олдин ўзингга боқ, сўнгра ноғора қоқ", деган мақол бор. Бу сендайлар ҳақида эканини биласанми?!

Сендайлар оз бўлса ҳам аҳён-аҳёнда учраб туради. Мен ўз фикрида қатъий турувчиларни ёқтираман, бироқ сен ўзга-

ларнинг гапларини ўзингники қилиб юрибсан. Аёллик ла-тофати, иффати ҳақида кўп лоф ургунча ўзинга, қизларинга боқсангчи?!

"Ялтироқ хоним"нинг қилмишларини худди кўриб, билиб тургандай бир шоир унга шеър бағишлабди, менга маъқул. Рухсат берсангиз ўқиб берсам, - деди Қобилжон.

- Эшитамиз, - дедим мен.

- Улар қаттиқ севишдилар бир-бирларини,
Эл-у юртдан пинҳон тутиб бор сирларини,
Қасам ичиб, аҳду-паймон этишгандилар,
Ҳеч ким топмас томонларга кетишгандилар.
Симоб янглиғ думаланиб ҳафталар, ойлар,
Оқиб ўтди яна қанча дарёлар, сойлар...

Ёр ишқида ўртанарди бечора булбул,

Читтак эса ғадабларди шўрликни нуқул:

- Сайрашлар кўп жонга тегди, жуда тўйдим, бас,

Келиб-келиб сизни севиб, қилдимми ҳавас?!

Деб ғудурлар, сўнг булбулга читтак ташланар,

Ва ўртада шундай қилиб низо бошланар.

Булбул деди: - Сени булбул қилмоқчи эдим,

Сендан булбул чиқишини билмоқчи эдим.

Читтак деди: - Сизга ўхшаш булбул бўлгунча,

Минг шукурки, читтак бўлиб қолай ўлгунча.

Булбул шўрлик бошқа бир гап айта олмади,

Дағ-дағ титраб, турган жойдан кета олмади.

Буни кўриб, читтак баттар мазах этади,

Шоҳдан-шоҳга сакраб, бирдан санаб кетади:

- Пайпоқ совға қилган эдим, ҳў, байрам куни,

Эсингизда бордир ахир, эсларсиз буни...

Бир бўйинбоғ ва рўмолча ҳадя этгандим,

Гапим бўлмади барин тингланг, охиргача жим...

Дазмол қилдим кўйлагингиз ва шимингизни,

Силаб-сийпаб эркаладим булбулжон Сизни.

Йўқ эмасди ойни олиб бергувчилар ҳам,
Солям каби ортдан қолмай юрувчилар ҳам,
Олтинларга, кумушларга ўзни урмадим,
Мен сиз билан қанча ётиб, қанча турмадим.
Устингизда ўша ўзим кийдирган чопон,
Пулга пичсак, фалонча сўм, бўлади фалон.
Яна мenden нималарни истайсиз бегим,
Гапнинг рости сендайларга тегар эди ким?
...Бошин эгиб гуноҳқордай турарди булбул,
Узай деса киссасида йўқ бир чақа - пул!
Барча қилган яхшиликлар ҳаммаси ҳечдир,
Читтак учун насиҳатлар бефойда, пучдир.
Булбул энди учмас эди, сайрамас эди,
Гул шоҳига қўнмас эди, яйрамас эди...
Читтак - "булбул", булбул эса бўлганди "читтак".
Ким кимлигин билар ахир эси бор қитдек.
Осмон қулаб кетмасин деб читтак тушмагир,
Ётар эмиш оёқларин кўтариб мағрур.
Ўтди қанча давру-даврон ва қанча замон,
Қарғар эмиш овсар читтак булбулни ҳамон.
Гул шоҳида жуфтин излаб сайрармиш булбул,
Суюқ оёқ читтак эса яшар эмиш тул.
Дўстим, шеърни мен ёзмадим атай эрмакка,
Шундай қилиб нуқта қўйдим янги эртакка.

- Шеър учун ташаккур. Энди навбат менга келди. Бошла-
дингизми, бас, мушоирани давом этамиз.

Андижон шаҳрида эл-юрт ардоғида бўлган, обрў-эъти-
борга лойиқ аёллар жуда кўп. Шундайлардан бири таниқли
тадбиркор Андижон маликаси Маликаҳон ҳожи ая Мамада-
лиева айтиб турган, каминангиз эса қоғозга туширган бир
шеър бор. Рухсат берсангиз, ўқиб берсам.

- Қани, қани, - деди Қобилжон.
- Яхши хотин умрларга умр қўшар,
Ҳавас қилур ундайларни аҳли башар.

Ёмон хотин бошга бало келтирармиш,
Ўз эрини тириклайин ўлдирармиш.
Яхши хотин яхшилиқнинг тимсолидир,
Маликалар, фаришталар мисолидир.
Ёмон хотин илонга ҳам заҳар солур,
Буни кўриб аждаҳо ҳам қочиб қолур.
Яхши хотин ўз уйининг қуёшидир,
Файз, барака бахту омаднинг бошидир.
Ёмон хотин қўйнингдаги чаён мисол,
"Ит вафодир, хотин жафо" қадим мақол.
Яхшиларнинг яхшилигин айтгум кўпга,
Яхшилар кўп, сиғмайдилар ер-у кўкка.
Ёмон хотин йўлдан урар шайтонни ҳам,
Қаддин эгиб қўяр марди-майдонни ҳам.
Хотинларнинг макрлари, хийлалари
Қирқ туяга юк бўладир, дерлар бари.
Яна ортиб қолганини эр елкалар,
Буни кўриб хотин "қотиб-қотиб" кулар.
Йўлбарс эди, мушук бўлди шўрлик эри,
Хотинининг хизматида гўё чўри -
Қўл кўкракда югуради - елади у,
Хотинининг барча амрин қилади у.
Шўрлик эри ошхонада қозон-товоқ,
Хотин гапдан келар тунда кайфи тароқ.
-"Оёғимни ечмайсанми, қандоқ эрсан,
Топиб-тутиб келсам, сен-чи ётиб ерсан".
Ёқам қўлда "Тавба" дейман "аттанг-аттанг!"
Хотин дейди: "Чидамасанг қўлда паттанг!"
Яхши хотин қаламидан гуллар унар,
Елкасига ҳумо қуши келиб қўнар.
Ёмон хотин ҳовлисида ҳар куни жанжал,
Ундайлардан ҳазар қилар хатто ажал.
Ёмон хотин уруш - жанжал уясидир,
Хосиятсиз, қора қозон қуясидир.
Аёл, жаннат эди сенинг даргоҳларинг,

Бугун ортиб борар баттар гуноҳларинг.
Қирон келсин ёмон хотин иллатига,
Доғ туширар у халқ-юрту, миллатига.
Ёмон хотин тарқатади ҳар хил "миш-миш",
"Вой фалончи ундай эмиш, бундай эмиш".
Яхши хотин маҳалланинг кўрки, ойи,
Катта-кичик дейди уни "отинойи".
Яхши хотин подшоҳ, эрга ўнг қўл бўлур,
Агар эри булбул бўлса у гул булур.
Ёмон хотин охир бир кун қолур эрсиз,
Баттол, сенга ҳали бу ҳам камдир, дерсиз.
Эркак зотин уйдан қўнгли гар тўлмаса,
Кўчаларга чиқиб кетур, сўнг алқисса:
Хонадоннинг баракоти, файзи кетар,
Ёмон хотин ғавғо қилур яна баттар.
Яхши хотин эрин тутиб қўлларидан,
Қайтаради унинг хавфли йўлларидан.
Оиланинг тирагидир эркак ахир,
Оиланинг юрагидир эркак ахир.
Емирилсин хонимларнинг салтанати,
Керак бизга аёлларнинг муҳаббати.
Хайриятки бир-биридан кўп зиёда,
Ор-номусли хонимлар кўп бу дунёда.
Улар учун бахшидадир шеър-ғазал,
Хотинларнинг хунуги йўқ, бари гўзал.
Қайдан пайдо бўлди унда ёмон хотин,
"Ёмон хотин" дегум келмас аёл зотин.
"Ёмон бўлса оила ҳам қурмас эди,
Муҳаббатнинг кўчасидан юрмас эди.
Ёмон бўлса қолдирмасди хатто зурриёд,
Яхшиларнинг охирати бўлсин обод!
Шоир бобо кечмишларин бир-бир айтди,
Қасидамиз охирига энди етди,
Қабул айланг шоир бобо дил каломин,
Ўқиганлар муродига етсин, омин!

- Отангизга раҳмат, - деди Қобилжон сўзида давом этиб, - эмиш ҳайкалтарошлар нима учундир кўп ҳолларда одамларнинг белдан юқори қисмини ясайдилар. Нима учун деган саволга улар: "Инсоннинг юраги белдан юқорида жойлашган бўлади-да", - деб жавоб берарканлар.

Амал, мансабни деб умринг ўтказдинг.
Шуҳрат гирдобиди тамом йўқолдинг.
Бир танда семирдинг, бир танда оздинг,
Бугун Ҳақ олдига борар экансан -
"Уялиб кафанга бурканиб олдинг".

* * *

Бобоколонимиз Заҳириддин Муҳаммад Бобур ва унинг қизлари Гулбаданбегим билан бўлган бир воқеани ўртага ташлашни лозим топдим.

Бобур Мирзо давлат ишларидан бўш вақтларида болаларини (жужуқлари) тўплаб олиб она юрти Андижон ҳақида сўзлаб беришни хуш кўрардилар.

Энг кичик фарзанди Гулбадан олти ёшларда бўлса керак. Сарой тартибига кўра ҳар тонг фарзандлари дадалари ҳузурига "Саломга!" кирар эдилар. Бир куни Гулбадан саломни бажо келтириб деди: "Дадажон, мен бугун туш кўрибман, тушимда Андижонда юрган эмишмиз. Андижон сиз айтгандай жуда гўзал эмиш. Ариқларда сувлар шарқираб оқар. Жамбулу райҳонлар гуркираб ўсар, атроф жаннатдай, боғларда хилма-хил узумлар пишиб ётарди. Жуда бахтиёр эдим. Уйғониб қарасам бу барчаси туш эди".

- Ўргилай қизалоғим, яши туш кўрибсиз. Муборак бўлсин! Мен ҳам ҳозир сиз билан Ватанни қайта кўргандай бўлдим. Сизга нима мукофот берсам экан, - деб Бобур Мирзо ҳамёнини титкилай бошлади. Кичикроқ халтачани чиқариб, Гулбаданга узатар экан, гапида давом этди, - тушингизни ҳаммага сўзлаб беринг. Бу олтинлар сизга суюнчи, олинг, Андижон муборак бўлсин!

Ҳозир Бобурнинг кўзларида ёш қалқир, у қизалогини бағрига босиб туриб: "Андижон муборак бўлсин!", деган сўзни аранг такрорлай олди холос.

Бибихонимни ёдга олинг. Ўзлари бефарзанд бўлсаларда, бутун умри аёллик меҳрини Темурийзодаларга берган оқил ва доно аёл эдилар. Саройбегимнинг оёқ гардига арзимас ундай "ялтироқ хонимлар" ҳеч қачон миллатнинг рамзи бўла олмайдилар.

Бизлар кимларнинг зурриёдимиз. Аёллардан пайғамбарлар чиқмаган. Тўғрироғи оналар: "Биз пайғамбар бўлишдан кўра кўпроқ, пайғамбарларни туғиб, улуғ инсонларни камолга етиштириб беришимизнинг ўзи қай бир пайғамбарликдан кам", - дейдилар. Темури Қўрагоний, Ибн Сино, Улуғбек, Бобур Мирзо, Султон Жалолиддин ва яна қанча-қанча доноларни дунёга келтирган оналарнинг фарзандларимиз.

"Ҳар миллатда бир иллат" деганларидек, "ялтироқ хонимлар" бошқа миллатларда ҳам йўқ эмас. Шундайлар борлиги учун ҳам донишмандлар-у, нодонларни илғаб олиш осонроқ кечади.

* * *

Қобилжон ҳам, каминангиз ҳам бир лаҳза бу икки оламини, бу икки қитъани хаёлан мушоҳада этдик. Ҳаётда раҳбарнинг обрў-эътибори, саводи, одабийлиги, камтарлиги, ташкилотчилиги уни безайди.

"Ялтироқ хоним"нинг товламачилиги, беандиша ва беҳаёлигини қаламга олаётганда, барча ўзбек аёллари шундоқ, дейиш фикридан йироқман. Ўша хоним турли суҳбатларда, оила ва хусусан турмуш ўртоғи, куёвлари ва қизларининг одоб-ахлоқи ҳақида эшилиб, ҳамма аёлларни ром этади. Ҳаётда эса тамоман бошқача, уйда эшик супурган, кир ювган, овқат пиширган, ҳатто "ялтироқ хоним"нинг этигини эри кийдириб, ечиб кўяди.

Шарқ аёллари сендек беҳаё, беандиша эмас.

Ўзбеклар ўз Тўмарислари, Зебунисолари, Нодирабегим-

лари, Зулфияхонимлари, Турсуноилари, Саидалари, Маликалари, Ҳадичалари билан дунёдаги менман деган миллатлардан ҳам олдинда туради.

Раҳбарнинг обрўи оиласидан бошланади. Ўз оиласида ҳеч ким бўлмаган эркак ҳам, хотин ҳам раҳбар деган улук ва муқаррам номга муносиб эмас.

Йиғинларда одобли, илмли, маънавияти кенг экан десин деб, эрингни кўқларга кўтариб мақтайсан. Бироқ уйга қайтгач эринг шўрликнинг бошларида тегирмон тошини айлантирасан, "топиб-тутиб" келаётганингни пеш қилиб эрингни яксон қиласан. Шўрлик мунғайиб юриб буйруқларингни бажаради. "Кўча хандони, уй зиндони" деган мақол эндиликда эрларга эмас, аёлларга ишлатилса дурустроқ бўладиганга ўхшайди.

Раҳбарликка доғ туширадиган омиллардан яна бири, ҳаддан ташқари ўзига бино қўйиш, ўзгаларни менсимаслик, колондимоғлик. Сир эмас, ундайлар ҳеч қачон у ёки бу ташкилотда узоқ раҳбарлик қила олмайдилар. Бундайларнинг аксарияти давлат мулкани ўзлаштирувчилар, одоб-ахлоқда оқсовчи, ўз манфаатини ҳамма нарсадан устун қўйувчилардир.

Баъзан сендек раҳбарлик мартабасига кўтарилиш учун қинғир-қийшиқ кўчаларга кириб, ифлос зиналардан босиб ўтиб, мағар ниятларига эришиб, сўнгра охир-оқибат шарманда-ю шармисор бўлганлар қанча!

- Тўғри, дастлабда сендайлардан бирига халқ ишонди, ўзига раҳбар этиб сайлади. Бироқ у кўп ўтмай "доҳийлик" касалига гирифтор бўлди. Каттами-кичикми ҳаммани сенсираб бўлмағур иборалар билан сўка бошлади.

Ажабо, у махсус буюртма билан қурдирган қаср кимники эканлигини халқ билмайди деб ўйлайсизми? Гап кўпайгач, қилмишларингизни унга-бунга тўнкаб, кўпларнинг бурнини "қонатдингиз". Шундай қилиб қутулиб кетмоқчи ҳам эдингиз. "Сир шунинг учун сир"ки, у бир куни очилмай қолмайди.

- Раҳбарлар икки тоифага бўлинади, - деди Қобилжон. - Бири етакловчи, иккинчиси етакланувчи. Етакловчи ҳамма-

ни ўзи билан етаклайди, бошчилик қилади. Етакланувчи эса бировларнинг фикри билан яшайди, ҳатто қоровулнинг маслаҳати билан иш юритади.

Мана икки раҳбар. Уларнинг қайси бири обрўта эга, қайси бири беобрў. Ўзингиз саралаб, ҳукм чиқаринг.

* * *

Журналистлар кузатувчи бўлади. Каминанинг катта-катта лавозимдаги жўралари ҳақидаги шеърини эшитинг ва мағзини чақинг:

Тўпланишиб улфатлар туғилган кун баҳона,
Тонг отгунча ювишдик, қилдик роса тантана.
Фалончи янги пайпоқ сотиб олган куни ҳам,
Қутламоқ, "ювмоқ" учун яна бизлар бўлдик жам.
Ким бироз "кўтарилса", бўлиб берар бизларга,
"Ювди, ювди" бошланур, айтиб берай сизларга:
Ким хотиндан ажрашса, ким уйланса янгидан,
Тўйхонага файз кирар қадаҳлар жарангидан.
Ким мажлисда мақталса уни ювмоқлик одат,
Баҳона топиладур тўплансак дўстлар фақат.
"Номзодлик" ва "докторлик" дипломини ювдик биз,
Фалон катта олимнинг тўпламини ювдик биз.
"Ичишнинг зарари" деб мақола ёзса дўстим,
Газетани пеш қилиб, ҳолдан тойгунча ҳар ким
Табрикладик "тост" айтиб, бир-биримиз қучишдик,
Токи лойга ботгунча яна-яна ичишдик.
Элликка кирганларни қучиб, ўпиб ялашдик,
Тун бўйи жанжаллашиб, тонгда яна ярашдик.
Амалдан кетганлар ҳам қолмас биздан қутулиб,
Кўнглин овлаб ичамиз - кайф қиламиз етилиб.
Касалхонага тушса орқасидан бориб биз,
У ерда ҳам беморни роса бошлаб ювамиз.
Биринчи маош олган ёш ишчи ҳам қолмагай,
Гар бировни ювмасак шу кўнгил тўлмагай.
Бас қилайлик бу касбни, десам, дер кимдир кулиб:
Ўлганни юварлар-ку, тирикни бизлар ювиб -
Савоб иш қияпмиз-ку, яшасин ароқ, коньяк,

Шеър ёзилди, шеърни ҳам энди ювмоқлик керак.

- Офарин, боплапсиз, бундай жўралар бизларнинг сафимизда йўқ. Маишатга ружу қўйганлар илмдан, маърифатдан хамиша йироқ бўладилар.

- Тўғри айтдингиз Қобилжон.

- Раҳбарнинг обрўйи у эркакми, аёлми шунга қараб белгиланади-да!

ТИЛГА КИРГАН МАКТУБЛАР

Мактуб ёзиш ҳам бир санъат!

Соғинчли салом, аскар мактублари, ёшларнинг ишқий мактублари, тарихий мактублар, сирли-пинҳона мактублар, норизолик ва ризолик мактублари, ёзувчиларнинг бир-бирларига у ёки бу хусусида ёзган мактублари, шеърый мактублар, келажакка мактублар, давлатлараро дипломатик мактублар...

Бундай қараганда, хат ёзиш жуда осондай туюлади. Қўлга қалам олиб, қани, бир ёзиб кўрингчи? Осон ёки қийинлигини шунда биласиз.

Мактублар - шахсларнинг таржимаи ҳоли. У тарих, у давр, у сиёсат, у қисматлардир.

Мутахассислар у ёки бу мактубни қўлга олиб, унинг эгаси, қандай шахс, жинси, касби-кори, миллати, характери, ҳатто ёшини ҳам айтиб берадилар. Бу энди ҳозирги замон фани учун кашфиёт эмас.

Шуни айтиш керакки, мактублар - шахслар, ташкилотлар, ҳатто тузумларнинг ҳам тарихи ва таржимаи ҳоли десак муболаға бўлмайди.

Биз ҳикоя қилаётган ташкилотга ҳар куни юзлаб-юзлаб ташаккур ва миннатдорчилик мактублари келиб туради. Уларни синчиклаб ўқиб чиқиш, муаллифларига жавоб ёзиш ҳам унчалик осон эмас.

Касбдошларимиз: "ҳар бир хат ортида жонли одам бор", деган иборани ҳар куни, ҳар соатда жуда эҳтиёткорлик ва масъулият билган тилга оладилар.

Мактублар сонига, салмоғига ва муаллифларига қараб эмас, долзарблиги, кўтарган муаммоси, мазмуни, ёзилиш услуби билан баҳоланади.

Бир донишманд ўртоғига ўттиз беш саҳифадан ортиқроқ саломнома ёзиб, мактубнинг охирига: "Вақтим йўқлиги учун қисқароқ ёздим", деб имзо чекибди. Ўртоғи мактубни ўқиб унинг нима демоқчилигини тушунибди: "Агар, вақти кўпроқ бўлганида, ўттиз беш саҳифа эмас, мактуб бир саҳифадан ошмаган бўларди",

Мижозлардан келаётган мактубларни саҳифалар эканмиз, уларнинг барчасида дардига шифо топган, турли ёшдаги, турли жинсдаги беморлар ўз миннатдорчилигини изҳор этадилар.

Шундай хатлардан бирини, иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси, ёши тўқсонга яқинлашиб қолган Марат Фазлиев йўллаган хатини айнан келтирамиз:

"Юсуф Отабеков номидаги Андижон Давлат тиббиёт институти клиникаси бош шифокори Қ.Худойбердиевга!

- Азизим, халоскорим, Сизга айтсам бу бош нималарни кўрмади. Немис фашистлари билан жангда бир неча бор яраландим, ўлимлардан хатлаб ўтдим, Оллоҳ умримни узоқроқ қилган экан ҳаётман. Ўғил-қизларим, набираларим ҳузурида, уйнинг тўрида сизларнинг дуоларингизда кексалик гаштини суриб яшаяпман.

Бизнинг ёшимизда ҳамма нарса бўлиши мумкин. Бугун соғ, эртага носоғман. Ўтган йили, 3 декабр куни даволаниш учун урология бўлимига ётдим. Бу ердаги ўғилларим, қизларим мени ўз оталаридек ҳурматлашиб, ардоқлашди, хизматимни қилишди.

Бўлим раҳбари профессор А.Шодмоновдан ҳадсиз хурсандман. Дардимга шифо топдим. Бўлим ҳодимларига кекса жангчи юрак-юрагидан чексиз миннатдорчилик билдираман. Биз каби қарияларнинг хизматини қилганлар бу дунёда кам бўлмагай".

Марат ФАЗЛИЕВ,
иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси.

* * *

"Азизим Қобилжон Турсунович, мен Ирина Александровна Проскоумова, Фарғона вилоятининг Қувасой шаҳридаги цемент комбинатида муҳандисман. Аллергик бронхитнинг энг оғир формасида соғлигим ёмонлашиб андижонлик шифокорларнинг ёрдамига келдим. Бу ерда мени терапия бўлимининг ёш мутахассислари ўзларининг опаларидек, дугоналаридек кутиб олишди. Доцент Нейля Рафиковна Узбекова, даволовчи шифокор Маҳфузахон Аҳмедова, ҳамшира Мавжуда Узоқоваларнинг хизматлари учун ташаккур.

Бўлим бошлиғи Мурод Ибрагимович Боймирзаев номини алоҳида тилга олишни истайман. ҳамма-ҳаммаси учун клиника бош шифокори профессор Қобил Турсунович Худойбердиевга миннатдорчилик билдираман".

И.А.ПРОСКОУМОВА,
Фарғона вилояти, Қувасой шаҳри.

* * *

"Мен Замирахон Қодирова, Фарғона вилояти Ўзбекистон туманидан Андижон Давлат тиббиёт институти клиникасининг биринчи терапия бўлимига 2008 йил мартда оғир юрак хасталиги билан келганман. Менга шифокор Дилдорахон Эргашева қаради. У ўзининг бор билими ва маҳоратини аямади. Мен андижонлик таниқли шифокорларни ҳавас қиламан. Ўғлим Нурали Қодиров институтнинг 6 курсида таҳсил олмоқда. Келажакда ўғлим ҳам сизларга ўхшаб қўли енгил шифокор бўлишини хоҳлар эдим.

Замирахон ҚОДИРОВА,
Фарғона вилояти, Ўзбекистон тумани.

* * *

Андижон Давлат тиббиёт институти ректорати ҳамда шу институт қошидаги Юсуф Отабеков номли клиникаси олимлари, профессорлари, доцентлари, ҳамширалари номига ҳар куни юзлаб бундай ташаккурномалар келиб туради.

Шу мазмундаги сон-саноқсиз мактубларни Избоскан тумани Майгир қишлоғилик саксон ёшни қоралаган мўтабар она Лолахонҳожи буви Ёғбосарова, Асака шаҳридан Ж.Эрматов, Б.Оқбоев, Н.Абдуллаев, Ж.Мирзаева, Андижон шаҳридан З.Низомиддинова, Г.Убайдуллаева, Х.Аҳмадалиева ва бошқалар йўллаганлар.

* * *

Қўлимиздаги хат бизни анча ҳаяжонга солди. Мактубни Наманган вилоятининг Чуст шаҳридан йўллабди. Ошқозон яраси касаллигига гирифтор бўлган Саломатхон опа ёзишича Андижон шаҳрига бир иш юзасидан келиб ошқозони қаттиқ оғриб қолади, ҳушдан кетадиган даражада килиника дарвозасидан кириб келади. У бу ерда ҳеч кимни танимас, рўпарасидан ўрта бўйли, сочлари оппоқ, оқ халат кийган киши ўтиб қолади. Бемор у кишига ўз дардини айтади.

- Сиз шифокормисиз?

- Ҳа, нима хизмат?

- Ошқозонимда яра бор, ҳозир қаттиқ хуруж қилмоқда, кимга боришни билмай, даргоҳларингизга кириб келдим.

Оқ халатли бу киши беморни қабулхонага етаклаб борди. Рўйхатдан ўтказиб, опа даволаниши кераклигини айтди.

У аёл: "Ёнимда пулим йўқ, ҳеч қандай ҳужжатим ҳам йўқ", деди кўзларига ёш олиб.

Оқ халатли киши ҳамма нарсани ўз зиммасига олди ва опани касалхонага ётқизади.

Опа дардига шифо топгандан кейин, кетадиган куни ўша жарроҳнинг ким эканлигини, вазифасини одамлардан сўраб билади. Бу инсон клиника бош врачининг муовини, 42 йиллик тиббий тажрибага эга бўлган олий тоифали шифокор Музаффар Холматов эди.

Шу-шу дардига шифо топган Саломатхон опа Андижон шаҳрига йўли тушса албатта Музаффар Холматовични зиёрат қилар, тиббиёт байрами кунлари эса қутлар, улар энди ака-сингилдек бўлиб қолишди.

**Саломатхон АЛИЕВА,
Наманган вилояти, Чуст тумани.**

Баҳор кунларда клиникада пойтуғлик кекса шоир Нусрат Ҳасратий даволанаётган экан. У ўзининг шу ерда ижод қилган ва шифокорларга бағишланган шеърини ўқиб берди:

Оёқлар зирқирар, қўллар зирқирар,
 Бошим айланади, тинади кўзим.
 Шўрлик юраккинам соатдай урар,
 Хонамда ётибман ёлғиз бир ўзим.
 Ёлғиз бир ўзимман, тўшақда бетоб,
 Болалик, йигитлик барча-барчаси
 Кино тасмасидай ўтади шитоб,
 Бесабр тебранур умрим дарчаси.
 Умримнинг дарчаси қачон ёпилур
 Ғичирлашдан толмас, тинмас, илож йўқ.
 Қачон кексаликка чора топилур?
 Менинг таржимоним довдур ва дудуқ,
 Довдур ва дудуқдир олам эшиги,
 Шамолнинг кўзи кўр, қулоқлари қар.
 "Алла"ни билмайдир олтин бешиги,
 Шоирлари эса мадлоҳ, дардисар.
 Мадлоҳ ва дардисар: наҳот уларга:
 Тонг отса, кун чиқса, умр ўтса бас.
 Етмишда ҳам фаҳмим етмас шуларга:
 Мен учун эртақдир, орзу ва ҳавас.
 Орзу ва ҳавасдир ёрқин келажак,
 Оёғи занжирдан бўшаган филдай.
 Қозиқ атрофида тебраниб бешак,
 Депсинамиз ҳамон барчамиз кулдай.
 Шу кун ўтса басдир, булар таъзимда,
 Мустақиллик берган бахтдан мамнунмиз.
 Менинг орзуларим, ўғлим, қизимда,
 Ҳатто асрларни туташтирдик биз.
 Туташтирган бизмиз еру осмонни,
 Оталар ибратдир бизга ҳар қачон.

Ҳеч кимга бермаймиз Ўзбекистонни,
Она юртим сенга бўлсин садқа жон.
Садқа бўлсин жоним, Худога шукур,
Оқни оқ, қорани қора деганман.
Йўлимдан оздирма ялтираган нур,
Аслим Андижоний - Ўзбекистонман.
Ўзбекистонликман мағрур ва ҳотам,
Ҳеч кимдан кам эмас доно халқим бор.
Бошимга балолар ёғилганда ҳам,
Шу юртга содиқман, озод бахтиёр.
Озод, бахтиёрман. Омин денг омин!
Шеър битди, бетоблигим томом унутдим,
Дўстлар бугун мени қутлаши мумкин:
Ҳаммага-ҳаммага салом алайкум!

Шоир бобо Нусрат Ҳасратий шеърни тугатди. У бизга бетакроп ёшлик ва кексалик, иймон ва эътиқод, ҳалоллик ва поклик, Ватанни севиш, Мустақилликни қадрлаш ҳақида гапирди.

У яна шундай деди:

- Одам зоти дунёга бир марта келади. Ёшлик эса ўткинчи, қадрига етинг. Башариятимиз орзуси бўлган мустақиллигимизга кўз тегмасин, омин!

* * *

Ёдингизда бўлса керак, биз бошда: мактублар-шахсларнинг таржимаи ҳоли, у тарих, у давр, у сиёсат, у қисматдир, - деган эдик.

Ҳамшаҳаримиз Андижон Давлат тиббиёт институтининг рентген радиология кафедраси доценти Абдуваҳоб Аблязов Санкт-Петербург шаҳрида докторлик диссертациясини ёқлаганда унинг "Овқат хазм қилиш органлари касалликларида ошқозон ва ўн икки бармоқли ичак иш фаолиятини клиник радионуклид усули билан текшириш" мавзусидаги илмий ишига қизиқиш туфайли Буюк Британиянинг Манчестер департаментида яшаб, катта клиник шифохонага раҳбарлик қилаётган Али Навоз Хон Бобур илмий ҳамкорликка чор-

ловчи хат билан мурожаат этди. Шундай қилиб профессор А.Аблязов ташаббуси билан Андижон Давлат тиббиёт институти ва Англиянинг Манчестер тиббиёт университети билан илмий алоқаси бошланди.

Доктор Али Навоз Хон Бобур (Заҳириддин Муҳаммад Бобур авлодларидан) дўстлар таклифи билан Андижонда икки марта бўлди. Андижон Давлат тиббиёт институти, Андижон Давлат Университетларида илмий маърузалар ўтказди. Ўз навбатида андижонлик олимлар ҳам Али Навоз Хон Бобур таклифи билан Англияда бўлишди ва талабаларга илмий маърузалар қилишди.

Мана шу дўстлик алоқаларининг маҳсули сифатида профессор Али Навоз Хон Бобур Андижон Давлат тиббиёт институти олимларининг лимфология соҳасидаги илмий ишларини жамлаб, инглиз тилига ўзи таржима қилди ва 400 саҳифали бу монографияни нашрдан чиқариб андижонликларга беминнат ҳадя этди. Ушбу монография бундан ўн йиллар олдин Ўзбекистон олимларининг инглиз тилида нашр этилган ягона илмий асари эди.

Али Навоз Хон Бобур ва бошқа англиялик олимлар билан ҳали-ҳануз алоқалар давом этиб мустаҳкамланмоқда.

Али Навоз Хон Бобур йўллаган мактубларининг бирида шундай сўзлар бор. "Мен Андижонни ҳам, одамларини ҳам, маданияти-ю, тарихини ҳам ёқтириб қолдим. Бу ерда маданиятли, билимли кишилар яшайпти. Сизларнинг меҳмондўстлигизни жуда кўп халқларга ибрат қилиб кўрсатса арзийди."

* * *

Биз юқорида бир неча бор таъкидлаганимиздек мактублар, ташаккурномалар, ишқномалар, қутловномалар, миннатдорчилик, хурсандчилик хатлари сон-саноксиз эди.

Ўзбекистон халқ шоири Тўлан Низомни ҳам бу мактублар ўзига ром айлади. У юзлаб ана шундай мактублардан илҳом олди.

Устоз шифокор, юзлаб шогирдларга мураббийлик қилаётган, Ўзбекистон фан арбоби Сайфиддин Турсунов ҳақида

"Юракдаги гап" деган достон ёзди. Достон шоирнинг 1998 йил нашр этилган сайланмасидан ўрин олди. Куйида ана шу дostonдан парча келтирдик.

Ўртоқ профессор, қай юрак тасвири?
Олимликдан аввал одам бўлган зот?
Сизга маълум эрса унинг ҳар сири,
Юрак оғриғидан бўлурдим озод!

Сиз энди мутлақо ёлғиз эмассиз,
Сиз бугун деҳқонсиз, сиз пахтакорсиз.
Шундоқ десам сизни бир не демассиз,
Кимда юрак бўлса, унга даркорсиз.

Сиз ҳалол яшайсиз, кўнгил юртига,
Ҳиммат бўстонига ботир кўриқчи.
Ҳа, ўтган кунлар-ку қайтмас ортига,
Эртани битарга сиз бир йўриқчи.

Наздимда сиз бугун ҳаммасиз, ҳамма,
Ҳамманинг юраги бўлиб қолдингиз.
Бошқалар бор, улар кўп зарур, аммо,
Сиз элнинг кераги бўлиб қолдингиз.

ВАТАН ИЧРА ВАТАН

Ватан остонадан бошланади, деган ақида бор. Бизнингча Ватан остонадан эмас, киндик қони тўкилган уйдан, униб-ўсган даргоҳдан, дунёни таниган ҳовлидан бошланади.

Ватанни авайлаб-асраш, нокас нигоҳлардан, душманлардан ҳимоя қилиш, зарур бўлса жонни ҳам фидо этишни билиш керак.

Она - Ватан деймиз, демак, Ватан онадай азиз. Фарзанд онага ҳеч қачон хиёнат қилмайди. Она фарзанд учуни дунёда энг оқил, энг гўзал, энг донишманд, инсондир. Оналар

ҳақида қанча-қанча қўшиқлар, қасидалар, китоблар битилмасин, бари бир оз, жуда оз.

Пайғамбарларни дунёга келтирган, оламни тебратган жаҳонгирлардан тортиб буюк олимлар- у мутафаккирларгача ҳамма-ҳаммасини она тўққан. Шу боис биз, дунёда энг улуғ зот бўлган онадан бир умр қарздормиз. Она ўз фарзандини чақалоқ давридан бағрини бериб ўстиради. Она ўз фарзанди ёши улғайиб бобо бўлганида ҳам унга фарзандидай қарайди. Табиийки, она фарзанд учун қайгуради, ишдан бироз кечроқ қолса унинг ташвишини қила бошлайди.

Маҳалланинг энг кекса оқсоқолларидан бири Абдужалил бобони сайру-саёҳатга дунёнинг сайқали ҳисобланмиш. Самаркандга таклиф этдик. Шунда у узоқ ўйланиб : "Болаларим, мен онамдан бир сўраб чиқай. Онаминг розилигини олмасдан ҳеч қаерга боролмайман", - дедилар. Биз таажжубландик. Саксон ёшлардаги бу бобо ўз онасининг ҳурматини жойига қўйиб, дуо олмагунча сафарга бормаслигини айтиб бизни ҳайратга солди. Наҳотки бу отахоннинг волидаи муҳтарамалари ҳаёт бўлсалар. Яхшилар узоқ умргузаронлик қилдилар, бу ҳақиқат.

Ҳа, ҳа Бобонинг онаси Хайринисо момо юз ёшдан ўтган, маҳалланинг энг ардоқли, табаррук онахони эканлар. Биз онанинг ҳузурига зиёрат қилмоқ ниятида қўлларимизни кўксимизга қўйиб кириб бордик. Оқ кийинган, бошида оппоқ рўмоли билан уй тўрисиининг кўрки фариштаси бўлиб ўтирган онаизор бизларни кўрган ҳамона ўринларидан даядил туриб, биз томон кела бошлади.

- Ўтиринг, ўтиринг момо безовта қилганимиз учун минг бора узр.

- Ҳечқиси йўқ. Ахир ҳаракат қилиб туришим ҳам керакда болаларим! - деди момо.

Таббарук онани суҳбатга тортганимизда у бизга ўз фарзандларининг энг каттаси 85 ёшда, ўртанчаси 83 ёшда, кичиги Абдужалил эса 80 ёшда эканлигини гапира туриб: "Бо-

лаларим сизлар учун балки боболардир, аммо мен учун фарзандларим бола-да! Бирортаси озгина кеч қолса хавотирланаман. Икки кўзим остонада бўлади.", - дедилар.

Бу воқеа Андижоннинг эски шаҳар мавзесидаги бўлиб ўтди.

Биз онага ва фарзандларига узоқ умрлар тилаб, хонадондан чиқар эканмиз беихтиёр Ватан тушунчасини улар мисолида қайта қайта мушоҳада этдик. Кўрдингизми, ўзлари ўнлаб неvara, эвараларнинг боболари бўлган бу улуғ ёшли фарзандлари учун оналари ардоқли, ҳовли эса ёшликлари ўтган муқаддас даргоҳ - давлат ҳисобланади.

* * *

Ҳар бир мўмин - мусулмон Маккаю Мунавварага боришни, Ҳаж қилишни орзу этади. Барча амалларни ўтаб бўлгач, ўз юртига қайтишга ошиқади. Ватан дегани шу эмасми!?

Бу муқаддас даргоҳга бир вақтлар келиб қолган, эндиликда ёши бир ерга етган мўйсафид ватандошимиз Ҳажга келганлардан бир кафт бўлса ҳам Ватан тупроғини сўроқлаб - суриштиради. Бир ватандошимиз: "Мабодо ўзга юртларда бандачиликни бажо этсам", - деб олиб юрган тупроқни ҳалиги зотга эҳсон қилади. У кишининг шодлиги ҳақида тўлқинланмай ёзмоқ амри маҳол.

Орадан икки кун ўтгач у зот бандачиликни бажо этди. Ўша тупроқни майитнинг боши турадиган жойга сепиб сўнгра жойига қўйдилар. Ватан дегани шу эмасми?!

Яна бир ҳикоят:

Бир одам ҳар гал узоқ сафарга чиққанида доимо чўнтагида икки газ оқ сурп, бир халта тупроқ олиб юрарди. Буни эшитган, хорижлик пулдор кимса, Ватан тупроғига зор бўлган кимса унинг ҳузурига келиб илтимос қилиш ўрнига халтадаги тупроқни сотишини сўрайди.

- Йўқ, азизим бу мумкин эмас, тупроқ сотилмайди. Ўзим учун керак. Агар дунёдан ўтгудай бўлсам бир бандайи мўмин сурпда жағимни танғиб қўяр, тупроқни эса қабрим устига

сепарлар деб олиб юрибман.

- Неча пул сўрасангиз шуни бераман, тупроқни сотинг!
- деб ялиниб-ёлворди у.

- Кечирасиз, мен учун бир кафт она тупроқни сотиш.
Ватанни сотиш билан тенг ...

Сафардан юртга қайтиб келиб ўша улуғ зот халтадаги тупроқни олган жойига аста тўкди, ўзи юртига эсон-омон қайтганлиги учун Аллоҳга беадад шукроналар айтди.

Ҳа, тупроқни, она тупроқни азиз билганларни ўзлари ҳам азиз бўлмай. Ватан дегани шу эмасми?!

* * *

Энди бош қаҳрамонимиз Қобилжон Худойбердиев ҳовли-сига ташриф буюрамиз. Бу ҳовли саримжон-саригта, шинам, чинакам зиёлилар ҳовлиси эканлиги шундоқ кўриниб турарди. Қобилжон бизга ўз отаси, онаси ҳақида кўз ёш ила овозлари ғамроқ оҳангда ҳикоя қилиб берди. Сўнгра Қобилжоннинг умр йўлдоши Матлубахон кириб келди. Дастурхон ёзилди-неъматлар қўйилди. Менинг назаримда шу кичик хонадон чинакам бир ватандирки, кўп ўтмай бу Ватанга фуқаролар - фарзандлар бирин-кетин кириб кела бошладилар.

Қобилжоннинг бир воқеи ҳикояси бизни ўзига ром этди.

- Бир куни ишдан чарчаб келсам Матлубахонни кайфияти унчалик яхши эмасдай кўринди. У киши Андижон шаҳридаги тиббиёт коллежининг болалар касаллиги бўйича ўқитувчиси бўлгани учун балким иш жойида бирор қўнғилсиз воқеа содир бўлгандир. Буни унчалик суриштирмадим. Ичкари кириб, ечиниб чиқдим. Бир пиёла чойдан кейин Матлубахон қудратилло билан бўлиб ўтган воқеани айтиб, шундай деди:

- Ўғлингиз Қудратилло бундан икки - уч соатлар олдинроқ "Аяжон мен тўйга бормоқчиман. Машинанинг калитини берсангиз", - деди. Мен эса унга рад жавобини айтдим.

- Ўғлим энг аввало дадангдан берухсат калитни беролмайман, - дедим.

- Шу темир мендан азизми? - деди у дўнғиллаб:

- Йўқ, болам бу темирни қўйиб тур, сенинг жонинг мен учун ҳамма нарсадан азиз - дедим.

- Дўстларимга ваъда бериб қўйган эдим.

- Мана, пул. Тўйга таксида борақол. Машинанинг калитини беролмайман болам.

Шунда ўғлингиз зарда қилиб кўчага чиқиб кетди. Бўлиб ўтган гап шу. Мана шундан буён ўзимга келмаяпман, - деди Матлубахон.

Қобилжон дарҳол тушунди, хонадонларига бегона бўлган бу гап Қудратиллонинг бошига қаёқдан келди экан?! Албатта дўстлари унинг қўлтиғига сув пуркаб. "Уйингда гижинглаб машинанг турган бўлса-ю биз тўйга пиёда борсак. Миниб чиқ. Биз ҳам бундоқ йигит бўлиб қизларга, одамларга ўзимизни кўрсатиб қўялик ", - деб уни йўлдан урган бўлсалар керак.

Қобилжон ўғли Қудратиллони яхши билади. Бундай гаплар ундан чиққан эмас, чиқмайди ҳам. Ҳар қандай тўй-ю ҳашамларда ҳам ҳамини қоронғи тушмай уйга қайтиб келади. Бугун ҳам шундай бўлди.

* * *

Қаҳрамонимизнинг умр йўлдоши Матлубахон ва унинг фарзандлари билан суҳбатлашдик.

МАТЛУБАХОН: - Мен шу хонадоннинг бекасиман. Дадам билан ойимлар ҳам таниқли шифокор бўлишган. Шу боис мен ҳам ота-онам йўлидан кетдим ўз тақдиримни эса ушбу ноёб касб эгаси билан боғладим. Икки ўғил, икки қизнинг онасиман. Ёшларга тиббиёт сирларини ўргатиб келаяпман. Қизим Манзурани куёвга узатганмиз. У тиниб-тинчиб ўтирибди. Ўғилларим Қудратилло ва Фурқатжон ота изидан кетяпти. Кичкинамиз Машҳура 7-синф ўқувчиси. Келажакда у бошланғич синф ўқитувчиси бўлмоқчиси.

Мен дунёда энг бахтли аёлман.

ҚУДРАТИЛЛО: - Ота-она йўлидан борган фарзанд адаш-

майди ва бахтли бўлади. Мен отамдек таниқли шифокор, етук олим бўлмоқчиман. Тиббиёт фанига янгиликлар кириштишни, халқ саломатлиги йўлида астойдил ишлашни орзу қиламан. Республикамиз тиббиёт байроғини янада баланд кўтариб жаҳонга олиб чиқмоқни олдимга вазифа қилиб қўйганман.

ФУРҚАТЖОН: - Бобомиз ўзлари такси ҳайдовчиси бўлсаларда, шарқ ғазалиётдан дурустгина ҳабардор эдилар. Навоий, Бедил, Машраб, Нодира, Фурқат ғазалларини ҳаддан ортиқ севардирлар. Менинг исмимни шоир Фурқатга нисбат қилиб "набирам шоир бўлсин" дебми Фурқат қўйганлари ҳам балким шундадир. Гарчи мен ўзим шеър ёзмасам-да дўстларимнинг кўпчилиги бадииятга ошно кишилар. Баъзилари эса аллақачон оғзига тушган адиблардир.

Менимча, тиббиёт ҳам ўзига хос шеърини санъат. Унинг гўзаллигини ҳамма ҳам тушуниб етавермайди. Оқ либосдан тортиб, юриш-туриш, холисона хизматларгача, ҳамма-ҳаммаси катта санъат ва назмнинг ўзидир.

МАШҲУРА: Мен 2-сон ўрта мактабнинг еттинчи синфида ўқийман. ҳозирча фақат билим олиш билан бандман. Бўш вақтларимда аяжонимга, уй ишларига қарашаман. Худо хоҳласа, Андижон давлат университетига кириб, бошланғич синф ўқитувчиси бўлмоқчиман.

* * *

Ҳа, Ватан ичра кичик Ватан бўлмиш Қобилжонлар оила-сидагиларнинг барчаси халққа сидқидилдан хизмат қилиш ва келажакнинг етук кишилари бўлмоқни ўзларига муқаддас бурч деб биладилар.

САЛОМАТЛИК ҚАСРИ

Айтилмаган қўшиқ, айтилмаган ёр-ёр,
Айтилмаган севги эрмакка ўхшайди,
Нима десанг дегин, сенда ихтиёр,
Ўтган кунларимиз эртакка ўхшайди

Андижон Давлат тиббиёт институти клиникаси Андижон шаҳрининг шимолий даҳасида жойлашган кўп тармоқли даволаш муассасаси бўлиб, унга атоқли олим, Ўзбекистон фан арбоби Ю.О.Отабеков асос солган ва уни ихлос ва ғурур билан "Саломатлик қасри" деб атаган эди.

Шу ерда бир лирик чекиниш қилсак. 1908-1910 йиллари андижонлик саховатпеша Миркомилбой чет эл сафарларидан кейин ўз шаҳрида миллатидан, жинсидан қатъий назар барчага тенг хизмат қиладиган 100 ўринли шифохона қуришга бел боғлайди. Аммо бойнинг ниятларини ўша замоннинг рус зодагонлари пучга чиқаради. Хуллас рус амалдорлари ҳар-хил баҳоналар билан ер ажратиб бермайди. Бой эса шундай қилиб ниятига ета олмайди.

Андижон шаҳар Халқ депутатлари ижроия кенгашининг 1961 йил 10 майдаги 228/14-а сонли қарорига биноан дастлаб 750 ўринли шифохона қурилиши учун 16,82 гектар ер майдони ажратиб берилган. Ўзбекистон Министрлар Советининг 1962 йил 9 ноябрдаги 2045-р сонли қарори билан клиника қурилиш смета баҳоси 4990,39 минг сўмга тасдиқланган. Қурилишни амалга ошириш, клиникани замон талаблари даражасида жиҳозлаш ва бу билан боғлиқ бошқа мураккаб масалаларни ҳал қилишга республикада кўзга кўринган соғлиқни сақлаш ташкилотчиларидан бири ҳисобланган, Андижон давлат тиббиёт институти ректори, профессор Ю.О.Отабеков раҳбарлик қилганлар.

Қурилиш 1966 йилда бошланиб, 1-блоки 1971 йилнинг декабрида фойдаланишга топширилди. Иншоотнинг қолган 8 та блоки босқичма-босқич қурилиб, 1976 йилда ниҳоясига ет-

казилади. 1981 йили кунлик 200 бемор қатновига мўлжалланган маслаҳат поликлиникаси, институтнинг янги ректори Ўзбекистон фан арбоби, профессор Р.М.Нурмухаммедов ташаббуси билан 1985 йили бальнеофизиотерапия бўлимлари корпуси ва 1987 йили 2-асаб касалликлари, йирингли жарроҳлик, проктология, эндокринология бўлимлари биноси ишга туширилган. Натижада клиника ўринлари сони 1450 га, ер майдони эса 16,1 гектарга етказилган. Қисқа вақт ичида клиника Фарғона водийси аҳолисининг этиборига сазовор бўлди ва юқори малакали даволаш-ташҳислаш марказига айланди.

Клиникага 1987 йилда ҳақли равишда унинг асосчиси Ю.О.Отабеков номи берилди ва унинг ҳовлисига олимнинг бюсти ўрнатилди.

Турли йилларда клиникага раҳбарлик қилган мутахассисларнинг ҳар бири унинг салоҳияти, заҳираси, имкониятлари мустаҳкамланишига ўз ҳиссасини қўшиб келдилар. Худди катта Фарғона каналидек халқ ҳашари бошлади. Ҳар бир андижонлик қўлидан нимаки келса шуни қилди.

Институт ва клиника аҳил жамоасининг кундалик тинимсиз сермаҳсул меҳнати сабабли ушбу маскан нафақат олимлари, мутахассислари, техник имкониятлари билан балки гулзорлари, фавворалари, дарахтзорлари билан ҳам беморлар дардига малҳам бўлмоқда.

1998 йилдан соғлиқни сақлаш тизимида кечаётган ислоҳ жараёни, давлат шошилинич тиббий ёрдами илмий маркази вилоят филиали ташкил этилиши, режали реструктуризация натижасида клиника режали беморларга ихтисослаштирилган тиббий хизмат кўрсатишга ўтказилди, босқичма-босқич ўз-ўзини молиялаштиришга ўтувчи даволаш-профилактика муассасалари республика дастурига киритилди.

Ҳозирги кунда клиника республика даражасидаги кўп тармоқли илмий-амалий марказ бўлиб, Фарғона водийси аҳолисига жарроҳлик, ички касалликлар, балнеофизиотерапия, республика аҳолисига клиник лимфология ва вертебрология

йўналишлари бўйича ҳам ихтисослаштирилган маслаҳат ва стационар хизмат кўрсатади.

Юқори технологик текширувлар ва муолажалардан: ядро магнит резонансли томография, ультратовуш текшируви, радиоизотоп текширувлар, эндоскопик текширувлар, лапароскопик текширув ва муолажалар, рентгенологик текширувлар, ултратовуш ёрдамида буйракдаги тошларни майдалаш мосламаси - дистанцион литотрипсия, юқори босимда кислород билан даволаш - гипербарик оксигенация мосламаларини қўллаш амалиётга татбиқ этилган.

Клиника ташкил этилган даврдан бошлаб ҳозирга қадар қарийб 1 миллиондан ортиқ бемор стационар даволанди, 2,5 миллион беморга маслаҳат хизмати кўрсатилди, ташрих блоки таркибидаги 12 ташрих хоналарида 210 мингдан ортиқ ташрих (бош мия, умуртқа поғонаси, юрак ва қон-томирлар, кўкрак қафаси, қорин бўшлиғи аъзоларида) бажарилган, лаборатор бўлимда 18 миллион лаборатор таҳлиллар бажарилган, 1,8 миллион инструментал текширувлар бажарилган.

Фарғона водийси вилоятларини соғлиқни сақлаш тизими эҳтиёжларини ўрганган ҳолда ихтисослаштирилган жағ-юз жарроҳлиги бўлими, ўпка касалликлари бўлимларини ташкил қилиш, малакали мутахассислар ва зарур асбоб-ускуна билан жиҳозлаб ишга туширилди.

Асбоб-ускуна захирасини мустаҳкамлаш мақсадида марказлашган бюджет маблағлари, халқаро ташкилотлар грантлари, бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобига замонавий ташҳислаш ва даволаш технологияларини амалиётга татбиқ этиш бўйича режали фаолият олиб борилди.

Анестезиология-реанимация бўлими фаолияти самарадорлигини ошириш, шифохона ички тартибига риоя қилишни ташкил қилиш мақсадида бўлим палаталарини видеокузатув мосламалари билан жиҳозлаб, бемор қариндошларига қабулхона бўлимида ажратилган хонадаги монитордан бемор билан мулоқот қилиш тизимини жорий қилиш режалаштирилди.

Шуни айтиш керакки, Фаргона водийсидагина эмас, Республикада якка-ягона бўлган ушбу саломатлик қасрининг довуғи аста-секин бутун водийга, Ўзбекистонга, ҳатто собиқ иттифоқ давридаёқ бутун оламга таралди.

Мутахассисларнинг айтишларича бундай шифо маскани биттаси Одесса шаҳрида, иккинчиси Андижонда барпо этилди.

Кейинчалик жаҳоннинг манман деган шифохоналари олимлари об-ҳавоси, суви, қуёши, оий жуда яқин бўлган бу масканга ўз ихтиёрлари билан кела бошладилар.

Бундан ташқари улкан ва таниқли мутахассислар ёрдамида миллий кадрларни тарбиялаш, ўзбек йигит ва қизларидан етук олимлар етиштириш масаласига ҳам астойдил киришилди. Бугун шифо қасрининг бўлимларида хизмат қилаётган шифокорларнинг 99 фоизи маҳаллий мутахассислар эканлиги қувонарли ҳолдир.

Клиникада шу кунларда фаолият кўрсатаётган бўлимлар ва уларнинг фидокор шифокорлари ҳақида бироз экскурсия қилишни ният қилдик.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси сенати аъзоси, профессор Мамазоир Аҳмедович Хўжамбердиев, Ўзбекистон фан арбоби, яқинда ўзининг 70 йиллигини нишонлаган атоқли олим профессор Сайфиддин Турсунов ва бошқалар ҳақида ҳам фақат мақтов гапларни айтиш мумкин.

Юрак-қон томир жарроҳлиги бўлими 1990 йилда иккинчи жарроҳлик бўлими негизида ташкил этилган. 2002 йилдан юрак қон-томир жарроҳлигига ихтисослашди. Бўлимни ташкил топишида профессор М.Хўжамбердиевнинг хизматлари бениҳоя каттадир. Бўлимга ҳозирда тиббиёт фанлари доктори А.Л.Қосимов бошчилик қилмоқда. 2 нафар шифокор тиббиёт фанлари номзоди, 2 нафари олий, 2 нафари эса биринчи тоифага эга. Ўтган даврда бўлимда 3895 беморда юрак ва қон-томирлари ташрихи ўтказилди. Сўнги 2 йил ичида ёпиқ турдаги юрак ташрихлари митрал комиссуротомия, очиқ артерал йўлни боғлаш, артерио-артериал анастомозлар, электро-

кардиостимуляторлар қўйиш, ўпкада лобэктомия ва пульмо-
нэктомия бажарилмоқда. Бўлимда очиқ юракдаги ташрихлар-
ни бажариш, кўкрак қафаси аъзоларида реконструктив таш-
рихларни бажариш бўйича иш олиб борилмоқда.

Биринчи жарроҳлик бўлими 1971 йил декабрида клиника-
да биринчи бўлиб иш бошлаган. Бўлим очилгандан буён бу
ерда аввалига педиатрия факультетининг жарроҳлик касал-
ликлари кафедраси жойлашди, кейинчалик госпитал жарроҳ-
лик кафедраси, ҳозирда номи ўзгартирилиб факультет ва гос-
питал жарроҳлик кафедраси деб номланади. Бўлим абдоми-
нал жарроҳлик ва лимфология масалалари бўйича ихтисос-
лашган.

Лимфология бўлими 1988 йили Соғлиқни сақлаш вазир-
лиги буйруғи билан 1-жарроҳлик бўлими негизда республи-
ка клиник лимфология маркази ташкил этилган. Мамлака-
тимизда ягона ушбу марказ лимфологиянинг долзарб маса-
лалари бўйича илмий ва амалий услубий фаолият олиб боради.
2002 йилда соғлиқни сақлаш вазирлигининг буйруғи билан
марказ қошида ва клиника таркибида ҳамдўстлик мамлакат-
ларида биринчи 20 ўринли лимфология бўлими ташкил этилди.

Урология бўлими доценти Р.С.Тиллабоев, бўлим мудир
Р.Ф.Саидкамолловларнинг соҳа бўйича олиб бораётган ама-
лий ишлари таҳсинга лойиқ. Шу бўлимда узоқ йиллар ишла-
ган, ҳозирда институт ректори лавозимига кўтарилган про-
фессор Алишер Шодмоновнинг ижодий ва илмий ишлари
алоҳида эътиборга моликдир.

3-жарроҳлик бўлими, лапароскопия бўлими, шунингдек кўз
касалликлари, урология бўлимлари, дистанцион литотрипсия
ва эндоурология бўлимларининг ишлари мақташга арзийди.

Ниҳоятда зарур бўлган оториноларингология бўлими 1973
йилда ўз фаолиятини бошлаган. Унга К.Ф.Норбоев, А.С.Со-
биров, М.М.Мўминов, М.Х.Абдурахмонова, У.Жабборов
мудирлик қилганлар, ҳозирда М.Кўчқоров бошчилик қил-
моқда. Бўлим баъзасида оториноларингология кафедраси жой-

лашган. Бўлим қулоқ, бурун ва томоқнинг барча қасалликларини даволаш ва ташрихлар ўтказиш бўйича водийда етакчилик қилиб келади. Профессорлар Қ.Қ.Қосимов, А.И.Алимов ҳамда доцент Ф.Болтабоев кабиларни мижозлар ҳурмат билан тилга оладилар.

40 ўринли ички қасалликлар бўлими, 20 ўринли гематология бўлими, 40 ўринли неврология бўлими, яна 40 ўринли пульмонология ва гастроэнтерология бўлими, 40 ўринли кардиология ва аллергиялогия бўлими, 30 ўринли нейрожароҳлик бўлими, 25 ўринли вертебрология бўлими, 15 ўринли анестезиология ва реанимация бўлими, шунингдек, эндоскопия, ташрих, юқори босим билан даволаш бўлимлари, ҳамда рентген, физиотерапия, функционал диагностика, радионуклид диагностика бўлимларидан водий мижозлари бениҳоя хурсандирлар. Бу бўлимларда хизмат қилаётган олимлар, шифокорлар, ҳамширалар номларини тарих китобларига зарҳал билан ёзишса ҳам камлик қилади.

Сунъий буйрак бўлими ҳақида шуни айтиш керакки, бўлим 1981 йилда ташкил қилиниб, унга ҳозирда олий тоифали шифокор Б.М.Орипов мудирлик қилиб келмоқда. Дастлаб 10 беморга, кейинчалик 25 беморга малакали ёрдам кўрсатиш учун мўлжалланди. Бўлим замонавий "Сунъий буйрак" аппаратлари билан жиҳозланган, бундан ташқари гемосорбция учун қонни лазер ва ультрабинафша нур билан нурлантирадиган аппаратлар ҳам ишлатилмоқда.

Ўткир ва сурункали буйрак хасталиклари, ўткир ва сурункали буйрак етишмовчилиги, диабетик нефропатиялар, айрим коллагенозларни буйрак асоратлари, сепсис холатларида махус ёрдам кўрсатиш учун имкониятлар мавжуд.

Бўлимда йилига ўртача 550 гемодиализ ва 25-30 гемосорбция бажарилиб, оғир беморлар ҳаётини сақлаб қолишга эришилмоқда. Бўлим шифокорлари Фарғона водийси бўйича консультатив ёрдам кўрсатади. Бўлимда шифокорлар 4 та рационализаторлик таклифи ва 30 дан ортиқ илмий мақолалар чоп этилди.

Бўлимда 1 нафар фан номзоди, 2 нафар олий ва 4 нафар биринчи тоифали шифокорлар ҳалол меҳнат қилмоқдалар.

Эндокринология бўлими, иккинчи асаб касалликлари бўлими, практология бўлими, йирингли жарроҳлик бўлими, бальнеофизиотерапия бўлимлари ҳақида мижозларнинг клиникага йўллаган миннатдорчилик мактублари ҳар қандай олқишлару мукофотлардан юксакроқ десак ҳам муболаға бўлмайди.

Клиника қурилишининг бошланиши даврларида ҳудуднинг четидан нефтчилар томонидан уч километрлик чуқурликдан маъданли сув чиқарилди. Сувнинг таҳлиллари унинг таркиби машҳур Мацеста ва Чортоқ сувларидан қолишмаслигини кўрсатди. Шу маъданли сув негизида 1982 йил йигирма ваннали бальнеология ва кейинроқ 1985 йил 200 ўринли бальнеофизиотерапия бўлимлари биноси ишга туширилди. Натижада нафақат Андижон вилояти, балки Фарғона водийси учун хизмат қилувчи йирик реабилитация маскани пайдо бўлди.

Сув билан даволаш бўлими 1985 йилда ташкил қилинди. Бунда таниқли олим Азимжон Жўраевнинг (марҳум) хизматлари бениҳоя каттадир. 1997 йилдан бошлаб олий тоифали шифокор Аҳмаджон Исаев бош физиотерапевт вазифасини уддалаб келаётир.

Бўлимда минерал ванна, даволаш физкультураси, уқалаш, электр, УВЧ, ИКВ, электрофорез, амплипульс, дарсанвал, ингаляция, кислород коктейл, сув ости массажи, циркуляр душ, сауналар мижозлар хизматидадир. Асалхон Раҳмонова, Инобатхон Юсупова, Манзурахон Мирзараҳимова каби қўли енгил шифокорлар беморларнинг хурмат-эҳтиромига сазовор бўлишмоқда.

Физиотерапия бўлимига шу кунларда олий тоифали шифокор Абдували Матмусаев раҳбарлик қилади. Шифокорлардан Одинахон Ҳамроқулова, Фаридaxon Матқаримова, ўз ишининг усталари Раҳимахон Умарова, Раънохон Бобобекова, Шоирахон Холматова ҳамда Ҳанифахон Мамажоновалар ҳақида яхши гапларни айтгимиз келади.

Соҳа бўйича Одилжон Мухторов, Ҳотамжон Турсунов,

Улугбек Турсунов, Гулнора Умаровалар ўз илмий ишларини муваффақиятли якунлаб, тиббиёт фанлари номзоди унвони-га сазовор бўлишди.

Аҳолига пуллик тиббий хизмат кўрсатиш бўйича клиникада 1989 йилнинг август ойидан Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазирлигининг рухсати билан пуллик тиббий хизмат бўйича бош шифокор муовини лавозими ажратилиб, унга Х.Х.Ҳайдаров тайинланди. Бу соҳа 1996 йилгача фаолият кўрсатди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1998 йил 10 ноябрдаги №УП-ч 2107 сонли фармонида асосан молиялаштириш асосида босқичма-босқич 2005 йилгача пуллик тиббий хизмат кўрсатишга ўтилди.

Маслаҳат поликлиникаси 1979 йилдан ўз ишини бошлаган, унга узоқ йиллар М.Х.Фаниева раҳбарлик қилди, сўнгра 1993 йилдан Ё.Б.Бултурбоев ва ҳозирда эса А.Мақсудов мудирлик қилмоқда. Поликлиника кунига 200 бемор қабул қилиш имконига эга, унда тиббиётнинг барча соҳалари бўйича мутахассислар фаолият кўрсатиб келади. Шу билан бир қаторда тиббиёт институтининг етук профессор-ўқитувчилари поликлиникада белгиланган кунларда беморларни қабул қилиб, ўз маслаҳатларини берадилар ва зарур ҳолларда эса уларни шифохонага ётқизадилар. Шу сабабдан ҳам поликлиника бутун Фарғона водийси учун маслаҳат маркази вазифасини бажариб келмоқда.

Шуни таъкидлаш керакки, клиника фақат даволаш муассасаси бўлибгина қолмай, балки институтнинг ўқув даргоҳи ҳамдир. Бўлимларда институтнинг 15 та кафедраси жойлашган бўлиб, бу ерда профессор-ўқитувчилар даволаш ишлари билан бир қаторда ўқув ва илмий-тадқиқот ишлари билан шуғулланиб келмоқдалар. Бу ерда ишловчи шифокору - профессор ва ўқитувчиларнинг аксариятини Андижон тиббиёт институтини битирганлар ташкил этади. Демак, буларнинг деярли кўпчилиги маҳаллий кадрлардир.

АҚШнинг Ўрта Осиё минтақасида шифохона хизматини ташкил қилиш Дастури бўйича Марказий Осиё мамлакатла-

ридан танлов асосида тузилган гуруҳ таркибида клиника бош шифокорининг муовини Э.А.Ҳотамов (2004 йил 26 июн-24 июл) 1 ой мобайнида АҚШда хизмат сафарига бўлиб қайтди. Дастурнинг мақсади тиббиёт инфраструктурасини Америка новатор технологияси билан яхшилаш, ғарб молия фаолияти йўналишини делегатларга ўргатиш. Иккинчи мақсад: Америка компанияларига Ўрта Осиё минтақаси давлатлари бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида ташкилотлар раҳбарлари билан бевосита алоқа қилиш имкониятини яратишдир.

Сафар чоғида, Вашингтон, Колумбия округи, Бостон, шимолий Каролина ва бошқа штатларда бўлиб, Соғлиқни сақлаш вазирлари билан учрашувлар, тиббиёт институтлари клиникалари иш фаолияти, молиявий таъминоти, аппаратуралар билан жиҳозланиши билан яқиндан танишди.

Клиникада 1437 ходим ишлайди, шулардан 230 нафар шифокор (5 та фан доктори, 8 та фан номзоди, 100 га яқин олий ва 60 нафар 1- тоифали) ва 480 нафар ўрта тиббиёт ходимлари эл соғлигини сақлашда қийин, лекин шарафли бурчларини бажариб келмоқдалар. Клиниканинг гуллаб-яшнаши ва равнақи йўлида унинг илк даврларидан бошлаб хизмат қилиб келаётган шифокорлардан рентгенолог А.Р.Эгамбердиев ва Д.Ф.Абдуворисов, реаниматолог С.Х.Маматалиев, терапевт М.М.Қурбонова, отоларинголог М.Кўчқоров, реанимация бўлими катта ҳамшираси О.Тўрақулова, бешинчи терапия бўлими катта ҳамшираси М.Узоқова, "Сунъий буйрак" бўлими катта ҳамшираси Х.Раҳимова кабиларнинг хизматлари кўп бўлган.

Клиника худуди Андижоннинг гўзал масканларидан биридир. Бу ердаги улуғвор чинорлар, теракзорлар, каштанлар, гўзал гулзору-фавворалар фақатгина даволанувчиларнигина эмас, балки бу ерга ташриф буюрган узоқ-яқиндан келган не-не меҳмонларни бефарқ қолдирмайди. Бу эса, саломатлик қасрида хизмат қилаётган ҳар бир ходимнинг кўп йиллик ва доимий хизматлари маҳсулидир.

Бизда ўз касби-корига садоқатли бўлган шундай шифо-

корлар борки, улар билан халқимиз ҳақли равишда саломат-лигимизнинг чинакам посбонлари деб фахрланадилар.

Аҳил жамоада бир ота-она фарзандларидай хизмат қилаётган чин маънодаги ўз касбининг ижодкор кишиларини бир-бирига устоз, бир-бирларига шогирдлар, дегим келади.

Азиз китобхон, бири иккинчисига қалаб ташланган ушбу рақамларни ўқишда толиқтириб қўймасликни ўйлаб, олдинги "устозлар ва шогирдлар" саҳифасидан атайлаб асраб қолган бир ҳикоятни айтиб бермоқни режалаштирган эдим. Адашмасам, зерика бошладингиз, демак, навбат ўша ҳикоятга келди.

Ўтмишда эмас, бизнинг кунларда чиннисоз бир уста бўлган экан, довруғи мағрибдан машриққача кетган экан. Устознинг шогирдлари ҳам жуда кўп экан. бизнинг томонлардан бир йигит бориб устага шогирд тушибди. Бир неча йил устоз нимаки буюрса "лаббай!" деб ўша ишни бажо этибди. Ниҳоят устоз шогирдини имтиҳонлардан ўтказиб чинни лойига ишлов беришни ва ҳатто уни хумдонларга яқинлаштирибди. Энди барча жараённи бирга қилишадиган бўлибди. Шогирд ўз кўнглида "шу экан-ку, билиб олдим, энди жавоб берса ҳам бўларди" деб ўйлабди. ҳаттоки устозига гап орасида шаъма ҳам қилиб кўрибди. Устоз эса ҳеч нарса демас, шогирдини ишлатар эди. Сабр-тоқати битган йигит бир куни устозига:

- Уста, энди менга жавоб берсангиз ҳам бўлар, барча жараёнларни ўзлаштириб олдим, - дебди.

- Яна озроқ турсанг бўларди, - дебди устози.

Шогирд йигит такрор-такрор сўрайверибди. Охир устози унга жавоб берибди. Жуда хурсанд бўлган шигирд ўз юртига бориб, биринчи чинни пишадиган хумдон яратибди. Махсус тупроқ олиб келиб устози ўргатгандай лойга ишлов берибди. Сўнгра хумдонни обдон қиздириб лой чинниларни жойлабди. Айтилган меъёрий вақтда хумдонни очибди. Чинниларни олиб қараса улар чинни эмас, коса бўлиб чиқибди.

Шогирд: "қаерда хато қилдим экан", - деб хўп ўйлабди. Яна-яна лой қориб хумдонга солиб, устоз нима қилган бўлса

шуни такрорлабди, хумдонни очиб қараса яна чинни эмас коса чиқибди. Бу жараён бир неча бор такрорланибди. Охири ҳеч нарса ўзгармагач уста хузурига бориб, оёғига йиқилиб, йиғлаб, бўлган воқеани айтибди.

Шунда устоз хумдонни очиб: "Бисмиллоҳ!" деб биринчи косани қўлга олиб, уни оқ доқа билан бир айлангириб артиб, "фуф!" деб қайта жойига қўйибди.

- Қани, мен нимаки қилган бўлсам шуни такрорла, - дебди устози.

Шогирд уста айтганини қилибди. Қараса коса эмас, чинни жаранглаб турган эмиш. Юртига қайтиб келиб уста айтганини такрорлаган экан энди чинни чиқибди.

Тиббиёт илмида биз айтган устоз-шогирд масаласи ўша уста кулол ва шогирд касби-коридан ҳам оғир ва сирлидир.

Бу касбда: "Мен ҳаммасини билдим" деб, кўкракка уриш яхшиликларга олиб келмайди. Ўз устида бетиним ишламаган, устоз ҳам, шогирд ҳам ўзларининг оқ либосларига муносиб бўлавермайди. Бизнингча буларнинг барчаси саломатлик қасрининг тарихидир. Тарих дегани ҳам шу бўлса керак.

СИЁҲИ ҚУРИМАГАН САТРАЛАР

Ҳадис нима? Ҳадис - ривоятлар, ҳикоятлар, ҳодисалар, ўйлар, нақллардан пайдо бўладиган ҳикматлардир.

* * *

Шайхлар кимлар? - етук диний билимли кишилар. Шайхлар йиғинида қатнашувчиларини эса машойиҳлар дейдилар.

* * *

Ҳар бир қаноти бор жонзот, ҳатто хира пашша ҳам ўзини хумо деб билади.

* * *

Ёмон иш қилиб яхши бўлгунча, яхши иш қилиб ёмон бўл.

* * *

Қарға уч юз йил яшайди, аммо умри бўйи гўнг титиб ўтади.

* * *

Бошлиқ номидан илмий иш қилган кимсаларни ҳам би-
ламиз. Раҳбари ишдан кетгач: "Илмий ишни мен ёзган эдим",
деб мақтаниб юрганлар энг паст кишилардир.

* * *

Яхши олимлар идорама-идора юриб, ўзларини тарғиб
қиладиган кишилар бўлмаслиги керак.

* * *

Таъмагирлик рақ касалига ўхшайди, уни даволаб бўлмайди.

* * *

Тузсиз ошни - кўзсиз ҳам билади.

* * *

Олмос - ерда қолмас.

* * *

Аллоҳ тун билан кунни, бахт билан бахтсизликни, оч-
лик билан тўқликни, ҳаёт билан ўлимни, муҳаббат билан
рашкни, донолик билан нодонликни, маърифат билан жа-
ҳолатни ва ниҳоят етакловчи билан етакланувчини яратиб
қўйибди. Буларнинг ҳаммаси йиллар ва асрлар синовидан
ўтган, тирикликда ёнма-ён юрадиган мавжуд нарсалардир.
Бироқ барчасидан ёмони, энг ёмони эл назарида етакловчи
бўлиб, аслида ўзлари етакланувчи бўлган кимсалардир.

Ўз қатъий фикри, йўли ва ғояси бўлмаган етакловчилар-
га етакланувчи бўлиб яшаш - ўлмасдан олдинроқ дўзахга
тушгандай гап. Худо бундай етакловчиларга етакланувчи
бўлишдан асрасин.

* * *

Инсон катта йўлга чиққунича қанча-қанча сўқмоқлар,
машаққатли йўллардан урилиб-сурилиб ўтиб боради. Сўқмоқ-
лардан борувчи ҳамиша катта йўлни кўзлайди. Минг афсус-
ки, катта йўлга чиққач, унинг охири фақат йўқликдир.

* * *

Бугунги ёшларга: "Бир вақтлар осмондан ажал уруғи со-
чилар эди. Одамлар, болалар ишлаётган ва юрган йўлларида

таппа-таппа йиқилиб, ўлар эдилар. Докторлар эса буйруқ бўйича ташҳис қўйишга мажбур эдилар", десангиз, "э, қўйсангиз-чи, эртақ айтяпсиз-ми?", -деб кулишади.

Бунданда даҳшатлиси шуки, "Ажал уруғи"ни ҳар йили марказга буюртмалар бериб, катта пуллар эвазига сотиб олиб келар эдик. Уни осмондан сочувчи учувчиларга эса мўмай пуллар тўланар эди. Ўша йиллари катта-катта лавозимларда ишлаган жанобларнинг қилмишлари қораланиши лозим. Ундайлар қотил сифатида жазоланиши керак.

* * *

Юқори лавозимларга қанча кўтарилсангиз, елкангиздаги юк ҳам шунчалик оғир бўлади.

* * *

Сиз махсус буюртма билан қурган қаср кимга қарашли эканини халқ билмайди деб ўйлайсиз. Кечирасиз, "миш-мишлар" кўпайгач қилмишларингизни унга-бунга тўнқаб, кўпларнинг бурунларини "қонагдингиз", шу йўл билан қутилиб кетмоқчи эдингиз. "Сир шунинг учун Сир"ки у бир куни очилмай қолмайди.

* * *

Сизга ўзини жуда садоқатли қилиб кўрсатган дўстингизни бир синаш учун вақтинча бўлсада вазифасидан озод қилиб кўринг. У сиз ҳақингизда нималар деганини биласиз. Дўстлик ҳам, садоқат ҳам самимий бўлгани яхши.

* * *

Мен кўп хайрли ишлар қилдим. Ўзгаларнинг ўй-ташвишлари билан яшадим. Жамоат ишларида фаол қатнашдим. Комил инсон ҳақида кўпдан-кўп маърузалар, суҳбатлар ўтказдим, аммо, ўз оилам ва фарзандларим тарбиясига вақт топа олмабман. Буни ёшим бир ерга етганда англадим. Эндиги "аттанг!"дан не фойда?!

* * *

Йўллар текис бўлмаганидек ҳаёт йўллари ҳам нотекис бўлади. Йўлни сиз танлаб, баланд-пастига қараб юрасиз.

Кўзни Худо нима учун берган!

* * *

Аллоҳнинг назари тушган азим Самарқандни, қадимий Бухорони, кўҳна Хивани, пойтахт Тошкентни, гўзал Андижонни фаришталарнинг ўзлари ҳамиша кўриқлаб турибди.

* * *

Шогирдларим, келажакда ўзимнинг душманимга айланмаса бўлгани. Қариганда ҳар ким комил инсон фарзандлари, садоқатли шогирдлари эҳтиромларига шукурлар айтиб яшасин, ҳеч қачон боши эгилмасин.

* * *

Одамнинг ёши улғайган сайин мақтовларга мойилроқ, эзма, насиҳатгўйроқ бўлиб қолар экан. Шунинг учун кексаларга рағбат керак. Уларни кўрганда: "Яхшисиз, кўринишингиз йигитлардайсиз, Худо хоҳласа юз йил яшайсиз!", деб дуосини олинг, кам бўлмайсиз.

* * *

Тез-тез касалланиб турадиган хотинлар эрларига ёқмаганидек, ҳадеб бетоб бўлиб, шифохоналарга тушадиган ҳодим ҳам раҳбарларга ёқавермайди.

- Яна касалхонада дегин, ариза ёзди, уни нафақага чиқарамиз, - деди раҳбар ходимасига.

Аслида ходимни касал қилган, пойма-пой топшириқлар беравериб, шу аҳволга солган ҳам ўша бошлиқнинг иши эмасми?

* * *

Ҳаммани қисди-қафасга олавериш ҳам яхшиликка олиб келмайди. Кўпчилик олдида ўзингиздан кичикроқ раҳбарни беобрў қилманг. Уни ҳузурингизга ёлғиз чақириб олиб, нима десангиз денг. Обрўси тўкилган раҳбар одамлар билан қандай ишлайди.

* * *

Куруқ аравани "шалдиратиб" олиб қочманг, ундан "шарақ-шуруқ" деган ёқимсиз овоздан бошқа ҳеч нарса қолмайди.

* * *

Биринчи бўлиш қийин, уни қўлда тутиб туриш ундан-да қийин.

* * *

Катта қор ёғди. Тиргаклар ҳам синиб кетди. Сизга тиргак бўлган раҳбар ҳам ишдан кетди. Энди кимга суянасиз. Суянсанг элга суян, елга суянма, дейдилар.

* * *

Олма остига олма, ўрик остига ўрик тушади.

* * *

У ашаддий ўғри эди, гуноҳларини ювиш учун ҳажга бориб келди, сўнгра масжидга бора бошлади. ҳаммага мақтаниб ўзини салкам "пир" кўрсатди. Кўп ўтмай қўллари қалтирай бошлади. Дўстига маслаҳат солди. У: "аввалги касбингизни қилмай қўйдингиз шекилли, шу боис бўлса керак" деб тахмин қилди. Масжидга борса, намоз ўқиса, буёғи қандай бўларкан. "Пир" аввал калиш, кейин тасбеҳ, охири жойнамоз ўғирлади. Унинг қўллари қалтирашдан тўхтаб қолди. Ўрганган кўнгил, дегани шу эмасмикан?

* * *

Одамлар ҳам мевали дарахтларга ўхшайдилар, унади, ўсади, мева беради, ҳатто уларга кесаклар ҳам отадилар. Ниҳоят кексаяди, қанча умр кўрмасин бирибир охири бор. Кимки: "Дарахт дарахт-ку!, унга иссиқ ҳам совуқ ҳам кор қилмайди" деса хато қилади.

Дарахтни ўтмас болталар билан чопиб, ўтга қалаганларни кўп кўрганмиз, одамларни-чи?

* * *

Сўрадилар:

- Ердан нима ҳиди келади?
- Деҳқон ҳиди келади.
- Яна нима ҳиди келади?
- Нон ҳиди келади.
- Яна нима ҳиди келади?

- Олов ҳиди келади.
- Яна нима ҳиди келади?
- Палов ҳиди келади.

* * *

Эр хотинга, хотин эрга айтолмаган сирларни ҳам бизга, шифокорларга айтадилар. Демак, биз одамларнинг энг яқин дилкаш кишиларимиз. Бундай катта ишонч бошқа касб эгаларига ҳеч қачон насиб бўлмагай.

Биз юқоридаги сиёҳи қуримаган ёндафтардаги қайдларни қаҳрамонимиз Қобилжон Турсуновичнинг ҳамиша ўзи билан олиб юрувчи ёндафтаридан кўчириб олдик.

НАЗМ БЕКАТИ

КАРВОН КЕЛАДУР

(Шайх Саъдий ғазалига мухаммас)

Бу кўҳна жаҳон бирла жоним-жаҳоним борадур,
Жоним жаҳоним борадур, ломаконим борадур,
Ломаконим қайда деб, оҳу армоним борадур,
Эй сарбон, оҳиста юр, оромижоним борадур,
Тандин дилу-жоним олиб, дилистоним борадур.

Кўз ёшим дарё бўлиб мен борурман минг ўлиб,
Бир қиё боқмас билиб ё билмагай араз қилиб,
Чангда қолган мен ғарибга боқмагай кўзга илиб,
Қолурмен олис бўлиб, бечора-ю маъюс бўлиб,
Қалбим фиरोқ тиғи тилиб то устихоним борадур.

Эргашурман соядек, мен изма-из бир нотавон,
Бош туянгнинг қўнғироғи бўлсам, қани эй сарбон,
Токи кўзим кўрар экан, қайтиш йўқ, йўқ, йўқ, инон,
Тўхтат бир оз эй сарбон, карвонинг толмиш чунон,
Сарви равон ишқида жон, руҳи равоним борадур.

Ёнди гул бирла бу олам, кўксимда ёнди иштиёқ,
Ўртамас сахро ўти, ўртагай ҳижрон, фиरोқ,
Бағри тош, эй бераҳм, бунча золимсан - бироқ,
Қайт, кўзимга қўй оёқ, эй дилфириб кетма йироқ,
Эй нозанин кўкда бу чоқ ою-фиғоним борадур.

Кувдилар девона деб, мен дарбадар қувилмадим,
Юз-кўзимга сочди туфроқ, "қуллуқ" демоқдин толмадим,
Йўлларим карвон йўлидир, йўлимни айру солмадим,
То субҳки, уйку билмай носихни кўзга илмадим,
Аммо атайлаб қилмадим, қўлдан имоним борадур.

Кетса карвон чўлда, ёлғиз қолишим айланг фараз,
Дашт шамоли яктагимни елпирди ўйнаб басма-бас,
Катта йўлга чиқса ошиқ келган балолар ҳар нафас,
Сабр айла дер менга, шарае ёр васлини қилсам ҳавас,
Бу иш менга лойиқ эмас, чун хону моним борадур.

Ҳамма дардга бор даво, дерлар муҳаббат бедаво,
Ҳар саҳар айлаб дуо, қилгай Худодан илтижо,
Мен Олимжонман, севишган дилларга бўлдим ошно,
Қилма фиғон, эй Саъдий, ҳеч арзимас у бевафо,
Тоқатни қўймас бу жафо, аҳлу имоним борадур.

АЙЛАСА

(Навоий ғазалига мухаммас)

Розиман олам иши кўксимни маъво айласа,
Севганим ҳар кун ёнимда ўзни таманно айласа,
Айрилиқ тушса бошимга, майли, ғавго айласа,
Кўнглум ўртансин агар, ғайринга парво айласа,
Ҳар кўнгул ҳар ким сенинг шавқингни пайдо айласа.

Мен адолат йўлида маҳрами ҳуршид ўлай,
Севганимнинг ҳажрида қон қусиб, хушнуд ўлай,
Васлига етсам ҳуду, гоҳида беҳуд ўлай,
Ўзгалар васлин тамошо айласам, номуд ўлай,
Ҳар киши ҳар ким сенинг васлинг таманно айласа.

Дилда ўзга ёр пайдо айласам, чиқсун кўзим,
Жонни билмасдан фидо айласам, чиқсун кўзим,
Бошқа номин мен нидо айласам, чиқсун кўзим,
Ўзгалар ҳуснин тамошо айласам, чиқсун кўзим,
Ўзга бир кўз ҳамки ҳуснингни тамошо айласа.

Зикр айласа гар бошқани дудуқмисол, ўлсун тилим,
Кўп қадимдан халқда бор шундай мақол, ўлсун тилим,
Дейдилар, ҳар йил бўлур ой бир сопол, ўлсун тилим,
Файри зикрин ошкоро қилса лол, ўлсун тилим,
Қайси бир тил ҳамки, зикринг ошкоро айласа.

Дилбаримнинг нозлари олам, ўзи бир шуъладир,
Ўт ёқиб кўнглумга ўтган ҳар сўзи бир шуъладир,
Ростини айтсам агар, ёрим юзи бир шуъладир,
Рашқдин жонимга ҳар наргис ўзи бир шуъладир,
Боғ аро ногоҳ хиром ул сарви раъно айласа.

Бу фалакнинг ишларига барча дейди, ҳай-ҳай,
Базмаро бўлса муғанний чалса танбур, чалса най,
Рақсида жононалар товус каби шай турса, шай,
Йўқ оғзидин нуқта айтур маҳвашимдек бўлмагай,
Гар қуёш ҳар заррасидан бир Масиҳо айласа.

Ишқ аро йўқмас ҳамиша ағёрлар бирла рақиб,
Ҳар замонда ва ҳамиша айламиш ишқни таъқиб,
Дардларимга ошнолар йўқ эмас, дўсту ҳабиб,
Келтиринг дафи жунунимга парихон, йўқ табиб,
Улким айлабдур пари ҳар кимни шайдо айласа.

Шеърга солдим ва солурман мен юракда борини,
Ҳам туширдим байтларимга севгининг изҳорини,
Бахтиёрдир эъозласа ҳар киши ўз ёрини,
Субҳидек бир дамда гардун қуймагай осорини,
Ногоҳ аҳли сидқ кўнгли меҳрин шифо айласа.

Ишқ деди, ёнди Олимжон, воҳид бўлма нечаким,
Дўстларингга минг фидо, ноҳид бўлма нечаким,
Не гуноҳга, не савобга шоҳид бўлма нечаким,
Даҳр шўҳига, Навоий, сайд бўлма нечаким,
Кун узори узра тун зулфин мутарро айласа.

*Дижон Давлат тиббиёт институти клиникаси б
ҳакими профессор Қобилжон Худойбердиев.*

*Андижон давлат тиббиёт институти ҳамда клиника
асосчиси профессор Ю.Отабеков, собиқ бош шифокор
М.Отахонов ва Олимжон Холдор*

Жарроҳлик амалиётида.

Қобилжон меҳмонлар билан.

Ўдойбердиевнинг дадаси Турсунбой ва волида муҳтарамаси Махпиратхон.

Қобилжон оиласи даврасида.

ИШҚ ОЯТИ

(Навоий ғазалига мухаммас)

Умрим сени деб, адо бўлубтур,
Жоним сени деб, фидо бўлубтур,
Гойибдин бу кеч, нидо бўлубтур,
Кўзинг не бало, қаро бўлубтур,
Ким, жонга қаро, бало бўлубтур.

Вафога жафони номард қилди,
Ошиқ аҳли уни бад қилди,
Яхшиларни азал ёд қилди,
Мажнун даво не дард қилди,
Дардингки менга даво бўлубтур.

Ошиқ дилига равоси, юз жон,
Равоси не, давоси, юз жон,
Боғлардин келар садоси, юз жон,
Ишқ ичра онинг фидоси, юз жон,
Ҳар жонки сенга фидо бўлубтур.

Кўзга келадир айт ёш, надин,
Сув қадрини сўр, чўлда ташнадин,
Бўлмади обод ҳеч рўшнодин,
Бегона бўлибдур ошнодин,
Бегонага ошно бўлубтур.

Бўлмайди ишқнинг давоси, жоним,
Бир ўзим бўлай адоси, жоним,
Чаманда булбул навоси, жоним,
То қадди юзинг ҳавоси, жоним,
Юз сори онга ҳаво бўлубтур.

Мазмуни ҳаёт ким, хояти ишқ,
Олимжон дардига, ғояти ишқ,
Даво эса ишққа, шояти ишқ,
То тузди Навоий, ояти ишқ,
Ишқ аҳли аро наво бўлубтур.

ДУШМАН КИМ, ДЎСТ КИМ? (Навоий ғазалига мухаммас)

Соғинчдан дилим садпора бўлмиш,
Жонимга етган озора бўлмиш,
Шундан бахтим менинг қоп-қора бўлмиш,
Бизнинг шайдо кўнгил бечора бўлмиш,
Маломат даштида овора бўлмиш.

Меҳрдан - вафодан камроқ - қалам қош,
Гар истасанг, майли, олиб кетай бош,
Иккимиз билган сир фош бўлмасин, фош,
Анга баским ёғар тош устига тош,
Танида ёра узра ёра бўлмиш.

Синамоқчи бўлсанг ошиқ бардошин,
Майлига олақол ғаним кенгошин,
Била олмай ўтдим санам ич-тошин,
Урарда дам-бадам харога бошин,
Сўнглаклар анда пора-пора бўлмиш.

Мен кўз-кўз қиламан, йўқлигим-борим,
Ўзим хазон этган хазон гулзорим,
Сенга бахш айлаган бир баҳорим,
Қаро қилди нечукким рўзғорим,
Анинг ҳам рўзғори қора бўлмиш.

Жоним баҳра олсин шамшир дамидин,
Киприк нола қилсин кўз ёш намидин,
Лабим баҳра олсин лабинг таъмидин,
Қадаҳ хуршиди кониким, ғамидин,
Сиришким кавкаби сайёра бўлмиш.

Ўшанда эдими баҳор - наврўзким,
Англамоқ мушкулким, душман ким, дўст ким,
Олимжон демагил, бунчалар розким,
Навоий чорадин кўп дема сўзким,
Ғамингга чорасизлик чора бўлмиш.

СЕНДЕК

(Навоий ғазалига мухаммас)

Дунёда йўқ хокисор сендек,
Йўлларимга интизор сендек,
Бир ўзимга ифтихор сендек,
Йўқ даҳрда гарчи ёр сендек,
Душман доғи қайда бор сендек.

Вафога аслида тирак васл,
Бироқ васлки зийрак васл,
Юракнинг истаги юрак васл,
Эй хаста кўнгил, сенга керак васл,
Йўқ ҳажрида чунки зор сендек.

Сенга йўқдир вафодор мендек,
Сенсиз бу ҳаётда ночор мендек,
Уйқусиз кечалар зор-зор мендек,
Йўқ ишқаро хокисор мендек,
Не хусн аро шоҳсувор сендек.

Айлаганда сендир имтиҳон,
Керак эса берай сенга жон,
Макрлардан сирлари пинҳон,
Эй гул, тўкасан хумордин қон,
Ул наргиси пурхумор сендек.

Сенсан гўзал иқболи Навоий,
Абёд аҳлига толе Навоий,
Олимжон учун вале Навоий,
Йўқ зулфига тушгали Навоий,
Ошифтаи рўзғор сендек.

ВАФО

(Навоий ғазалига мухаммас)

Хусн элида макру ҳийла бирла ёлгондин вафо,
Бул жаҳонда ким кўрибдур қошу мужгондин вафо,
Истагайлар во дарифо номусулмондин вафо,
Кимса ҳаргиз кўрмади чун аҳли даврондин вафо,
Улки даврон одатидур не тамаъ ондин вафо.

Чин вафога, минг жафо кибру ҳаво бўлса не тонг,
Ошиқ аҳли дер ҳамиша нораво бўлса не тонг,
Ёр келур деб қошда ўсма, қўлда хино бўлса не тонг,
Жону умримдур ул ой гар бевафо бўлса не тонг,
Қайда кўрмиш кимса ҳаргиз умр ила жондин вафо.

Солди бошимга балолар қисматинг шул деб пари,
Кувди кўнглидин мени сарсон айлаб сар-сари,
Бош эгиб қатл айламоққа шайландилар ёшу қари,
Гар вафо қилсанг эрур андинки бордирсан бари,
Йўқса ким оламда кўрмиш навъи инсондин вафо.

Гулни тебратди шамоллар булбул-чи ҳаргиз жилмади,
Сайради сакраб юриб гул барги ҳеч эгилмади,
Қўлда тасбеҳлар узилди, ерга тушиб сочилмади,
Чун вафо гул барги даврон боғида очилмади,
Бежиҳатдур кимки истар бу гулистондин вафо.

Гулни қўй, булбулни қўй, ҳеч кечувда қолдирмасин,
Дейдилар, бир ўзга ёрга тангрим кўнгил солдирмасин,
Чайқалиб жомда шаробинг, бемаҳал ўлдирмасин,
Кимса кўнглин кимсадин истаб вафо олдирмасин,
Ким менга ҳад этмади ул кўнглум олгондин вафо.

Бошима тушди бу савдо, бўлмасин қанча қийин,
Ким у дўст, кимдирки душман, англадим анча кейин,
Мен Олимжонман, ҳазратимнинг назмига шукр айлайин,
Эй Навоий, гар вафосиз чиқди ул Султон Хусайн,
Топдинг элдинким, тиларсан энди Султондин вафо.

ХОТИРИМ ҒАМНОКРОҚ (Навоий ғазалига мухаммас)

Биз қилган мухаммасдаги матлаъини Самарқандаги Мирзо Улуғбек Мадрасасининг шундоқина биқинида бир дарвеш такрор-такрор айтиб тиланчилик қилиб ўтирганини кўрган ёш Алишер ҳайратга тушади.

Ўтган-кетганда бу байтни эшитавериб ҳатто у ёд бўлиб кетади.

- Ҳой, дарвеш яхши байт экан, нега давомини айтмайдурсан, нуқул матлаъидан нарийёққа ўтмайсан. Менга жуда ёқиб қолди, Уни сотмайсанми?

Тиланчи ёш Алишерни таниб:

- Бу байт менга ота мерос.

- Падари бузрукворинг шоирмиди?

- Йўқ, ~~у киши~~ буюк Амир Темур асос солган, ~~отамнинг отаси-бобомиз~~ Шаҳобиддин Али Ҳазрат Мирзо Улуғбекка қарашли "Боғи дилкишо"нинг бош боғбони эдилар.

- Сен ёш экансан, тенгдош бўлсак керак, бошқа хунар қилсанг бўлмасми?

- Эй умри азиз, мен ҳам сендек мадрасада талаба эрдим, отам фожеасидан сўнг ҳамма нарсани тарк этиб, шу йўлни танлаганман.

- Нечук? - сўради Алишер.

- Отам Мирзо Улуғбекнинг қотили билан юзма-юз келган одам, Улуғбек жанобларини кафанлаган ҳам отам экан-

лар. Қотиллар биринчи навбатда жонли гувоҳни ўртадан олиб ташлаш мақсадинда падари бузрукворимни ҳам қатл этадилар. Шундан сўнг каминангиз мадрасани ташлаб, шу дарвешлик йўлини ихтиёр этганман. Эй умри азиз, бу байт сизга манзур эса тортиқ қилганим бўлсин.

- Катта раҳмат, ташаккур. Мен байтни давом эттирмоқчи мен. Унда сен бу матлаъини айтмайсан, у меники бўлади, шунга розимисан.

- Минг карра розиман. Бу байт менинг тирикчилигим эди. Мендан сизга ёдгорлик бўлсин.

- Ҳақини берурмен, рози қилурмен.

Эртасига яна Навоий мадрасага кетар экан, дарвеш ўтирган жойида ўша байтни у такрор айтаётганини эшитиб, шу кеча ёзиб тугаллаган ўша байт билан бошланувчи ғазални бир бошдан ёддан айта бошлади:

Кўкрагимдир субҳининг ширахонидан чокроқ,
Кипригим шабнам тўкилган сабзадин намрокроқ.

(улаб юборади)

Бу кўнгил ғамнокидин то шодмон кўрдим сени,
Истарам ҳар дамки бўлгай хотирим ғамнокроқ.

Дарвеш ғазални охиригача эшитиб ёш Алишернинг оёғига йиқилиб пешини ўпади ва кўзига ёш олади.

- Офарин, ўрнига тушубдир!!! - деди дарвеш.

Энди ўша ҳазрат Навоий ғазалига камина қилган мухаммасни тўлалигича эшитинг:

Неки келса қўлларимдан қилдим ўлимдин эртароқ,
Мени ҳаргиз демангизлар бошқалардан эркарроқ,
Бемаҳалроқ бошга ёғди дўл-у ёмғир, қор бироқ,
Кўкрагимдир субҳининг ширахонидан чокроқ,
Кипригим шабнам тўкилган сабзадин намрокроқ,

Ағёрларнинг базмида сарвиравон, кўрдим сени,
Қасди жонимга қилиб номехрибон, кўрдим сени,
Мен қолиб сен ўзгаларга жонажон, кўрдим сени,
Бу кўнгил гамнокидин то шодмон кўрдим, сени,
Истарам ҳар дамки бўлғай хотирим гамнокроқ.

Бир-бирини шоштириб чопишибдур дурри ашк,
Етканида манзилига - топишибдур дурри ашк,
Йўлларига шамчиноқлар ёқишибдур дурри ашк,
Ўйла мужгон ҳанжарига ёпишибдур дурри ашк,
Ким магар андин этиме йўқтурур бебокрок.

Ҳар кунинг бир ой эрур, ҳар оинг йилдур сенга,
Кекса бир шоир бобо айтганлари шулдур сенга:
Сабр-бардош бобида доим ибрат филдур сенга,
Жон олурда лабларингдин барча эл қулдур сенга,
Жон берурда бир қулинг йўқ бандадин чалокроқ.

Кўз ёшим сўрсанг баҳор қуйган жала, селига чарх,
Сув бўйида тол попук-сочи узун келинга чарх,
Мен туғилган гул диёр кўрки жаҳон элига чарх,
Олабийлик туфроғин берса фано елига чарх,
Оҳким, йўқдур киши аҳли вафодин хоқроқ.

Чарчаганда соя-салқин чўлда тахминроқ бўлур,
Балки бул устоз йўлида яхши тазминроқ бўлур,
Мен Олимжонга мухаммас юки вазминроқ бўлур,
Неча ўқласанг Навоий кўнгли захминроқ бўлур,
Кўрмадук захмеки теккан сойи бўлғай чоқроқ.

МЕНИ

(Хусайний ғазалига мухаммас)

Бошга тушган минг жафо кўзи қаросидин мени,
Ўт туташди жонима кўкси яросидин мени,
Ҳожати ҳеч қолмади ҳаким давосидин мени,
Эй ажал, осуда қил ҳижрон балосидин мени,
Бир йўли қутқар улуснинг можаросидин мени.

Қолмади зарра нафи менга қуёшдин, моҳдин,
Кўз ёшим дарё бўлиб тошди-ку юз чоҳдин,
Бас, мадад сўрмоқ нечун, ўтган ул арвоҳдин,
Затим ошти ҳажр боғида сиришқу оҳдин,
Қутқар, эй васл, ул чаман обу ҳавосидин мени.

Сен ситам айлаб мени паймоними тўлдургасен,
Қанча қочмай қамчилаб ажал отин елдургасен,
Мухтасар айлаб яна ҳар мушкулим бўлдургасен,
Эй ажал, кўрқитма ўлтургим дебон ўлтургасен,
Гар тирик топсанг фироқининг жафосидин мени.

Бир санамнинг ишқида куйдим тамом, бўлдим адо.
Васлига етмоқ қаён, қилсалар жондин жудо,
Мен қулингман, ўз қўлингда барчаси қодир Худо,
Ишқу, рашқу ҳажр мухлик, ваҳ, анга жоним фидо,
Ким чиқаргай бу балоларнинг адосидин мени.

Ўтди қанча анбиёлар фарёдида диллоди зулм,
Ҳар замоннинг йўқ эмас, бордир онинг фарёди зулм,
Сен хато қилма тагин, йўқ дебон зурёди зулм,
Ҳар неча ўткарса ҳажрдин муддаи бедоду зулм,
Ўтқара олмас висолинг муддаосидин мени.

Қайга бормай ҳиндгаму, ё Чингаму, ё Осиё,
Мен ғариб бир кимсадирман, қилмангиз кўп тўтиё,
Барчасини кечгамен, охири шул муддао:
Дерки, сабр эткил ҳақими ақл, қилгил, соқиё,
Бир қадаҳ бирла халос онинг давосидин мени.

Жисми жоним бўлса бордир, аммо баҳрим йўқ турур,
Дўстга ҳам, душманга ҳам билки қаҳрим йўқ турур,
Қолдиратурган Олимжон меросу маҳрим йўқ турур,
Эй, Хусайний, салтанатдан анча фаҳрим йўқ турур,
Ким, дегайлар кўйининг ҳайли гадосидин мени.

БИЛМАДИНГ ҲЕЧ *(Хусайний ғазалига мухаммас)*

Менинг ошиқлигимни билмадинг ҳеч,
Ғариб кўнглим назарга илмадинг ҳеч,
Муҳаббат қасридин ҳеч, жилмадинг ҳеч,
Тўкиб қоним, тараҳҳум қилмадинг ҳеч,
Кўриб ҳолим, табассум қилмадинг ҳеч.

Боқиб бир эй, санам ақлимни олдинг,
Бошимга қанча ғурбат, ғавфо солдинг,
Кўзим қаросида сен яшаб қолдинг,
Табассум қилмайин, жонимни олдинг,
Олиб жоним тараҳҳум қилмадинг ҳеч.

Менинг дўстим каму душманим бисёр,
Йўлдан оздиргувчи ҳар қадамда бор,
Барчаси дилимга берурлар озор,
Жаҳон аҳли куюб оҳимдан, эй ёр,
Бу оҳимдин таваҳҳум қилмадинг ҳеч.

Билакда қолмади куч, белда дармон,
Кўзимда нур, дилимда сири пинҳон,
Қилиб жонимга қасд у офати жон,
Фироқида, кўнгил, кўп чекдинг афгон,
Висолида тараннум қилмадинг ҳеч.

Ғазал мулки, ғазал девондин ўзга,
Қадимдан бор мақол ёрондин ўзга,
Олимжонда йўқдир армондин ўзга,
Хусайний ҳажрида афгондин ўзга,
Кўриб меҳнат таназзум қилмадинг ҳеч.

ЎЛАНДАН СЎР

(Фузулий ғазалига мухаммас)

Адолатнинг йўлида мен каби афгор ўландан сўр,
Висоли иштиёқида ҳамиша хор ўландан сўр,
Кўнглида қанча дарду ҳасрати бор ўландан сўр,
Шифойи васл қадрин ҳажр ила бемор ўландан сўр,
Зилоли завқ-шавқин ташнаи дийдор ўландан сўр.

Бу ишқ доғи жафосидин мурод ҳосилки қайғурма,
Менинг қатлимга жаллодинг юбор, ҳар ёнга бош урма,
Не ҳолга тушганимни сен ҳикоят айлаб ўлтирма,
Лабинг сиррин гелуб гуфтора бандин ўзгадан сўрма,
Бу пинҳон нуқтани бир воқифи асрор ўландан сўр.

Сенинг ҳажрингда ўртанган кўнгилни нотавон, деб бил,
Дилимки йиғлатай, найлай, тиним билмай неча ой, йил,
Менингдек бир балокашга бу дунё аслида жоҳил,
Гўзи ёшлуларинг ҳолин на билсун мардуми гофил.
Кавокиб сайрини шаб то саҳар бедор ўландан сўр.
Кўзимни олмагум асло гули раъно чаманлардан,

Илоҳо асрасин жоним сени яхши, ёмонлардан,
Узоқроқ айлагин доим мунофиқ, бекафанлардан,
Хабарсиз ўлма фаттон гўзларинг жаврин чекканлардан,
Хабарсиз мастлар бедодини хушёр ўландан сўр.

Мени ташлаб кетиб боргай гўзаллик бирла иқболим,
Бўлурму ё умрнинг олами ҳам шунчалар золим,
Бу дунёда сўровчи йўқ ўзингдан бошқа бир ҳолим,
Ғамингдан шамътак ёндим, сабодан сўрма аҳволим,
Бу аҳволи шаби ҳижрон баним-ла ёр ўландан сўр.

Сен эй, бахтимга бор бўлгин, юзинг ҳеч бўлмасин зоҳил,
Ғазал аҳли ҳамиша мақтаниш, мақташга бўлур мойил,
Олимжон-чи, битиб ашъор, этмаган ҳеч кимсани қойил,
Муҳаббат лаззатидин беҳабардир зоҳиди ғофил,
Фузулий ишқ завқин ишқ вор ўландан сўр.

ЎЗГА ДАМНИ ДАМ ДЕМА *(Аҳмад Яссавий ғазалига мухаммас)*

Йўлда дуч келганни дўст-ҳамдам дема,
Ҳақ билур дунё ишин бир кам дема,
Етса бошинг Маккага"ман-ман" дема,
Дам бу дамдир, ўзга дамни дам дема,
Суди йўқ дунё гамини ғам дема.

Сен йўлиққан баҳри гирдоби эрур,
Кимки тушса бошига тоби эрур,
Оқибатда ул киши рови эрур,
Асли наслинг қатраи оби эрур,
Ҳасни кўрсанг, сен ўзингдан кам дема.

Тик ўсур бугдойки мағзи тўлмаса,
Ўз-ўзини мақтамоқдан толмаса,
Дўст сўзин ҳаргиз қулоққа олмаса,
Оламида зарра маъни бўлмаса,
Сен ани сурат кўриб одам дема.

Назм боғин гулларин қилма ҳавас,
Бу чаман ичра юриш осон эмас,
Дер Олимжон бул мухаммас, баски ,бас,
Аҳмадо тутгил ғанимат ҳар нафас,
Ёрсиз ўтган дамингни дам дема!

ПАЙДО ҚИЛИБСАН *(Бобур ғазалига мухаммас)*

Дилимда ишқ ўзинг пайдо қилибсан,
Тушимда у куни шайдо қилибсан.
Ўнгимда ҳам мени адо қилибсан,
Яна кўз уйида маъво қилибсан,
Кўнгул кошонасида жо қилибсан.

Ўзинг борсан дилимда-дил, дилоро.
Мени етдинг адолатга фуқаро,
Не-чун энди қилурсан кўп овора,
Яна савдои зулфингдин, нигоро,
Мени ошифтаи шайдо қилибсан.

Бўлай дейман санинг доим ёнингда,
Аламлар кўп манинг-да ёр, санинг-да,
Ўзим бир қатраман киприк намингда,
Ғаминг йўқ, жон агар берсам ғамингда,
Ўзингни мунча бепарво қилибсан.

Кечиргайсан мени кўз ёшлар учун,
Сенга теккан маломат тошлар учун,
Дилингдаги ажиб кенгашлар учун,
Қошингдин мени ўқдек тошлар учун,
Янги ойдек қошингни ё қилибсан.

Гўзаллар маскани дерлар Кўҳиқоф,
Сен эй, дониш, етар лоф урмагил, лоф.
Менинг ҳолим кўриб ўртангай атроф.
Кўзимдан ёшуриб, эй баҳри алтоф,
Кўзимнинг ёшларин дарё қилибсан.

Кечирмиш мунчалар оҳ-воҳни Бобур,
Танитди ҳиндга ҳам Аллоҳни Бобур,
Олимжонга очур имлони Бобур,
Соғинмас жаннат ул-маъвони Бобур,
Онинг кўнглида то маъво қилибсан.

АЁҚ ЕТГҲНЧА КЕТГАЙМАН *(Бобур ғазалига мухаммас)*

Санамо, ҳажри ишқингни бу кун кўнгилга битгаймен,
Сенинг номингни байтимга қўшиб, аммо бекитгаймен,
Туну кунлар хаёлингда йўлинга кўзни тутгаймен,
Жамолинг васфини, эй ой, неча элдин эшиқгаймен,
Не кун бўлғай висолинга мен дилхаста етгаймен.

Соғинтирдинг, қачон, жоним, менинг кулбамга киргайсен,
Сочинг ўйнаб, рақиблардин юзингни менга бургайсен,
Қачон мажнуни шайдони фироқингдин аюргайсен,
Тараҳхум юзидин юзингни кўрмоққа буюргайсен,
Хуш улким, оразингни кўргамен, сўзинг эшитгаймен.

Сенинг ишқингда афтормен, кел эй, жонимга малҳам қил,
Карашма, нозларинг яхши, бироқ озорларинг кам қил,
Агар севсанг, севилмоқни ўзингга, менга малҳам қил,
Итингдирман, сочинг занжирини бўйнимга маҳкам қил,
Ки водийи фироқинг ичра қўрқарманки, йитгаймен.

Бўлурман шод кўчамдан сен гули раъно била ўтсанг,
Қўйиб ўсмани қошингга, қўлда хино била ўтсанг,
Рақибларни қўйиб доғда, ўзинг ҳаё била ўтсанг,
Тараҳхум қилмасанг ё боқмай истиғно била ўтсанг,
Тазарруъ қилгамен ё йиғлагаймен, ўзга нетгаймен.

Кўнгил муштоқ, ҳамон дўстлар муҳаббатинг сабоғига,
Чидайдирман адолатнинг менга қилган фироғига,
Олимжоннинг гапи бордир унинг танҳо қулоғига,
Муяссар бўлмаса бошимни қўймоқлик аёғига,
Бошимни олиб, эй, Бобур, оёқ етгунча кетгаймен.

ЯНА

(Бобур ғазалига мухаммас)

Олди ул ўз қасдию дардини кўз ёшдин яна,
Зулфи - тун, тўсмиш юзини ою қуёшдин яна,
Кўкси қон бўлди анинг ағёр отган тошдин яна,
Сочининг савдоси тушди бошима бошдин яна,
Тийра бўлди рўзгорим ул қаро қошдин яна.

Дўстларимга дўст, бироқ душманга душман эрдим, вале,
Аҳд қилибманки, сўзимда доимо турдим, вале,
Бир малакнинг ҳажрида девонавор юрдим, вале,
Мен худ ул тифли паривашга кўнгул бердим, вале,
Хонумоним ноғиҳон бузулмағай бошдин яна.

Олам ошиқлари ҳайрон, йўлларимга сочса гул.
Қош кериб кибру ҳаво бирла писанд етмасди ул,
Барчаси ўтди, яна оқибатда бўлди шул:
Юз ёмонлик кўриб андин, телба бўлдинг, эй кўнгул.
Яхшилиғни кўз тугарсен ул паривашдин яна.

Мен эдим-ку не йигитларнинг азалдин сарвари,
Сен эдинг-ку маъшуқ аҳлин Лайлиси ва заргари,
Қўл очиб этгай дуо охир сени ёш-у қари,
Тош урар атфол мени, уйда фориғ ул пари,
Телбалардек қичқирурмен ҳар замон тошдин яна.

Туну кунлар ҳажри ишқингни ғазалларда битай,
Ҳақ - адолатнинг, Олимжон, илкидан маҳкам тутай,
Етмасам ёки муродга қон қусай, қонлар ютай.
Оёғим етгунча Бобурдек кетар бўлдим нетай,
Сочининг савдоси тушди бошима бошдин яна.

ҚАЙСИ БИР ОЗОРИН АЙТАЙ *(Бобур ғазалига мухаммас)*

Мен ғазал айлай юракда дарди-ишқи борнинг,
Бир боқишда жон олувчи кўзлари хуморнинг,
Васлига етмоқ учун ҳар куни минг зорнинг,
Қайси бир озорин айтай жонима агёرنинг,
Қайси бир оғритқанин кўнглумни дей дилдорнинг.

Дўст бўлиб душманлик этган маҳрами ҳамроҳинг,
Мен учун бўлган муқаддас шул ғариб даргоҳнинг,
Қувмангиз оқшом учиб келган руҳи арвоҳнинг,
Қайси бир бераҳлигини толеъи гумроҳнинг,
Қайси бир кажравлигини чархи кажрафторнинг.

Мен адолатдан гапирдим, оч адолат қасрини,
Дейдилар сўз англатур, асли дониши, наслини,
Қиш яқин, айлар умр охири бўлган фаслини,
Қайси ҳасрат бирла армонин вафосиз васлини,
Қайси меҳнат бирла ранжин фурқати хунхорнинг.

Ўзгалар гурбатдаю кайфу сафо истарни қўй,
Халқ бошига ҳар куни жабру жафо истарни қўй,
Ўз ватанини тарк этиб, ўзга маъво истарни қўй,
Гурбат ичра, эй кўнгул, элдин вафо истарни қўй,
Чин вафосин кўрмадинг, ҳаргиз диёру ёрнинг.

Кўнглида яхши, ёмонлиқ бордин не яхшилиқ,
Кўрганим бўлди ёмонлиқ, ёрдин не яхшилиқ,
Ёрдин қилган Олимжон ордин не яхшилиқ,
Бобур, ул гул жабр этур ағёрдин не яхшилиқ,
Гулнинг озори бу бўлса, ваҳ не бўлғай хорнинг.

ЯХШИЛИҒ

(Бобур ғазалига мухаммас)

Ким улусга хизмат айлар қолгай андин яхшилиғ,
Яхшилиғ қилган кўргай охир Ватандин яхшилиғ,
Англатур бир сўз билан одам суҳандин яхшилиғ,
Ким кўрубдур, эй кўнгул, аҳли жаҳондин яхшилиғ,
Кимки ондин яхши йўқ кўз тутма ондин яхшилиғ.

Кетмагай сен бирла ҳаргиз олтину гавҳар, ҳақиқ,
Бори қолгай оқибат, билсанг агар ёраб, дариг,
Шум ниятлиларга Аллоҳ бир куни бергай тавфиқ,
Бу замонни наф и қилсам, айб қилма, эй рафиқ,
Кўрмадим, ҳаргиз, нетойин, бу замондин яхшилиғ.

Бир малакнинг ҳажрида телба - мажнун кўнглума,
Тиг урур ағёрларнинг сўзи ҳар кун кўнглума,
Гоҳида озор берур, озорли афсун кўнглума,
Дилраболардин ёмонлик келди маҳзун кўнглума,
Келмади жонимга ҳеч оромижондин яхшилиғ.

Соғинурман, юз соғинчдан рангим самонлиқ асру кўп,
Бобурий авлодидурман АНЖАН томонлиқ асру кўп,
Кўрмаган яхши-ёмондин мен омонлиқ асру кўп.
Эй кўнгул, чун яхшидин кўрдунг ёмонлиқ асру кўп,
Энди кўз тутмоқ не яъни ҳар ёмондин яхшилиғ.

Ёр васлига етишган, билки, кундин яхши йўқ,
Қора зулфин эслатур саъий тундин яхши йўқ,
Севгилимнинг қоши ёй, кўзи нундин яхши йўқ,
Бори элга яхшилиғ қилғилки, мундин яхши йўқ,
Ким дегайлар даҳр аро қолди фалондин яхшилиғ.

Сирри асроринг ниҳонда истама Бобур киби,
Ўтса гар умринг фиғонда истама Бобур киби,
Мен Олимжонман Туронда, истама Бобур киби,
Яхшилиқ аҳли жаҳонда истама Бобур киби,
Ким кўрубдур, эй кўнгул, аҳли жаҳондин яхшилиғ.

ЎТСА ЭЛЛИКДИН ЁШИМ (Бобур ғазалига мухаммас)

Бир юрак, бир дил менинг бўлди азалдин кенгошим,
Кўрмасам бир кун уни битгай тамоман бардошим,
Байтларимга ранг берур юзи ой, қундуз қошим,
Оёғим ўпсам етишгай арш тоқига бошим,
Даст бергай давлатим, гар тутса илгим маҳвашим.

Ул санамга айтгали гапларим бордир пича,
Йўлларини пойладим, учратмадим неча-неча,
Маккатилло мен учун севганим ўтган кўча.
Қўймоғумдур этагинг кетсам илкдин ҳар неча,
Бормоғумдур остонангдин агар борса бошим.

Тушди савдо; тушди ғам ҳар дам адоғум ишқида,
Дилгинамни равшан этган шам чироғум ишқида,
Телбалардек сўзлашурман ишқ, фиғонум ишқида,
Ўтти эл бўлмоқдин ул ёш, мен қаригум ишқида,
Ўлганим яхши бу навъ агар ўтса элликдин ёшим.

Қанча айтсам англамаслар, қайғудошига ёзғасиз,
Ушбу ҳолимни ўзимдек сирри фошига ёзғасиз,
Меңдан кейинги авлод кенгошига ёзғасиз,
Дўстлар, кўнглумдагин қабрим тошига ёзғасиз,
Токи бирдек бўлгай ул ой ишқида ичим, тошим.

Бул ҳаёт ўргатди доим аччиқ, чучук, болин сенга,
Келса шарпа ломакондин, берса саволин сенга,
Дер Олимжон: ёр чун жонимни ол, олгин, сенга,
Ёр ити қичқирса гар Бобур деса ҳолин сенга,
Найлайн бу ғурбат ичра сендин ўзга йўқ кишим.

ЙИГИТЛИКНИНГ АВОНИДИР

(Бобур ғазалига мухаммас)

Менинг ўз оламим бордир жаҳонларнинг жаҳонидур,
Келиб-кетгувчи ҳар кимнинг жафоқаш мезбонидур,
Яна ашъор аҳлининг ҳам ғазал мулкин девонидур,
Баҳор айёмидир доғи йигитликнинг авонидур,
Кетур соқиш шароби нобким, ишрат замонидур.

Қани Фарҳод, қани Ширин, қани Лайли била Мажнун,
Не донишлар келиб-кетмиш, қани ҳотам, қани ҳорун,
Барчасидир бир кафт туфроқ қолмиш унсиз ётур бул кун,
Ғаҳи саҳро узори лола шаклида эрур гулгун,
Ғаҳи саҳни чаман гул чеҳрасидин арғувонидур.

Сўранг бизни ортда қолган қадимги йўлу йиллардин,
Замон донолари бирла, пир-у ҳикмат аҳиллардин,
Маконидур десангиз бас, муҳаббатли кўнгиллардин,
Яна саҳни чаман бўлди манаққаш ранг гуллардин,
Магарким сунъинг наққошига ранг имтихонидур.

Бу дунёда кимики бўлса гар чин номуси, ори,
Ҳамиша ёнида тоғи, мадаккори, суюкли ёри,
Билинсин-да ҳар одамнинг бу дунёда йўғ-у бори,
Юзинг эй сарв жоним гулшанининг тоза гулзори,
Қаддинг эй гул, ҳаётим боғининг сарви равонидур.

Бу оламини тутар, тутгай шуҳрати-шони Бобурнинг,
Тўкилмишдир бу туфроққа киндигин қони Бобурнинг,
Ватандошим, қариндошим, яна Олимжони Бобурнинг,
Не ерда бўлсанг эй гул андадур чун жони Бобурнинг,
Ғарибингга тарахҳум айлагилким Андижонидур.

НЕ АЖАБ

(Комрон Мирзо ғазалига мухаммас)

Бир кўриб ҳайрона бўлсам не ажаб,
Ўт тушиб вайрона бўлсам не ажаб,
Оқибат бирёна бўлсам не ажаб,
Ишқ аро девона бўлсам не ажаб,
Ақлдан бегона бўлсам не ажаб,

Ёт эрур ошиқ сири ошкордин,
Юр йироқроқ эй кўнгил беордин,
Тингла, қочма хасрати бисёрдин,
Ҳоли қолмиш хилватим ағёрдин,
Ёр ила ҳамхона бўлсам не ажаб.

"Севги пинҳона" деган бор бир мақол,
Келмасин ишқ аҳлига ҳаргиз малол,
Бўлмаса ел бемаҳал эсмас шамол,
Ёритур қулбамни ул шаъми жамол,
Бошига парвона бўлсам не ажаб.

Берди панд мен ҳар кима ошнолигим,
Дўсту душманга яна рўшнолигим,
Ишқ, ҳаётга чанқоғим-ташнолигим,
Зоҳир ўлди куйида расволигим,
Шаҳраро афсона бўлсам не ажаб.

Мен мухаммас боғламоқдин муддао:
Шул Ватан тупроғи кўзга тўтиё,
Андижон фарзанди - Олимжонmano,
Ул паривашка бўлиб мен ошно,
Комрон, девона бўлсам не ажаб.

ЯХШИЛАР

(Комрон Мирзо ғазалига мухаммас)

Яхшилар, гар Сизга айтсам оламдурур-одамдурур,
Айтинг-айтинг дўстларим оламаро ул камдурур,
Ёнма-ён юргай севинч бирла киприк намдурур,
Сендин айру тушгали кўнглим асири ғамдурур,
Жонима ҳижрон ғамидин юз туман мотамдурур.

Ёр васлига етган куним Наврўз байрамким манга,
Жумла оламга кулурман кўз-кўз байрамким манга,
Келса кулбамга париваш афрўз байрамким манга,
Васлинг ўлса найлайн ҳар лаҳза байрамким манга,
Ҳар замон Наврўздир, ҳар лаҳза байрамдурур.

Айланур ёраб фалак чархи ажаб сен зор эсанг,
Нобакорлар даврасида дилбарим сен бор эсанг,
Мен чидай олмам рақиблар олдида сен хор эсанг,
Оламу олам эли душман эса, сен ёр эсанг,
Олам аҳли бирла оламдин манга неғамдурур.

Сақласин доим ўзи беюз-у беордин,
Бўлмаган ҳосил ният беамр жаббордин,
Дейдилар бўлгай савоб аҳвол сўраш бемордин,
Сендан айру на осиф эмди рафиқу ёрдин,
Фикринг ўлмиш маҳраим, зикринг манга ҳамдамдурур.

Ҳар кишининг кўнглида йўқ экан мақсад-мурод,
Кўкда парвоз айлай олмос синса бургутда қанот.
Бандаи мўмин-фақирман, айлагил тангрим нажот,
Улки ўзи жондуру ширин лаби оби ҳаёт,
Ҳеч билмамким малактур ё бани одамдурур.

Бўлмаса гар ўртада ошнолиғу шарму ҳаё,
Мушкулотдир воҳ, дариғо, дер Олимжон муддао:
Кўрмасин ҳаргиз жаҳонда душманинг ҳам бир жафо,
Комрон, дедимки, олам ичра йўқ расми вафо,
Яна айтурманки шоят бор экан оламдурур.

ҚАЙДА

(Бедил ғазалига мухаммас)

Донолар қайда-ю, девона қайда,
Ишратхона қайда, майхона қайда,
Дунё ишларига ҳайрона қайда,
Жунун, айт, қайдасан, вайрона қайда,
Қуруқ чўпман, бир оташхона қайда.

Бошимга солганинг ёрнинг фироғин,
Йўлимдан оздирган санам ёноғин,
Қай бирин айтигин, билмам саногин,
Чарақлатдинғки, зорларнинг чароғин,
Қани, кул бўлгучи парвона қайда.

Баҳра олур бу кўнгул шаҳло кўзингдан,
Минг бор ўргилайин ширин сўзингдан,
Тўкилмасин сепкил ҳаргиз юзингдан,
Уялдинг ўзингдан, қўрқдинг ўзингдан,
Ўзингдан кеч... кейин бегона қайда.

Камон қошинг эрур дилбар, беланчак,
Учмоққа шайланур шодон келинчак,
Менинг севганимдир у жонон бешак,
Қуруқ доврўғ таратмиш ваҳм - чўпчак,
Ўзинг афсонасан, афсона қайда.

Турналар учадир битта тизинда,
Келиб-кетиши ҳам осмон юзинда -
Йўлларин тўсолмас булут изинда,
Жаҳондир бир умуртқа - мағз ўзинда,
Ани излашга ўзга бир хона қайда.

Бахтсизлик келади такрор, илож не,
Еллар эсаверар беор, илож не,
Бевафодир бари бисёр, илож не,
Қафас кўксимда бир қуш бор, илож не,
Юракдан сув тутарман, бир дона қайда.

Тутмоққа умрни ҳайҳот, қўлинг йўқ,
Олимжон йигитлик, белда белинг йўқ,
Ҳаммаси ўткинчи, ўнгу-сўлинг йўқ,
Ўзингда манзили Бедил йўлинг йўқ,
Хаёл қил, Каъба-ю бутхона қайда,

ЯРАЛМИШ

(Бедил ғазалига мухаммас)

Бани одам учун олам яралмиш,
Олам учун эса одам яралмиш.
Яхшилар, ёмонлар ҳар дам яралмиш,
Паришон хотирим деб ҳам яралмиш,
Яна чашмим туфайли нам яралмиш.

Муҳаббат азиздир, муҳаббат гавҳар,
Кор топилур битта аёл бўлса гар,
Ўзаллар кўксини безар эмиш зар,
Қилур мавж гавҳару, ойна жавҳар,
Ажаб, беозору дил кам яралмиш.

Келишу, кетишни барини бил, деб,
Тангрим ўзи берган ёлғиз кўнгил, деб,
Севсанг қаттиқ севгил, қаттиқ севил деб,
Атарлар ғунча поймолини гул деб,
Не ҳол, шодлик аро мотам яралмиш.

Ҳамиша деганман қора, оқни оқ,
Бошимга не кунлар тушмади э воҳ,
Авлиёлар ҳаққи, дегайман бироқ,
Сабо тўзғитгудек бир кафт тупроқ,
Кўшилгач қон ила, одам яралмиш.

Дунёни ўзича англайди ҳар ким,
Юлдузларга боқиб дермиш мунажжим,
Ноҳақликка ҳеч ким туролмайдим жим,
Қошимга келса гар фармони тилсим,
Эгилгум, қошим асли ҳам яралмиш.

Умр ўтса, ёғилса ғам устига ғам,
Оламнинг ишларин дерлар бири кам,
Қотса тонг отгунча киприкларда нам,
Агар ҳешлик учун пайдо бу олам,
Менинг кўнглимга кўнглим ҳам яралмиш.

Кўнгил эшигин очса бир бора Бедил,
Туну кун ухламай овора Бедил,
Олимжонга дейдир: садпора Бедил,
Дилнинг дардига йўқдир чора Бедил,
Бўлиб соҳиб муҳр хотам яралмиш.

НАРГИС¹

(Комил Хоразмий ғазалига мухаммас)

Азалий ишқинг ила йўқ азал бир жон наргис
Райҳон-у жамбил бўлак - ҳаммаси бир ён наргис,
Сенга зор боғлар, чаманлар кўзлари гирён наргис,
Эй, юзунг кўзгусига волаи ҳайрон наргис,
Кўзунг олдидадурур суръати бежон наргис.

Қани еткурсанг манга харидорлик хабарин,
Сен чаман гуллараро бергил эҳроминг хабарин,
Тўтиё топди чаман сори хироминг хабарин.
Фош этур ҳар кеча гулшанда чароҳон наргис.

Сочилур ўтганда сен атру шамолнингдин дур,
Лабларинг гунчаи олинг, лаъли ҳолингдин дур,
Таралур гулзораро ҳусни камолиндин дур,
Бордурур барча тамошойи-жамолнингдин дур.
Гарчи бор ҳар бири бир дидаи ҳайрон наргис.

Наргисо, гуллар пири мен дегум, билма завол,
Сени кимлар кўз дегай, кимлар эса дер ойжамол,
Мен дуогўйман ҳамиша ўнгил, ўсгил, топ камол,
Ҳар кеча гулшан эру ўйлаки фонуси хаёл,
Лек онда ёқадур шамъи фурузон наргис.

Сенга доим бир ўзим бандаман қул янглиг,
Тутгай оламни муаттар ҳидларинг гул янглиг,
Ҳажри ишқингда қўшиқ куйладим булбул янглиг,
Ташла шаҳло кўз уза зулфни сумбул янглиг,
Кўрубон бўлсин они зору паришон наргис.

1 Наргис - гулнинг бир тури. Бу гулни бўтакўз деб ҳам атай-дилар. Унинг гули гўзаллар кўзига жуда ўхшайди.

Уқтириб қўйгил суюшни сен Олимжон Комилга,
Икки нарғис бирла машҳури жаҳон Комилга,
Ошиқ аҳли дер бугун Хоразмий Комилга:
Лаъли жонбахшнинг эрур руҳи равон Комилга,
Нигоҳи қотил ила гарчи олур жон Нарғис.

АРМОНИМ МЕНИНГ

(Машраб ғазалига мухаммас)

Сўрмангиз, сифмас жаҳонга дарди армоним менинг,
Эртагу афсонадир йўқ билмаган номим менинг.
Ер билан яксон қилинган номусу шаним менинг,
Ҳеч кима маълум эмас ҳоли паришоним менинг,
Осмонни пора қилди оҳу афғоним менинг.

Ҳасратимдан очмангиз гап, ҳеч гап эмас олам ғами,
Фарқ этиб оқизди дарё бирлашиб кўзлар нами,
Тушди оҳ бошимга савдо кетма-кет йўқдир ками.
Мен нечук шод этмайинким хаста кўнглим бир дами,
Келди ҳолимни сўраб жон ичра - жононим менинг.

Тунни, кунни билмай ўтдим, Тангрим шоҳид этгил мени,
Барча сирдан воқифу ҳамда воҳид этгил мени.
Зоҳидо зоҳирлигинг минг бора зоҳид этгил мени,
Эй ситамгар, келгил-у андин шоҳид этгил мени,
Мавж урсин Карбало даштида бу қоним мени.

Қошни қўй, киприкларинг қалбимга теккан ўқ турур,
Ёшликда ёнган ўт ичида милтираган чўғ турур,
Босса оламни агар сув ёлғиз қайиқда Нух турур,
Чун сенингдек нозанин шамъи мулкда йўқ турур,
Бу жаҳонда кўрмадим, эй кўзи чўлпоним менинг.

Гул эдинг, булбул эдим, қарғалар ҳам бунда жўр,
Сўнг йўлимга қўйди қопқон, қўйди сиртмоқ, қўйди тўр,
Дарбадарлик даштларида икки кўзим бўлди кўр,
Нозу истиғно била келиб мени ҳолимни сўр,
Термулиб доим йўлингда чашми гирёним менинг.

Мен наманганлик эмасман, андижонликман мофиҳ,
Яхшиларни бизники дер, бу қадимги бир дақиқ.
Мен Олимжонман, қўйинг, бас, қилингиз во дариг,
Тобакай жабру ситам айлаб юрурсан, эй рафиқ,
Чикди Машраб, ушбу ғамдин, бу азиз жоним менинг.

ФИДО БЎЛСАМ

(Машраб ғазалига мухаммас)

Бу оламда ҳамиша мен фидоларга фидо бўлсам,
Ўзим янглиғ ғарибу ишқ гадоларга гадо бўлсам,
Адолат, деб чақирсам-да, нидоларга нидо бўлсам,
Қиёматдир агар, жоноки, мен сендин жудо бўлсам,
Хуш ул давлат эрур менга фироқингдин адо бўлсам.

Висолинг ҳажрида билганларимни билсанг афғондур,
Менинг кечганларим сўрсанг, ҳамиша дилда пинҳондур,
Агар сенга хиёнат айласам куйдир ва ё ёндур,
Муҳаббат ўтиға, жоно, юрагим таҳ-батаҳ қондур,
Нечук мен айлайн, дўстлар, азалдин бенаво бўлсам.

Бўлур равшан дилим дилга ўзинг ёққан чироқингдин,
Келиб ҳолимни сўрмайсан, яқинлару йироқингдин,
Дариг тутма мени асло ўшал лола яноқингдин,
Юрагу бағрим ўртанди сени дарду фироқингдин,
Нечук юз қайтаройин мен азалда ошно бўлсам.

Кимиким бу ҳаётда, бил, гуноҳ ёки савоб айлар,
У дунё-ю бу дунёда юрак-бағрин кабоб айлар,
Адашганлар йўлини ишқ равон ёки сароб айлар,
Ҳамма ушшоқи содиқни сени ишқинг хароб айлар,
Қабул этгил, аё дилбар, кўйингда бир гадо бўлсам.

Сенинг оҳу фироқингни дилимга ёра жойларман,
Тирик бўлсам неча йиллар яна йўлингни пойларман,
Висолинг ҳажрида, билмам, нетай, узлатни сайларман,
Фалакни жавридин, дўстлар, нечук мен шиква айларман,
Нетай, найлай, азал кундинки мен бахти қаро бўлсам.

Бил, эй билгин, вафо-аҳда ҳамиша сен турармусан,
Менингдек сен адолатнинг кўчасида юрармусан,
Сенинг ҳажрингда оҳ урган Олимжонни кўрармусан,
Менинг додимга етиб ҳам бу ҳолимни сўрармусан,
Фироқингда адо бўлган бу Машраб, бир гадо бўлсам.

ДЕВОНА КҶНГИЛ

(Машраб ғазалига мухаммас)

Саҳарлар маст-аласт булбул мусаффо тонг ҳавосидин,
Кулиб шодон очилгай гул ўшал ошиқ навосидин,
Дилим таскин тополмас ҳеч табибларнинг давосидин,
Азалдан то абад кўнглум қутулмас ишқ балосидин,
Юраклар рахналар бўлди бу кўнглум можаросидин.

Муҳаббат шоҳ, муҳаббат қул, муҳаббатнинг сири пинҳон,
Агар кимки асридир хаёли бирла у султон,
Бўлур афсона тилларда, бўлур мастона саргардон,
Хаёлимда сени васлинг, етолмасман мени ҳайрон,
Магар васлингга етсам, пири комилни дуосидин.

Худога ноалар қилди, бу кун андин жавоб бўлди,
Унинг амри китобимга садафдек неча боб бўлди,
Ўқирман мен, ўқир дўстлар, ёқо қўлда "ё раб!" бўлди,
Эшит арзимни, эй дилбар, юрак-бағрим кабоб бўлди,
Рақиблар шодмон бўлди нигоримни жафосидин.

Агар сен бўлмасанг, билки, ўзимни билмоғим мушкул,
Қуёшнинг найзасидин ҳам кўзимни тилмоғим мушкул,
Фарибман, бир девонангман, йўлингдин жилмоғим мушкул,
Мени сенсиз бу дунёда тириклик қилмоғим мушкул,
Кел, эй кўнгул кечоли бу тирикликни бақасидин.

Бу ишқ - ҳанжар ила жонон менинг кўксимни ўйдирма,
Гадойдирман, ётар, бас-бас, отимни телба қўйдирма,
Қулингдирман ўзим танҳо, яна бошқага суйдирма,
Жабининг ҳурмати эрса, мени бу ўтга куйдирма,
Қутулгайму мени кўнглум бу ишқни можаросидин.

Адолатни сўроқлаб мен ҳар уйга юз бошим суқсам,
Олимжон бир девона! - деб ҳақорат айласа, уқсам,
Сенинг ҳажрингда мен ўзни оёғинг остига йиқсам,
Сенинг ишқинг била йиғлаб агар маҳшар куни чиқсам,
Куярлар мўмину кофир бу Машрабни навосидин.

ОСТОНАЛАРГА

(Машраб ғазалига мухаммас)

Сирримни айтиб бегоналарга,
Айланди номим "Девона"ларга,
Раҳм айла мендек афсоналарга,
Кўрсат жамолинг мастоналарга,
Ишқингда куйган парвоналарга.

Ошиқда бир дам бўлмас фароғат,
Ёнингда қолсам, берсанг ижозат,
Оромни билмам токи қиёмат -
Мендин дуодир, сендин ижобат,
Жоним тасаддуқ жононаларга.

Эй меҳри ортиқ, раҳм айламайсан,
Мен сенга боғлиқ, раҳм айламайсан,
Кўз ёшларим жиқ, раҳм айламайсан,
Эй, кўнгли қаттиқ, раҳм айламайсан,
Қилғил назар сен бечораларга.

Ёлғиз сени деб ўтдим жаҳондин.
Ўтдим-ку охир минг имтиҳондин,
Сўрсанг, дер албат сен Олимжондин:
Машраб сени деб кечган жаҳондин,
Бошини қўйиб остоналарга!

ҚОШИНГГА ТЕГИЗМАГИЛ ҚАЛАМНИ

(Амирий ғазалига мухаммас)

Олам билмагай сендай санамни,
Сен эса билма қайғу, аламни,
Ҳеч қанда қилма менга карамни,
Қошингга тегузмағил қаламни,
Бу хат била бузмағил рақамни.

Эй, ўзи гўзал, муродга етгил,
Эй, сўзи ғазал, рашкни унутгил,
Севгимни азал кўнгилга битгил,
Ошиқларингга тарахҳум этгил,
Кўп айлама жавр ила ситамни.

Йўлингга кўзим, эй офати жон,
Тунлари келгин, майлига пинҳон,
Ёнимда кўрай, фақат шу армон.
Лаълинг ғамидин кўзум тўкар қон,
Беҳуда кечирмагил бу дамни.

Булбул куйига ҳамроҳ бўлдим,
Ошиқлигимдин гумроҳ бўлдим,
Яхши-ёмондин огоҳ бўлдим,
Йўлингга ғубори роҳ бўлдим,
Бошимга етурмадинг қадамни.

Севгимни сендин ҳаргиз яширмам,
Ҳажрингда азал сенга асирман,
Сен осмон эсанг, мен қаро ерман,
Сен ёрдин ўзга кимларга дерман,
Кўнглумдаги дард ила аламини.

ҳижронда адо Амиридурсен,
Ва умри бақо Амиридурсен,
Олимжон фидо Амиридурсен,
Иқлими вафо Амиридурсен,
Эй шоҳ, бу гадоға қил карамни.

ТАСАДДУҚ

(Амирий ғазалига мухаммас)

Бўйи-бастинг камолингга тасаддуқ,
Яногинг ёди болингга тасаддуқ,
Майин этак шамолингга тасаддуқ,
Жаҳон жоно жамолингга тасаддуқ,
Дилу жон, хати холингга тасаддуқ.

Сен ўтган кўчадан қолганки анбар,
Тутар оламини ортингдан суманбар,
Дуо айлаб неча шоҳу пайғамбар,
Чаманда сарву шамшоду санавбар,
Эрур мавзун ниҳолингга тасаддуқ.

Боғингда сув эмас, шарбат оқодур,
Севишганлар топингани вафодур,
Малак, ўтинг юрак-багрим яқодур,
Лабинг сарчашмаи оби бақодур,
Хизр хатти зилолингга тасаддуқ.

Сенинг бирла куним ўтгай сафоли,
Ўзинг борсанки, мен билмам жафони,
Висол бахтдир, висол ошиқ мақоли.
Қолиб эрди вужудимдин хаёли,
Ани қилдим хаёлингга тасаддуқ.

Келиб жоно дилимни майли яйрат,
Боғимда булбулимни қайта сайрат.
Кўзимга нур, ўзимга берки ғайрат,
Кўнгул ойинасида жўши ҳайрат,
Жамоли бемисолингга тасаддуқ.

Етиб боргай Амирийга томири,
Туташ билсанг бу оламнинг замири,
Олимжондир жаҳон жоно асири,
Эурсан ҳусн мулкининг Амири,
Жаҳон жоҳу жамолингга тасаддуқ.

ҒАМИМ КҮП ЭЙ КҮНГИЛ
(Нодира ғазалига мухаммас)

Менинг ким кимлигимни Сиз сўранг дўстлар диёримдин,
Ватан Каъбам эрур, сажда этурман ифтихоримдин,
Бани одам жами огоҳ азалдин йўғу боримдин,
Фигонким гардиши даврон айирди шоҳсуворимдин,
Ғаним кўп эй кўнгил, сен беҳабарсан оҳу зоримдин.

Шаҳар, қишлоқ, хиёбонлар, чаманларга тўлди андоғким,
Гўзал водий келинчакдек ясанди, қулди андоғким,
Ниҳоят етти иқлим мулки ўзбек ким билди андоғким,
Ғуборим ишқ водийсида барбод ўлди, андоғким,
Биёбонларда Мажнун тўтиё излар ғуборимдин.

Ҳурриятдин ушалди бахт, йўқ эмди оҳу зор, дардим,
Бўю-бастимни кўрганлар билдилар кимлигим, қадрим,
Кўзим йўлда, қутиб ёрим, нетайки битдилар сабрим,
Қизил қондир сиригким заъфарондир чеҳраи зардим,
Мени ким кўрса фарқ етмас хазон бўлган баҳоримдин.

Тилимда қўшиғ-у қўлда китоб бирла рубоб бўлди,
Мени кўрган ғанимларнинг жигар-бағри кабоб бўлди,
Кўролмас бахилу фитна ниятлари сароб бўлди,
Бузилди рўзғорим, хонаи айшим хароб бўлди,
Не роҳат кўргамен эмди бузилғон рўзғоримдин.

Ғазалга жойладим доим гўзалларнинг фироғини,
Ки ўхшатдим қизил гулга санамларнинг яноғини,
Биҳамдуллоҳ севишганлар ўчирмангиз чироғини,
Биебонларни излаб топмадим ёрим сўроғини,
Берурман жон, сабо ногоҳ хабар келтурса ёримдин.

Жаҳон жононларига жон берурга жон жаҳон этдим,
Муҳаббатсиз кишилардин сиригимни мен ниҳон этдим,
Олимжон, мен ғазалхонга неча девон армуғон этдим,
Гоҳи йиртиб яқо, қон ютуб, гоҳи фиғон этдим,
Нелар ўтди бу оқшом, Нодира жони фиғонидин.

ГУЛ ТОПИЛМАС ХОРСИЗ
(Нодира ғазалига мухаммас)

Қишни қиш дерму азалдин қорсиз,
Гул очилмас булбул, баҳорсиз,
Базм бўлмас "гулёру" "алёр"сиз,
Ёрнинг васли эмас озорсиз.
Гулзор ичра гул топилмас хорсиз.

Ҳар юракнинг ўзга андуҳ, зори бор,
Дарди бор, пинҳони бор, ошқори бор,
Шоир аҳли билмаган ашъори бор,
Ҳар кишининг бир муносиб ёри бор,
Мен ўшал оворадирман ёрсиз.

Тонг саҳарлар айладим минг илтижо:
Мен фидоларга фидодирман, фидо,
Раҳм қилгил бенамоз қулга, Худо,
Ул париваш васлидин бўлдим жудо,
Роҳати дил қолмади дилдорсиз.

Эл билур ошқор дардин тортамен,
Оҳ чекиб афгор дардин тортамен,
Тунлари бедор дардин тортамен,
Ёр учун ағёр дардин тортамен,
Кўрмадим бир ёрни ағёрсиз.

Дўсту душман қанча гурбат солмади,
Юз балолар менга ибрат бўлмади,
Ёр йўлида кўз кутишдан толмади,
Тан бузилди, энди роҳат қолмади,
Соя пайдо бўлмади деворсиз.

Юз ўтирманг номус-ори бордин,
Яхшилик денг, айбига иқрордин,
Шунқор ўлгай аслида шунқордин,
Ор қилмас таънаи агёрдин,
Ошиқи содиқни дерлар орсиз.

Олами марҳумда ҳам гоҳ-гоҳ ўлунг,
Қўл очиб айланг дуо, ҳамроҳ ўлунг,
Сиз Олимжонга бисмиллоҳ ўлунг,
Нодира аҳволидин огоҳ ўлунг,
Эй мусоҳибларки, қолмиш ёрсиз.

ВАЪДАИ ВИСОЛИНГ
(Нодира ғазалига мухаммас)

Жоним оладир қоши ҳилолинг.
Ҳеч кўрмайин, ҳеч, умр заволинг,
Ишқинга борми ё эҳтимолинг,
Эй сарви раво, надур хаёлинг,
Жон ўртади ваъдаи висолинг.

Бу йўлда билмам, қаён кетармен,
Висолга айтгил, қачон этармен,
Бу жонни сенсиз, сенсиз нетармен,
Пайваста дуои хайр етармен,
Маҳсудим эрур сени камолинг.

Ҳай-ҳай бу кўнгул аламга тўлди,
Ситамларингдан кўз ёшли бўлди,
Чаманда гулнинг япроғи сўлди,
Ушшоқларинг ғамингда ўлди,
Йўқдур сени зарраи малолинг.

Сўроқларим кўп сўроқ ичинда,
Номинг яширдим қуроқ ичинда,
Куйдим вужудим чироқ ичинда,
Эй хаста кўнгил, фироқ ичинда,
Дам ургали қолмади мажолинг.

Айт, менга бунча савол берарсен,
Қаршимда сочинг ўйнаб турарсен,
Олимжон дейди: яхши кўрарсен,
Эй Нодира, лофи ишқ урарсен,
Машҳури халойиқ ўлди ҳолинг.

ТАҚДИРДА

(Фурқат ғазалига мухаммас)

Тун эди, сархуш эдим, ёлғиз эдим Жайпурда,
Ой кўниб, бориб-келур осма соат кафгирда,
Ожиз эрди бул қалам ҳинд қизи тасвирда.
Бир қамар сиймони кўрдим бандаи Кашмирда,
Кўзлари масхуру юзи жоду эрур тасхирда.

Дафтарим тўлди ғазалга, байтларим бор боб-боб,
Дейдиларки, яхшиларни кўрмоқ ўзидир бир савоб,
Мен десам ҳаргиз тушунмас, ўзгалар бергай жавоб,
Зарра-зарра зар сочур бошига ҳар кун офтоб,
Субҳ келгач, кеча ётиб чашмаи иксирда.

Дарди олам, дарди ишқ билсам азал ошиқдадир,
Ошиқ аҳлин ноласи биз билмаган кўшиқдадир,
Ул санамнинг ҳуснига жумла жаҳон ошифтадир,
Қоши узра холининг асроридин бир нуқтадир,
Сураи нун ўқидин пайваста ҳар тасвирда.

Дейдиларки, чин муҳаббат соҳиби сақлайди сир,
Ҳеч эрур кишварлару ҳеч эрур тахту қасир,
"Сен хаёлимда эурсан!" - дер эди ҳар кун ахир,
Айдим: "Эй жон офати, зулфингга бўлмишман асир!"
Айди: "Бу савдони қўй, умринг ўтар занжирда!"

Тун қароси сочларингдин сим-сиёҳдир ранг олиб,
Ой жамолингга боқолмай қўзин яширгай лол бўлиб,
Шоиру давронларинг доғу ҳасратга солиб:
"Нуқта лаб устида бежодир", - дедим, айди кулиб:
"Саҳв қилмиш котиби қудрат магар таҳрирда!"

Мен мусофирликни кечдим, сайр айладим Ҳинду, Яман,
Ўз диёримга ҳамиша садқа бўлсин жону тан.
Сен Олимжонга савол бердинг-ку ул кун дафъатан,
Айди: "Эй бечора, қилдинг на учун тарки Ватан?"
Мен дедим: "Ғурбатда Фурқат бор экан тақдирда!"

АДАШГАНМАН

(Фурқат ғазалига мухаммас)

Нетай дўстлар, азал бошда ломаконидин адашганман,
Бошимда хилма-хил савдо меҳрибонидин адашганман,
Билиб-билмай тутинган дўст-қадрдонидин адашганман,
Ғариби куйи ғурбат хонумонидин адашганман,
Ваё бир мурғи ваҳший ошиёнидин адашганман.

Менинг дардим санаб бир-бир тонгда булбул фуғон айлар,
Бироқ ҳатто чаманлардин сири ишқим нихон айлар,
Ёзиб у шеър китобига охир бир кун жаҳон айлар,
Тирикман, зоҳир аммо, халқ бир дам гумон айлар,
Ва гар на маҳз сурат танда жонидин адашганман.

Айрилиб ёру жонидин вайронлигимнинг боиси шулдир,
Битиб ашғор-мухаммаски шодонлигимнинг боиси шулдир,
Кулса ағёр йиғлаган нодонлигимнинг боиси шулдир,
Харобу, бесару сомонлигимнинг боиси шулдир,
Ки бир соҳиб каромат остонидан адашганман.

Туғаб айланди конларга юрак-бағрим чок-чок охир,
Ўзим ҳам чин дўстларимни айладим ғамнок охир,
Мени қатл айламоққа шай турур неча нопок охир,
Муҳаббат ўтида куйгач, бўлиб бир тўда хок охир,
Фано боди тегиб ному нишонидин адашганман.

Авфу айланг бани одам умр ошди довонидин,
Сафарга чиқса гар карвон аюрма сарбонидин,
Безовта қилма чумчуқни Ватанидин-маконидин,
Ўқиб гул дафтариини бир варақ фасли хазонидин,
Жаҳон боғида булбулдек фиғонидин адашганман.

Севишган ошиғу маъшуқ мушкулига ривож айлай,
Олиб қўлга дутору най чалиб дилжирож айлай,
Мухаммас боғламоққа тунлари мен сирож айлай,
Бошимга тушди ғурбат офтоби на илож айлай,
Фалакни гардишидин соябонидин адашганман.

Қайга борса йигитликнинг ҳалолдир меҳнати дерлар,
Бу Аллоҳнинг ўзи суйган ва олий неъмати дерлар,
Олимжонга Худо берган омати ҳиммати дерлар,
Замона аҳли мухлис, бул сабабдин Фурқати дерлар,
Неча йилдир бир ошуби Замонидин адашганман.

КЕРАКМАСМУ СЕНГА?
(Огаҳий ғазалига мухаммас)

Ўз-ўзингга сен дегайсан: шонинг керакмасму сенга?
Шул замин, юлдуз тўла осмонинг керакмасму сенга?
Бир нафас лаззатли ўтган онинг керакмасму сенга?
Ошиқ ўлдинг, эй, кўнгул, жонинг керакмасму сенга?
Ўтга кирдинг, жисми урёнинг керакмасму сенга?

Сен адолат кўчасидин ўтдинги, хайҳот кўзда нам,
Ташлади-кетди сени, Мажнун мисол этди санам,
Шу маҳалдан бандасан - унга сен бўлдинг қарам,
Истабон ул юз тамошосидин кўздан дам-бадам,
Қон тўкарсан, чашми гирёнинг керакмасму сенга?

Тонгги еллар тарқатур турфа хил гуллар исин,
Ул олиб келгай ўшал узоқдаги ёр нафасин,
Сен унинг шайдосидирсан, табиб тополмас чорасин,
Ҳар дам етдинг орзу кофир кўзлари наззорасин,
Қил ҳазарким нақди имонинг керакмасму сенга?

Бахтсизлик келтирур, бахт келтирур гоҳи ҳусн,
Кун тутилгай юзларинг бир кўриб моҳи-ҳусн,
Куйдирадир оҳидин, оҳ урса, оҳдин оҳи ҳусн.
Лутфинг етдинг хаста кўнглимдин дариг, эй, шоҳи ҳусн,
Бу гадои зори ҳайронинг керакмасму сенга?

Бошларига туши кулфат, ҳеч қачон шод этмадинг,
Лек кўнгилда ишқдин ўзга дардни бунёд этмадинг,
Ул ғариб бечоранинг кўнглини обод этмадинг,
Сели ғамдин хонавайрон ўлдиму ёд этмадинг,
Айтким, бу хонавайронинг керакмасму сенга?

Яхши кун келгай дебон ўзни кофил қилғасен,
Эртага бошга яна не келур, воҳил қилғасен,
Зор Олимжонни жамолингдин муғофил қилғасен,
Оғаҳий ҳолин кўриб дейман, тағофил қилғасен,
Шоири донойи давронинг керакмасму сенга?

БЎЛДИМ

(Хувайдо ғазалига мухаммас)

Ёшим бир ерга етганда сенга ҳамхоналар бўлдим,
Сочингни бўйнима сиртмоқ этиб гирёналар бўлдим,
Яратгандан тонг оттирма, дебон парвоналар бўлдим,
Сени ишқингдан, эй дилбар, ажаб девоналар бўлдим,
Халойиққа бўлиб кулгу баса афсоналар бўлдим.

Санам йиглаб, дилим тиглаб, жавоб бермас саволимга,
Тонг отмасдан куёш чиқди, қолиб кетди уволимга,
Яна тақдирга тўнкайму ғапим кўпдир у золимга,
Қилур таъна кўриб ҳар ким аҳволи-қолимга,
Бу элнинг оғзида ҳар гўшада достоналар бўлдим.

Ёқиб кўксимга дўзах ўтларини йиғлама, эй қиз,
Дедим: кўз ёшларинг гавҳарларини кўксима оқиз,
Урар қирғоғига тўфон сувлари ҳам сен-у мен боис,
Ҳамма қавму қариндошим, мени кўрса қилур номус,
Боридин юз ўгирдим, бир йўла бегоналар бўлдим.

Бу тушми ёки ўнгимми, сочингни тонггача кучдим,
Бу дунё-ю, у дунёни лаззати нўшидан кечдим,
Неча-неча саволларни ётиб ёнингда мен ечдим,
Сени илкиндин, эй дилбар, муҳаббат жомини ичтим,
Ўшал кундан бери билмай ўзим мастоналар бўлдим.

Ўзимнинг кимлигимни билмаган кимсадан сўрдим,
Бошимга келса не савдо барчасига чидаш бердим,
Саволимга жавоб излаб, тонг отмай ҳар томон юрдим,
Шабистон ичра, эй ёрим, жамолинг шаъмини кўрдим,
Бошингдан ўргилиб ҳар субҳидам парвоналар бўлдим.

Менинг қадримга етгувчи топилгай охири бир кун,
Бас, эй золим фалак, олам мунавар бўлмоғи мумкин,
Дуо айлаб ҳақингга ёр, Олимжоннинг сўзидир чин,
Висолинг излабон, дилбар, ҳувайдойи ғариб мискин,
Гадолардек сўраб элдин, юриб аворалар бўлдим.

КАМ ЭМАС

(Хувайдо ғазалига мухаммас)

Доимо ишқ аҳлини икки кўзи бенам эмас,
Минг табибнинг чораси дардга бир малҳам эмас,
Ёр ғамидин бошқаси билгилки, унга ғам эмас,
Бевафо ёрга қўнгил берган киши одам эмас,
Меҳнату жавру жафо андин замони кам эмас.

Сир-синоат кўп эрур, дерларки тоғлар тошида,
Ин қўйиб ўйнайди шайтон гўзаллар кўз, қошида,
Во ажаб, тушмас унинг исми ғаним кенгошида,
Доимо ранжу машаққат у кишининг бошида,
Барча бўлгай шоду хандон, ул киши беғам эмас.

Ҳеч ишонма, деса ким ул: мен вафодор ёрман,
То тирикман ўлгунимча сен билан мен борман,
Пешонамга битгани шул, деса гар у зорман,
Тил учида гел бериб айтар сенга "дилдорман",
Зарра ғам келса бошингга лаҳзае ҳамдам эмас.

Севмайин севдим деса қиз кўз ёшин замзам билиб,
Телбалардек гоҳ ўзини дам билмасдан, дам билиб,
Эй йигит, сен сўйлагин хотирингни жам билиб,
Рози дилни айтмагил ҳар кимни сен баҳрам билиб,
Бўлмаса аҳли муҳаббат дардингга маҳрам эмас.

Дейди, булбул бўлмаса очилмагай гулзорда гул,
Шу сабабдан гул ва булбул эгизак, опа-сингил,
Мен Олимжон нуқта қўйдим охири якуни шул:
Эй ҳувайдо, бевафони ёр деб берма кўнгул.
Оқил эрсанг сен агар, ушбу насиҳат кам эмас.

ДУГОҲ ҲУСАЙН

(Собир Абдулла ғазалига мухаммас)

Севиб-севилмоқдир гўзал ҳаётнинг маъноси,
Ошиқ аҳлининг иллоси-юрақдир маъвоси,
Эрур муҳаббатдан йигит, қизнинг зувалоси,
Қай кунки бунда бу кунгил ҳуснининг воласи,
Шул кун ёзилди севгининг лавҳи рисоласи.

Ёмғир овозига томлар жўрдир хиргойида,
Яшнаб-яшаргувси борлик оқшом чиройида,
Севги уйғонармиш азал Наврўзи ойида,
Атр бўлди сув оқарда бу кун меҳр сойида,
Билмам юварда тушдимۇ зулфининг боласи.

Баҳор такрорланиб келур, ўтгач бир йил бўлиб,
Севги изҳор этар йигит ният ҳузил бўлиб,
Қочарга жой тополмасдан яноқ қизил бўлиб,
Ҳар йил баҳорда олма юзингдир ҳижил бўлиб-
Сахрога қочди шаҳри чаманларнинг лоласи.

Севдим деса йигит, шу чоқ бечора ўйланур,
Қизлар шивирлашиб пинҳон-пинҳона сўйланур,
Сўнг қоғозга тушиб ғазал қўшиққа айланур,
Раҳм этки бу азиз кўнгил ҳар кеча қийланур,
Тортарга асло қолмади оҳ ила ноласи.

Муҳаббатинг бўлди букун афсона, шеър, ғазал,
"Севги чирой танламайди" бу бир қадим масал,
Ошиқ-маъшуқ йўллари дир пасту-баланд азал,
Май сун хуморман эй соқийи гўзал,
Ювгай ғамимни бода сувининг шалоласи.

Бўй қизлар туш кўрса фолбин адашма таъбирдан,
Айтиб беролмас Олимжон мухаммаси бирдан,
Агар билмоқ бўлсанг қидир най, дутор, танбурдан,
Кўнгилни олқи қолмади Собирда, сабрдан,
Қолди сенга бу телба кўнгилнинг ҳаволаси.

ФАРФОНА РУБОИЙСИ
(Собир Абдулла ғазалига мухаммас)

Хур қизлар овоз бергай тоғлардан нидо қилса,
Тўлдиргай чаманларни ишқ аҳли садо қилса,
Севгида, муҳаббатда ўз жонини жо қилса,
У асли гўзаллик шу: чин аҳду вафо қилса,
Арзийди унга ҳар ким жонини фидо қилса.

Мусофир адашса гар чўлларда, биёбонда,
Жон сақлар етишгунча сояйи-саёбонга,
Гапим бор айтгум келур ўшал барно жононда,
Эгнида қизил атлас сайр этса ҳиёбонда,
Юрганда киройи у, кўрганни адо қилса.

Сақламоқ гуноҳ эрур оҳуларни қафасда,
Гап кўп дерлар кексалар ҳикмат-олтин нафасда,
Хулоса қилмоқ абас, билиб-билмай бипасда,
Сўзланса муҳаббатдан, жилмайса кулиб аста,
Ўйнаб, сочини ушлаб турганда ҳаё қилса.

Сабрда тенги йўқдир араб-у, ҳинд-у филлар,
Умид билан яшайдир ўтса-да ойлар, йиллар,
Дилларга дил, кўнгилга йўл топса гар кўнгиллар,
Гулшанда саҳар чоғи гул шоҳида булбуллар,
Сайрарда гоҳи "гулёр", гоҳ "савтунаво" қилса.

Келинчак кўчамиздан ўтар, қолдик ҳай-ҳайлаб,
Ота-она дуосин, меҳрини қалбга жойлаб,
Хизматида бўлайлик қамишдан белни бойлаб,
Умримга умр қўшгай кўз ўнгида лутф айлаб,
Жонимга фидо ёрнинг бир қоши имо қилса.

Эл-у юртнинг олдида фарзанд бурчини оқла,
Дўстларни мамнун айлаб, ганимларингни доғла,
Шеър базмида Олимжон фақат узоқни чоғла,
Учмоққа баланд Собир шеърингга қанот боғла,
Куйлашда Ҳабибий ҳам кўкларга ҳаво қилса.

ИШИМ ТУШДИ (*Чустий Ҳазалига мухаммас*)

Андижоннинг сойларига оқ каптар - оқ қушим тушди,
Етолмасдан ўшал каптарга қўйнимдан кишмишим тушди.
Оёғимга ботиб тошлар, бир томчи кўз ёшим тушди,
Қизил гул гунчасидин ҳам гўзал қизга ишим тушди,
Лабинг бунча қизил десам, деди ҳозир тишим тушди.

Қолиб ҳайратда мен ҳай-ҳай, яна такрор назар солгач,
Ўшал қиздан саволимга ажойиб бир жавоб олгач,
Ёқам қўлда, дедим унга, қора қошига лол бўлгач,
Юзин гулзорида бир қоп-қора қушни кўриб қолгач,
Уни севмоқ учун гулшанига рашк отлиқ қушим тушди.

Чамандаги қизил гулдек юзига тик боқолмасдан,
Юзи недир, қалам қоши, кўзига тик боқолмасдан,
Жуда қайсар, бир оз шадлод сўзига тик боқолмасдан,
Юзидан ой уялгай деб ўзига тик боқолмасдан,
Тафаккур айлаган чоғимда кўксига бошим тушди.

Гапимдан у адаштирди, ўзимни айбдор билдим,
Висол чоғида найлайки, юрак-бағримни гоҳ тилдим,
Хаёл отин миниб чопдим, шамол янглиғ учиб-елдим,
Висол дарёсида сузмоққа шеъримни қайиқ қилдим,
Мени қирғоқда қолдирди, қайиққа маҳвашим тушди.

Ўшал жононани рости ғазалда айлабон эъзоз,
Агар етсам муродимга, қўйиб кўксига бош бир оз,
Олимжон ҳам яшармоқда мухаммасга бериб пардоз,
Хаёлимнинг қуши анқо қушидек айлади парвоз,
Эшит, Чустий, чирой осмонида ойга ишим тушди.

ЖАФО АЙЛАГАНИНГ БАС
(Восит Саъдулла ғазалига мухаммас)

Мағрур ғўзалим бунча ҳаво айлаганинг бас,
Мен ерда қолиб, ўзни само айлаганинг бас,
Ақли хушимдан яна жудо айлаганинг бас,
Кел, энди вафо айла, жафо айлаганинг бас,
Ҳажрингда мени шунча адо айлаганинг бас.

Сохта қулибон, сохта ишва айласа нозким,
Қошларни қоқиб, ўтга ёқиб ўйнаса ғозким,
Пинҳона тутиб севгисини асраса ростким,
Ҳар ишни адо айласа ўз ҳаддида созким,
Ҳажрингда мудом телбанамо айлаганинг бас.

Ўрмонга олов кетса агар бир куни сунгай,
Чақмоққи чақиб, қуёш чиқиб сўнг жала тингай,
Кимхоб либосинг охир-матоҳ эскириб ўнгай,
Ҳар қанча баланд учса-да қушлар ерга қўнгай,
Туш пастга бироз, кибру ҳаво айлаганинг бас.

Қувмоққа етур ҳузурингдин журъатинг, эй ёр,
Мафтун қиладир эл ичида ибратинг, эй ёр,
Жонимни олур ишвалар-у сийратинг, эй ёр,
Армон менга бир лаҳзагина суҳбатинг, эй ёр,
Кўз бирла олис ердин имо айлаганинг бас.

Қилма хатоки, жаҳон айвондан иборат, деб,
Шеър аҳли битиб бўлмас девондан иборат, деб,
Қўл етмас юлдуз бирла осмондин иборат, деб,
Сен севгини ҳажр ила тугъндан иборат, деб,
Васлинг унутиб бу йўлда хато айлаганинг бас.

Жўр бўлди замон дуторига, торига Восит,
Ростни дедиким учмади олтин, зарига Восит,
Қўлни силтаб Олимжон бирла барига Восит,
Чорлайди висол фасли баҳор бағрига Восит,
Кел, энди вафо айла, жафо айлаганинг бас.

АФСОНАГА ЎХШАЙДИ

Кўҳна, қадим Андижонни ҳавас қилиб келса ким,
Ҳайратда дер: бу юрт чиндан дурдонага ўхшайди.

Кеча кўрган кўчангизни танимайсиз, азизим,
Мўъжизакор халқи эса мардонага ўхшайди.

Бу истиқлол шарофати - Мустақилликдан, балким,
Қуёш билан ой ҳам бунда ҳамхонага ўхшайди.

Булбуллари сайраганда тонг еллари тинглаз жим,
Яйловлари, дарёлари гулхонага ўхшайди.

Ёқа тутиб, таърифини еча олмас мунажжим,
Жаннатмакон юртим олтин остонага ўхшайди.

Осмон ўпар бинолари, бозорлари ёпиқ - тим,
Бобур ҳинда қурган қасру кошонага ўхшайди.

Олимжон дер: хаёл мулкин жиловин тортай бир зум
Жон - Андижон бутун эртақ - афсонага ўхшайди.

25 май, 2010 йил.

БАҲОРИСТОН

Биз баҳорни соғинурмиз, соғинурмиз жуда ҳам,
Баҳор бизни жондан ортиқ соғинишин билмаймиз.
"Аллоҳ, сенга етказганга шукрона" дер ҳар одам,
У ҳам бизга қуллиқ қилур, буни фараз қилмаймиз.

"Бормисизлар азизларим!" дея яйраб кетар у,
Ялпиз бўлиб ҳид таратиб, қулоқларга тақилиб.
Ҳар биримиз сўроқлайдир соғинчлардан багтар у,
Булутларни ҳар ён суриб, чақмоқ, бўлиб чақилиб.

Баҳор кўкни гумбурлатиб қолдироғин чалади,
"Ҳасан - Хусан камалак" - ла улаб ер-у самони.
Шаррос қуйган жалалардан баҳор ўчин олади,
Сўнг гулларга кўмиб ташлар мен туғилган маъвони.

Далаларга бахмал тўшаб, ранг суртар қояларга,
Жилғаларга симоб янғлиғ изларини яшириб.
Кўлларига расм чизиб - тўлдирар сояларга,
Шовқин солиб, қирғоқлардан дарёларни тошириб.

Сўнг булутлар таслим бўлиб ёришиб кетар борлиқ,
Салом берар келинчакдек баҳор бизни шод этиб.
Қувончимдан ҳатто кўксим ўзимга қилур торлик,
У биз билан яшар энди баҳорлигин унутиб.

Баҳор кулса биз куламиз, кулади бутун олам,
Мустақиллик оға-иним, шеърим - китобим маним.
"Баҳористон" деб ном бердим янги девонимга ҳам,
Шундан буён баҳористон бўлиб қолди Ватаним!

ТИРИК "КЛАССИК"

Шеърим тинглаб, мақтаб-мақтаб бир нухасин олди у,
Беш кун ўтгач, газетада чоп этилди, ёпирай.
Бу воқеа эсдан чиқмас, хотирамда қолди у,
Шеър остида бошқа имзо, дардим кимга гапирай.

Яна беш кун ўтгач шеърим қўшиқ бўлиб куйланди,
Қўшиқ эса у одамнинг номи билан албатта.
Кўп ўтмасдан ўша нарса халқ мулкига айланди,
Мен бир четда қолиб кетдим, ёқам қўлда, ҳайратда.

"... Нарӣ-бери гаплар бўлди" суд чиқарди ажирим,
"Ахир менинг шеърим эди" десам ҳеч ким ишонмас.
Шундай қилиб ҳал қилинди, келажагим - тақдирим,
Ўша кундан шоирликни, шеър ёзмоқни қилдим бас.

Қўлим силтаб мен охири қаламимни синдирдим,
Шеър ўғриси эса хайҳот тарихларга жойланди.
Жуда машҳур бўлиб кетди, арзим тингламас ҳеч ким,
Оқибатда ўша "шоир классикка" айланди.

ИБН АБДУЛЛОҲ

(ривоят)

Таниқли шифокор Раҳматулла ТИЛЛАБОЕВга бағишланади

Худо берган фарзанд чиқди, Ибн Абдуллоҳ,
Шундай зотни кутар эди унинг элида.
У ўтганда тилга кириб ҳар битта гиёҳ:
"Мен давоман фалон дардга" дер ўз тилида.

У сўзлашур қушлар билан, дарахтлар билан,
Тоғлар билан, боғлар билан, дарёлар билан.
У сўзлашур бахтсизликлар ва бахтлар билан,
У сўзлашур тирик, ўлик дунёлар билан.

Қанча-қанча хасадгўйлар қилмишлар иғво:
"Аллоҳ сириш ошкор этмоқ, гуноҳ, мумкинмас.
Сен шайтонсан" - дейдилар-у бироқ, ажабо,
Ибн Абдуллоҳни улар қилишар ҳавас.

Шоҳ, ётадур қимир этмай беҳуш ва маҳзун,
Яшашига ҳеч кимсада йўқ эди асос.
Ёш табибни келтирдилар синамоқ учун:
"Ҳунарингни кўрсат йигит ва сўзлагин рост."

Яна қанча умр кўрар айтгил шоҳимиз,
Билармишсан ҳар жонзотнинг тилларин ҳатто.
Улар не дер? Бошинг кетар, унутма ҳаргиз,
Ҳазратимиз давоси йўқ дардга мубтало".

Дер, Шоҳ қўлин тутиб кўриб Ибн Абдуллоҳ:
"Улуғимиз ҳали яшар, тўла асос бор.
Уч кун муҳлат беринг, сўнгра айтурман бироқ,
Тузалмаса майли мени қилингизлар дор!"

Ҳамма бирдан "ё тавба!" дер, ёқалар қўлда,
Жазавага тушар эди, табиблар баттар:
"Паймонаси тўлган эса, хатарли йўлда -
Ҳазратимдан балки олдин бу йигит кетар"

Уч кундан сўнг пайдо бўлди шоҳ саройида,
Қўлларида дори -дармон тўла саватча.
"Ўша кеча шоҳ кўз очмиш", гап-сўз ҳар жойда,
Эс ҳушига келмиш ҳатто у тонг отгунча.

Шоҳ йигитни, "Бош ҳақим деб мамлакатига - "
Фармон бермиш, аммо рози бўлмас ёш табиб.
Қуллик қилиб салтанатининг марҳаматиға,
Йўлга чиқди, деб: "юракнинг амридир вожиб".

Ташлаб кетди мамлакатни, ҳамма ҳайратда,
"Подшоҳга табиб бўлмоқ бу қулнинг иши.
Мени қутар қанча юртлар, эллар албатта,
Тобе бўлмас ор-номусли шифокор киши!"

Шоҳ дарғазаб деди:"ҳайданг, бу қандоқ нодон -
У кўрмаган ғурбатлари ҳисобсиз, эвоҳ -
Энди уни билар эди жумлаи жаҳон,
Яна йўлда, яна йўлда, Ибн Абдуллоҳ.

Қайга борса шоҳлар уни эъозлар аввал,
Ваъда қилур қасрлар-у мартабаларни.
Қуллуқ қилур ҳаммасига ёш табиб ҳар гал,
Аммо, ташлаб кетар яна бари - барини.

Бошланадир сарғардонлик, яна у сарсон,
Яна қувғин, мусофирлик, саҳро, чўлдадир.
Тилда Аллоҳ, хуржун тўла дори-ю -дармон,
Қўноғи йўқ, манзили йўқ, яна йўлдадир.
У Луқмони ҳаким бўлиб яшар барҳаёт,
Табобатнинг жаҳонгири, шоҳи, султони.
Тарихларнинг қат-қатини безар улуғ зот,
Ҳар миллатнинг шундайлари бўлсайди қани.

Одамларнинг дардларига у даво бўлиб,
Катта йўлдан борар минг йил чарчамай, эвоҳ,
Жаҳонаро Авиценна ва Сино бўлиб,
Бизлардан ҳам кейин яшар Ибн Абдуллоҳ.

КЕКСАЛИКНИ КЕЧИКТИРЯПМАН

Шифокор дўстларим мени кечиринг,
Дори-дармонларни қўйинг бир ёнга.
Фахрийлар сафидан майли ўчиринг,
Юз йил умр тиланг ҳар бир инсонга.

Йигитлардай қаддим-қоматларим тик,
Ваъдамнинг устида доим турияпман.
Мақтаняпти деманг, бўлинг беҳадик,
Кексаликни биров кечиктиряпман.

ТИЛ ВА ТИШ

Ўттиз икки тишим солди шу кунга,
Тошни мажақлади учраса ҳатто.
Иссиқми, совуқми бари бир унга,
Темирни ҳам эгди қилмади парво.
Тил эса парча гўшт, ҳа, бу эмас сир,
Удир тишларимга ижрочи фақат.
Тилим юмшоқликдан тишларим бир бир,
Қулатди ва ўзи ҳамон барҳаёт.
Тил ва тиш қиссасин ўйлаган дамлар,
Кўз олдимдан ўтар баъзи одамлар.

ХИТОЙ АЁЛЛАРИ

Бир удум бор қадим Хитойда,
Аёл бўлмас, эркак бор жойда
Эр юзига тик боқиш қайда?
Юрса ҳамки қадам- бақадам,
Босмас эрин соясини ҳам.

ЧОЛЛАР

Уч - тўртта оқсоқол тортишар чиндан.
Дўппилар ўртада, қилишарди баҳс:
"Бизлар шифо топгани даргоҳ шу кундан -
Шифохона бўлсин, касалхонамас!.."
Дўппилар кийилар, йўқдир саволлар,
"Омин !" деб дуога қўл очди чоллар.

УДУМ

Кўп қадимдан бизда шундай удум бор;
Ўзингдан каттага шошил саломга.
Кексалар дилига етказма озор,
Отанг уйда бўлса чиқмагин томга.

ТАЛАШ

Бир ярим газ ерни талашиб,
Икки қўшни қиларкан жанжал.
Ер меники, деб бири шошиб,
Бири эса доллар шу маҳал.

"Тўхтанг хом сут эмган инсонлар"
Тилга кирар шу вақт она ер:
Жанжаллашманг, эй сиз нодонлар,
Иккингиз ҳам меникисиз, дер!

"ҲЕЧ КИМ"

Демиш нодон мақтаниб бир кун:
- Гар истасам катта қози бўлишим мумкин.
- Кейин-чи? - дебдилар, шунда бермай сир,
- Кейинми? - дебди у, бўламан Амир.
- Кейин-чи? - дебдилар.
- Кейинми, кейин,

- Вазири аъзам ҳам бўлишим мумкин.
- Кейин-чи, - дебдилар, - кейинми, кейин,
- Подшоҳ ҳам бўларман, балким.
- Кейин-чи? - деб яна сўрабди улар.
- Кейинми, кейин!- деб, - ўйланиб узоқ.
- Билмадим, билмадим, билмадим ҳеч ким?!

Алқисса:

Шунча гап-сўзларни кўпайтмай балким -
Десанг бўлмасмиди аввалроқ "ҳеч ким!"

ЧОЛ

Юзимизга ажин ипин ташлади,
Кўзимиздан нур ҳам кета бошлади.
Гоҳида бел оғрир, гоҳида оёқ-
Деб ариқ лабига чол ёнбошлади.

ҚАТРА

Қатрада оламнинг акси бор,
Қатрада ҳаётнинг мазмуни.
Қатрада шамолнинг рақси бор,
Қатрада умрнинг ҳар куни.
Севинч-у аламу, шодлик, ғам,
Қатрадан яралмиш одам ҳам.

БОЛАЛИК

Ўтган-кетган ривоятни,
Баҳам кўрай сизлар билан.
"Холашакам-холашакам",
Ўйнар эдик қизлар билан.

Бўлиб бизлар "эр-у хотин"
Борар эдик "меҳмонларга".
Навбат билан келардир,
Қизлар бизлар томонларга.

Оқибатли эдик жуда,
Елка тутиб кўришардик.
Охирида тўпланишиб,
Томоша ҳам қўйишардик.

Ортда қолди бари-бари,
Бизлар энди катталармиз.
Билинмайди кўришмасак,
Кўришсак ҳам ҳафталар биз.

Барча энди уйлик-жойлик,
Бўлдик яна ўғил-қизлик.
Неваралар "холашакам"
Ўйнашарди худди биздек...

Болалигим шўхликларим ,
Энди уларда кўраман.
Ривоятнинг давомини,
Эртага айтиб бераман.

ТУННИ ЯХШИ КЎРАСИЗМИ?

Эркакдан сўрадилар:
- Тунни яхши кўрасизми?
Эркак деди:
Тунга меҳрим бераман -
Уйқусиз кечаларни -
Жуда ёмон кўраман.
Аёлдан сўрадилар:

- Тунни яхши кўрасизми?

Аёл деди:

- Тунга меҳрим бераман -

Агар ёрим ёнимда бўлса,

Тунни, жуда яхши кўраман.

ЎҒЛИМНИНГ МИЛЛАТИ

Етимлар уйидан бир ўғил олдим,

Сочлари сап-сарик, кўзлари мовий.

Кўшним миллатини сўради. Мен жим -

Сўнгра узоқ ўйлаб, охири дедим:

- Тили чиққач, ўзи сўйлаб берар у.

ҚОЛАРМИДИ?

Айтинг-айтинг, агар мен ёмон бўлсам,

Ахир ортимда изим қолармиди?

Ушалганда барча ниятларим ҳам

Пинҳона яна орзум қолармиди?

Дегилки, рост бўлса оташ муҳаббат,

Ёрим кўзида кўзим қолармиди?

Айтиб юрадиган ортимдан албат,

Китобхонга деган сўзим қолармиди?

ДЕҲҚОН ДЕЙДИ

Ризқ-рўзимиз азиз бу майдон:

Мен уқтириб келдим болаларимга.

Бўлманг қанча мўътабар меҳмон

Бетаҳорат кирманг далаларимга!

БАЛКИМ...

Оқ кийиниб, оппоқ қуш бўлиб,
Осмонларга учиб кетаман.
Кечалари сенга туш бўлиб,
Кўзларингни очиб кетаман.

Таъбирини ечолмай дилхун,
Кўзинг юмуқ бедор ётарсан.
О, фариштам яна ўша тун,
Ўша тушни, мени кутарсан...

Энди мени кўрмасан балким,
Яна қайдам, ким билади ким!

РУБОИЙ УМРИ

Шу ҳам рубоийми, демангиз фақат,
Шошилиб хулоса чиқармоқ абас...
Юз йил довруғ солган буюк салтанат,
Битта рубоийнинг умрига тенгмас.

РЎМАН

Раънони хотирлаб

Йиғлаб-йиғлаб ҳаммасини эсдан чиқардим,
Йўқ мумкинмас, қандай қилиб сени унтай.
Остонадан нари чиқмай ўтирибман жим,
Кўникмоққа мажбурдирман, чора йўқ, нетай?!

Сен йўқ, айтгил - айтгил, энди қандоқ қиламан,
Тотиб кўрдим, кўз ёшларим аччиқдир, аччиқ.
Энди менга ҳамма эшик ёпиқ биламан,
Фақат кутар қабристоннинг эшиги очик.

ШИФОКОР ЁНДАФТАРИГА

Бахши, табибларга чопар одамлар,
Дардларига эса қидирар илож.
Бемор учун ғанимат дамлар,
Табобат илмига тилайлик ривож.

Дейман, саволимга жавоб тополмай
"Тиббиётнинг ўзи давога муҳтож!"
Шифо шаробидан қуйинг пайдар-пай,
Табобат илмига тилайлик ривож!

ҚАЙТАР ДУНЁ

Оёқости қилди кўпларни у зод,
Кимни масхаралаб, кимлардан қулди.
Наҳотки, шунчалар бўлса одамзод,
Ўзин кимлигини кексайгач билди.

Остонадан қадам ўтолмас нари,
Яхшиям бор экан дунёда бардош.
Кўзлари кўрмайди зулмат асири,
Билмас қачон чиқар ой ҳамда кўёш.

"Қилмиш-у қидирмиш" дейдилар, бироқ,
Босган излари-да хатарли-сароб...
Бугун унинг қабрин бузурлар, эвоҳ,
Буни қайтар дунё, дейдилар, ёраб!

ҚИШ ШЕЪРИ

Бунақа ҳолатлар бўлар жуда кам,
Далалар қишга ҳам роса тўйибди.
Бир тўртлик ёзолмай, ташқари чиқсам,
Яна қиш оқ шеърин ёзиб қўйибди.

ҚУЁШ ЙЎЛИ

Янги ойни от қилиб миниб,
Юлдузларга сакраб ўтаман.
Булутларни доғда қолдириб,
Қуёш йўлин шодон кутаман.

ШАЙТОНЛАР

Шайтон ким? Бор нарса аслида,
Биз билан ёнма-ён одимлар...
Одамлар шайтоннинг қасдида,
Шайтонга айланди бу дамлар.
Агар-чи бор бўлса шайтонлар,
Одамлар олдида шайтонлар.

ДАРД

Кўпларнинг наздида ишни қотирдим.
Бир тўртлик ёзолмай тонги оттирдим.
Ҳисларим тўколмай оппоқ қоғозга
Шу кеча яна бир, бир дард ортттирдим.

ОДДИЙ ФАЛСАФА

Обрўйи ортиб қолмас тўрига чиққан билан,
Саводхон бўлиб қолмас кўп китоб йиққан билан.
Фарзандларин одамлар сафига қўшолмаган-
Оналар она эмас, кўп бола туққан билан.

ОҚ ШЕЪР

Умрим узайтирувчи,
Қисқартирувчи ҳам,
Энг яқин дўстим,
Ва душманам ҳам,
Сенсан, фарзандим.

ЭРКАК

Мендан нима гуноҳ, улар билмаса,
Мишгов савол бериб, қийнаманг, узр.
Бир эркак қўлида нима иш келса,
Барчасини қилдим Худога шукр.

АЛЛА

Аллоҳ яшар ҳар мусулмон, ҳар мўминнинг дилида,
Гуноҳ эрур дуч келганга кимлигин қилмоқ пеша.
Аллоҳ сўзи бешик қучган оналарнинг тилида.
Воҳ ажабо, алла бўлиб жаранглайди ҳамиша.

РОБОТЛАР

Асакадаги автомобил заводида

Машҳур раққос ўйинчилардек,
Бир-бирига бермас навбатлар.
Ҳар қадами суюнчиларлик,
Асакада ишлар роботлар,
Буни кўриб шодон бўламан.

Машҳур раққос ўйинчилардек,
Бир - бирига бермас навбатлар.
Қадами шум, қадами ҳадик,
Кўпаймоқда одам роботлар,
Буни кўриб вайрон бўламан.

АРМОНЛАРИМ

Қабрим зиёратгоҳ унутманг ҳаргиз,
Баҳорда ҳаммаёқ бўлур лолазор.
Қабрим устидаги чечакларни сиз
Юлиб юрманг, асло бермангиз озор,
Унда менинг сўнги армонларим бор.

БАЛИҚ ОВИ

Маҳмуджонга атаб

Балиқ совға қилай деб,
Амакимнинг тўйига.
Қўлда қармоқ жадаллаб,
Бордим дарё бўйига.

"Олтин балиқ" тушса-я
Хаёл суриб ўтирдим.
Кетди қанча чувалчанг,
Тез-тез жойни кўчирдим.

Қуёш оғиб бўлди кеч,
Балиқча ҳам тушмади.
Хотиримдан чиқмас ҳеч,
Бу хом калла пишмади.

Уйга деб олиб қўйган
Гўштин ҳам улар еди.
Балиқлар ин излаган -
Фасл олтин қуз эди...

Дарё - бўйи, овлоқда,
Сувбақа ҳам тушмади.
Мендан шоир қаёқда,
Балиқчи ҳам чиқмади.

ТОНГ

Тонг отмоқда сугдек оппоқ тонг,
Хайрлашиб тун билан шодон.
Тонг ортидан қуёш уриб бонг,
Олтин сочин ёзиб ҳар томон -
Чиқар қулоч ёзиб самога,
Кафтларимни очдим дуога.

ОМАДСИЗ ШОИРМИЗ

Сиз яхши, биз ёмон,
Сиз доно, биз нодон.
Сиз гўзал, биз хунук,
Сиз олов, биз туйнук.
Сиз осмон, биз ермиз
Ва дермиз:
Сиз қулдор, биз қулмиз,
Сиз бахтли, биз тулмиз.
Сиз ҳоким, биз ҳеч ким,
Сиз ваъзхон, бизлар жим.
Сиз осмон, биз ермиз
Ва дермиз:
Сиз чақмоқ, биз жала,
Сиз бутун, биз чала.
Сиз ойсиз, биз доғмиз,
Ва қора чироғмиз.
Алқисса биз дермиз:
Омадсиз шоирмиз!

АЖАБО Ясавиёна

Аллоҳ сенга дард берибди шукур қилғил,
У ҳам меҳмон хайр-хушлаб зикр қилғил.
"Мен соғайиб кетаман! " деб фикр қилғил,
Имтиҳондир ёруғ дунё, оҳ, ажабо!

Қайда қолди, болалигинг, шўхликларинг,
Йигитлигинг, очликларинг, тўқликларинг.
Оламаро борлиқларинг, йўқликларинг,
Имтиҳондир ёруғ дунё, о, ажабо!

Агар дўстинг сенга қилса хиёнатлар,
Яхшилик қил, ҳар куни қил зиёратлар.
Узоқлашур шунда охир қиёматлар,
Имтиҳондир ёруғ дунё, боғ, ажабо!

Тақдир ёзмиш пешонанг-у юзларингга,
Инсоф берсин ағёрларнинг ўзларига.
Ишонмаса дўсту душман сўзларингга,
Имтиҳондир ёруғ дунё, оҳ, ажабо.

Осмон бўлма, бир лаҳзалик чақин бўлгин,
Ва дарё бўл, шаршара бўл, оқин бўлгин.
Доноларга, донишларга яқин бўлгин.
Имтиҳондир ёруғ дунё, гоҳ, ажабо!

Қуёш бўлма ва ой бўлма, тупроқ бўлгин.
Ҳеч бўлмаса бир қулбага чироқ бўлгин,
Ёмонлардан доим болам йироқ бўлгин,
Имтиҳондир ёруғ дунё, боқ, ажабо!

Яшамоқнинг баланди кўп, пасти кўпдир,
Макр-ҳийла, ёлғони кўп, рости кўпдир.
Олимжонинг душмани кўп, дўсти кўпдир
Имтиҳондир ёруғ дунё, воҳ, ажабо.

ПЕША

Нималар кирмайди тушимга,
Нималар тўқимас фолбинлар.
Елпиманг, келтирманг хушимга,
Нималар дейишмас бединлар.
Ўлсам ҳам халқимга пешаман,
Мен ўша ўшаман, ўшаман.

ЮЛДУЗЛАР ҲИЙИНИ

Андижон осмони воҳ, ажаб,
Кимларни қилмаган маҳлиё.
Мен ундан қилдиргим янги гап,
Ҳар юлдуз битгадан авлиё.

Авлиё сирлари пинҳона,
Бисоти юракда яширин.
Бу кеча тўқилар афсона,
Бир четин очоқдим дафтарин.

Бир юлдуз кўзлари ёшланди,
У учди ва кўнли парқувга.
Юлдузлар ҳиини бошланди,
Сўнг яна ой кетди уйқуга.

БИЛДИМКИ...

Саломни ҳам унутиб,
Кўриб таққа тўхтадинг.
Яна хушомад этиб,
Китобимни мақтадинг.
Билдимки, эшитмапсан,
Ҳайдалганимни ишдан...

КЛИП

Қўшиқлар бор бир кунлик,
Қўшиқлар бор бир пуллик.
Буни ҳофиз билипти,
Режалапти клипни...
Клип кетар ҳар куни,
Кўрмаган йўқдур уни.
Афсус, энди минг афсус,
Мухлислар ҳофизнимас,
Клипни қилар ҳавас.

ТОШОТАРЛАР

Тиригида унга кўп тош отдилар,
Пинагин бузмай ётадур устоз.
Фанимлари эса уни сотдилар,
Кичикроқ жуссаси кичрайди бироз.
Ўлгач, қабрига ҳам тошлар отдилар,
Пинагини бузмай ётдир устоз.
Ёнбошига ҳадсиз тошлар ботдилар,
Қабри катталашиб қолгандай бироз...
Инсон туғилади, ўлаверади,
Тошотарлар доим бўлаверади.

ҚАБРЛАР-САТРЛАР

Ернинг ўз ҳосили - бу жим-жит маскан,
Ҳаммамизга мангу оромгоҳ Ватан.
Дўмпайиб-дўмпайиб ётар қабрлар,
Ўқилиш қийин бўлган сатрлар.
Адади бир нусха бўлган китобдир,
Чўк тушиб тиловат этмоқ савобдир.
Қабрлар яширар инсон жисмини,
Синган гиштлар эса унинг расмини.

"Келдикми, кетамиз баримиз бир кун,"
Бу дунё яралган бир ибрат учун.
Ернинг ўз ҳосили - бу жим-жит маскан,
Ҳаммамизга мангу оромгоҳ Ватан.

ҲАВАС ҚИЛАДИЛАР

Тимсоҳ терисидан эмас сумкачанг,
Тулки терисидан эмас ёқанг ҳам.
Оёгингда ковуш - ўзинг сарпойчанг,
Узун сочларингга тўла орқанг ҳам.
Соддалиқда чирой, омад, бас,
Сени кўп йигитлар қилади ҳавас.

ЭР ВА ХОТИН

Йиғиб оёқларин, йиғиб қўлларин,
Эр ётар ғужғанак хотин ёнида.
Хотин ухламайди, ухلامас не-чун?
Санчиб тепар унинг юрак, қони-да!
Аллоҳга ёлвориб шуни тилайин:
Безовта арвоқлар, безовта руҳлар.
Туннинг синоатин қайдан билайин,
Карават ҳам ухлар, кўрпа ҳам ухлар -
Чақмоқлар чақтириб, заминни тебрат,
Уйғот караватни, уйғот кўрпани.
Оламни ҳам уйғот ва бўлгин ибрат,
Уйғот, ахир эркак дерлар-ку сени.

БОЗОР

Бозордан бошланур савдо ўйини,
Қўй бозори тонгдан гавжум. Олдимда-
Даллол роса мақтар чолнинг қўйини...
Шу вақт бир ҳангома келар ёдимга:
Бўлган - бўлмаган гап ўнгимдан ўтди,
Отахон: "яхшийкан, сотмасман буни" -

Дөб қўйин етаклаб уйига кетди.
Ўшанда бозор эди пайшанба куни.
"Рост гап бўладими бозорда?" - дедим,
Жавоб беролмади бу ерда ҳеч ким.

БУГУН БОРМАН

Ўғлим, мени бунча ранжитма,
Аллоҳ ҳаққи гуноҳга ботма.
Кўнгил синса, синади қаддим.
Сигса агар озгина ҳаддим:
Ранжитасан бунчалар нега?
Бугун борман, йўқман эртага.

ЧАҚАЛОҚ ЙИҒИСИ

Суюкли набирам Гулбаданбегимга

Ҳали йўлга кирмаган, тили ҳам йўқ чақалоқ,
Ухлаганда туш кўрар, кулиб қўйиши шундан.
Қотиб йиғлашларини била олмайман, бироқ,
Катта бўлгач, ўлмасам бир кун сўрарман ундан.
Донишманд дер: у йиғлар дунёга келганидан.

ЭШИК

У санъат асари, тикилур ҳар ким,
Бироз ғичирлайди: очсанг ва ёпсанг.
Синдирмоқчимисан эшикни, дўстим,
Ахир калитини бўлмасми топсанг.
Алмаштир тирагин, алмаштир зулфин,
Аттанг қилиб юрма, охири бир кун.

ЖИННИ ВА МАСТ

Кеч куз эди аччиқ шамол еларди,
Қишга тайёр эмас чумчуқлар ини.
Қоқ ўрта кўчада бир маст келарди,
Муюлишдан чиқиб қолди бир жинни.

Иккисин кузатиб турардим ногоҳ.
Кимдир дер: "ҳой, жинни қоч, маст келади".
Жинни жинниликни унутиб шу чоқ,
Ҳеч кимга қарамай чопиб қолади.
"Бурнини ишқамай, жиннингни кўрсат!"
Деб маст бечорани қувалаб қолди.
"Қай бири жинни" деб ўйлаб бир фурсат,
Сўнг шоир ҳам ўзини панага олди.

КЎРШАПАЛАК РОЗИ

Қуёш ботиб, кўк узра чиққанида юлдузлар,
Оёқларим қанотдир, кўрқиб-писиб боқаман.
Чиройлиман ҳаммадан, яшириниб кундузлар,
Қафасга солмасин, деб одамлардан кўрқаман.
Шунинг учун мен фақат кечалари учаман,
Бу дунёда энг гўзал, тунлар учар қушчаман.

БЕГОНА

"Отанг ўлса-ўлсин, онанг ўлмасин,"
Кўп қадимдан халқда бор бу афсона.
Ўғайликни ҳеч бир бошга солмасин,
Онанг ўғай бўлса, отанг бегона.

ҲОЛБУКИ ШУНДОҚ

Илон бош тебратур сурнай чалсалар,
Тилларин чиқариб тушар ўйинга.
Сеҳргар қамчисин қўлга олса гар,
Шерлар салом берар, ҳайронман, шунга,
Буларни нари қўй, ўргатгани бор.
Мухлисларни миҳлаб, айлади мафтун.
Ўргатувчи эса кўп эҳтиёткор,
Катта шаҳарларда, циркларда ҳар кун.
Дуч келамиз шундай одамларга гоҳ,
"Чақмоқ қанд, парча гўшт " деб улар шошар.

Дўстим, унутмагин ва бўлгин огоҳ.
Орамизда шундай одамлар яшар.

Бундайлардан доим йироқ бўл, йироқ,
Улар ўргатилган, ҳолбуки шундоқ.

ИЛОН ВА ДЕВ

Илон пинғиллаб дер: "чақсам ўласан,
Бир лаҳзада захрим киради кучга".
Шунда спрут дер: "Мени биласан,
Сенинг ўйларингни чиқаргим пучга.
Мени денгиз деви, дейдилар, демак.
Бир чанг солсам кўзинг кўр қилгум албат!"
Шунда илон дейди: "сен ким, сен эрмак,
Болалар тингловчи шунчаки эртак".
Алқисса: Спрут ҳеч қачон илон бўлолмас,
Илоннинг захри минг дардга даво, бас!

ОВЧИЛАР

Овчилар ўзларин билдирмоқ учун,
Овга чиқмас хас-чўп синдирмоқ учун.
Тулкиларни яхши кўрганиданмас,
Телпакбоп терисин сидирмоқ учун.

МУШУКНИНГ ТУШИ

Мушук уйқусида туш кўрган эмиш,
Йўлбарсга айланиб қолганмиш чиндан.
Барча ҳайвонларга ўкириб демиш:
Менинг амрим вожиб, билинг, шу кундан.
Дағ-дағ титрар эмиш шерлар, қашқирлар,
Бўрилар таъзимда турар мўлтираб.
Аламзада итлар, кучуклар ирлар,
Филлар нафас олур ижозат сўраб.
Тахтада ўлтирармиш мушук керилиб,

Югуриб-елармиш хизматда қушлар.
Сичқонлар саф тортиб ўтар-териблиб,
Ўнгдан келавермас гоҳида тушлар.
Нимадир "қарс" этди, сичқонми, десам,
Қопқон ҳам жойида ўлжасин кутар.
Чироқларни ёқиб бундай қарасам,
Мушук ёнбошимда жим, уклаб ётар.
Тахтда ўлтирмоқни у қилмиш ҳавас,
Мушукнинг тушига нималар кирмас.

ҚОТИЛ

Қовун-тарвуз экди олим халққа малҳам бўлай, деб.
Ҳеч бўлмаса бирозгина эл оғзида қолай, деб.
У бир йилда қанча-қанча ёстиқларни қуритди,
Деҳқончилик касб-корида "ўз мактабин" яратди.
Селитра текизмасдан энди қовун еб бўлмас,
Еганларни ақли расо одамлар ҳам деб бўлмас.
Шундан буён "заҳри қотил" дерлар унинг отини,
Ўйлаб топган олимни дер одамларнинг қотили.

ШЕЪР НИМА?

Шеър бошқотирма, математик муаммо,
Менделев жадвали, Беруний фарази эмас, аммо:
Жим-жимадор сўзлар эшилмаган арғамчи,
Бўялган қош, кўзлар... барчаси алдамчи.
Шеър шоирлар учун, мунаққидлар учун.
Бир-бирига ўхшаш тақлидлар учун ёзилмас.
Ҳеч бўлмаса шоирлар ёлғон гапирмас,
Улар маддоҳлар эмас.
Шеърлар бор, ўқисам, босимим ошиб кетади,
Баданимга тошмалар тошиб кетади.
Ним косасин излаб, дуч келганни "сизлаб",
Дейман: шеър ҳаммага инъом, эҳтиром.

Бир лаҳза - қилиб мазза-
Ўқилиши керак бўлган мўъжиза!
Бу гапларим учун тириқда эшитмасам дошман.
Ер етказур абадий лаҳадда ётганимда ҳам.

КОСОВ

Қўлда бужғун шохидан ўзим ясаган косов,
Кузнинг хазонларини тўплаб, ўт қўяр эдим.
Унинг тутаб ёнишин неларга йўяр эдим,
Шу лаҳза ёмгир қуюб, ўтни ўчирди дарров.
Мен кетдим, ярим қуйган япроқлар тутаб битди,
Ҳаво тинди, кафтдек кул тупроққа сингиб кетди.

ХАЛҚНИКИ

Қайнади келин - қарқара келин,
Қайнаси келин - тасқара келин.
Қайнона, қайнотаси бўлмаганлар-чи?
Улар бир умрга масхара - келин.

ШОИР

Қўлларимни силтаб ношудлигимдан,
Гоҳо қилмишимдан ўзим куламан,
Ўзим тириламан, ўзим ўламан.
Рости, сабабини сўрайман кимдан?
Қолмади танимда дармон-да,
Меҳрга зорман-да,
Шоирман-да!

Тунлари ўзимга ўзим соқийман,
Ўзим китоб ёзиб, ўзим ўқийман.
Ўзим сўзлаб фақат ўзим тинглайман,
Айтиб-айтиб яна ўзим йиғлайман.
Ўзим юпанаман армонда,
Меҳрга зорман-да,
Шоирман-да!

СЕН ИСИТ

Қаттиқ совуқ эди, на газ, на кўмир,
На бор эди таппи, на ўрик ўтин.
Ҳол-жонимга кўймас эди қурмагир,
"Иситмайсиз мени нега?" - деб хотин.

Ўзим қақшаб келдим, кўчадан ахир,
Жунжикиб елкалар учиб, совқотиб.
Газаги тузланган бодиринг-тахир,
Исирмиканман, деб юз грамм отиб.

Суйканиб, нозланиб қийнама мени,
Сен исит, сўнгра мен иситай сени.

ҲОМИЙ

Югур-югурлардан сўнг охири чиқди китоб,
Энг кўринар жойига ёздим дил изҳорини.
Ҳомийлик қилган одам: "менга ҳам керак савоб"
Деди-ю китоб билан ниқлади омборини.

У ер, бу ерда эса оғизларин тўлдириб:
"Ёзиб берайми дастхат, китобим чиқди", демиш.
Бизни четда қолдириб, тириклайин ўлдириб,
"Шоир бўлиб қолдим" деб керилиб юрган эмиш.

Ёзувчиликни ташлаб мен "теряпман тошимни",
Қай деворга урайин бу пишмаган бошимни.

ЙИҒЛА ТИРИК ҚОЛГАНЛАР УЧУН

Дўстим, сенда гар бўлса юрак,
Ҳали узоқ яшашинг керак.
Етим қолган бешиқлар ҳаққи,
Айтилмаган қўшиқлар ҳаққи.

Манглайига омад битмаган,
Муродига етган-етмаган,
Севгисини этолмай изҳор,
Ўлганида айтилган "ёр-ёр" -

Йигитларга куйиб йиғлагил,
Куйиб нима, тўйиб йиғлагил.
Бас йиғлама ўлганлар учун,
Йиғла, тирик қолган учун.

БЕДИЛОНА

Амал, мансабни деб умринг ўтказдинг,
Шуҳрат гирдобида тамом йўқолдинг...
Бир танда семирдинг, бир танда оздинг,
Бугун Ҳақ олдига борар экансан:
"Уялиб кафанга бурканиб олдинг!"

ШАКИК

Фариддин Аттордан

- Адҳам ўғли Иброҳим, тириклик қандай ўтадир?
- Оҳим кўкка етадир, қаҳатчилик ютадир.
Топсам шукур, топмасам сабр этурман.
Шунда Шайх Шакик деди:
- Балҳда итлар ҳам сендай, топса ейди,
топмаса сабр этадилар.
- Катта кетдинг, — деди, шайх ўзинг айтгил, нетарсан?
- Топсам эҳсон, топмасам шукур этурман.

Шунда Адҳам ўгли кўзларин ёшлаб

Деди:

- Эй шакик, сен бугундан бошлаб,

Менинг учун устозсан, устоз, гапим рост!

ЕР ТОРТИШ КУЧИ

Жуда қаттиқ келди бу йил қиш,

Одамлардан олар ўчини.

Қасди жонин бас қилмас эмиш,

Ер ўзининг тортиш кучини.

ҚАТТИҚ ЙИҚИЛДИМ

Мен қаттиқ йиқилдим, қаттиқ йиқилдим,

Суяқларим гўё сингандай бўлди.

Осмон сув элади, мен сўнгра билдим,

Уриб турган юрак тингандай бўлди.

Мен қаттиқ йиқилдим.

Эшакдан йиқилай, оддан йиқилай,

Курашда йиқилай полвонлардан ҳам.

Шундай бўлишин мен қаёқдан билай.

Бевақт йиқитмагин, эй қодир Эгам.

Мен қаттиқ йиқилдим!

УНВОНЛАР

Унвонлар, унвонлар, сотилган унвонлар -Вл.

Висоцкий

У қўшиқ куйлайди,

Ё, Алло, аввало,

Қарсақлар, мақтовлар,

Баланд нарвонлар учун,

Ҳур-у гулмонлар учун.

Олий фармонлар,

Катта мукофотлар,

Унвонлар учун -

У барчасига эришди,

Ишлари юришди...
Кўплар ҳатто қилдилар ҳавас,
Минг афсус, гарчи у югуриб-елса ҳам,
Тирилиб-ўлса ҳам, унвонлари бўлса ҳам,
Бари бир уни ҳеч ким танимас!

ТАБАССУМ

Азизларим муҳаббат,
Табассумдан бошланур.
Меҳру вафо, садоқат,
Табассумдан бошланур.
Болаларнинг шўхлиги,
Табассумдан бошланур.
Ҳар бир қизнинг кўҳлиги,
Табассумдан бошланур.
Гул-чечаклар урса ниш,
Табассумдан бошланур.
Қўйингки, ҳар яхши иш,
Табассумдан бошланур.

ИНСОФ

Ота-она ўтган, бўлган кўп йиллар,
Ва улардан қолган хайрли яхши ном.
Юз кўришмас эмиш опа-сингиллар,
Ака-укалар ҳам бегона тамом.
Ўртада қолмапти меҳру оқибат,
Мен инсоф тилайман уларга фақат.

ЎҚЛОВ

Писанд эмас менга дев-у аждаҳо,
Пайт пойлаб ташловчи йўлбарс, қашқир ҳам.
Мен қўрқмайман ҳеч нарсадан саламно,
Писанд эмас чақмоқ, жала, ёмғир ҳам.

Мен қўрқмайман огоҳ бўлинг, аввало -
"Қўрқмасларнинг кўчасида" фирқаман.
Мен ҳеч кимдан қўрқмайман, фақат, аммо -
Хотинимнинг ўқловидан қўрқаман.

МЕНИ СЎРАМАНГ...

Мендан мени ҳаргиз сўраманг, дўстим,
Ўзим ҳам билмайман, билмайди ҳеч ким.
Мозоримдан сўранг ўтгандан кейин,
Қабристон ҳам жавоб беролмас, балким.

ТУЮҚ

Ул санамким Феруза, Олмосмикан?
Ёки лаъл, ёқут ва ё олмосмикан?
Дасти гул тутмоқ эдим, билолмадим,
Гулларимни ё олур, олмасмикан?

ПИРНИНГ ДАСТХАТИ

Устоз Миртемирни эслаб

I

Китоблар кўп, дастхатлар кўп,
Мактублар кўп жавонда.
Бундан бошқа бойлигим йўқ.
Бу жаҳоний айвонда.
Гоҳ уларни варақлайман,
Шамоллатиб қатини.
Ва, ўпаман кўзга суриб,
Устозим дасхатини.

II

У Бедил эди, Ҳофиз эди,
Донишманд ҳам эди, газалхон.
Ёлғизлар ичра ёлғиз эди,
Шунақароқ эди у замон.
Ёлғонга қурилган салтанат,
Омонат эди устунлари.
Миставоқда маддоҳлар фақат,
Сароб эди ўтган кунлари.
Истиқлолни у зод кўп кутди,
Огоҳ эди мунажжим- қалам.
Афсус, ўзи билан олиб кетди,
Айтадиган гапларини ҳам.

Бизларга у чин дўст - пир эди,
Бор-йўғи Миртемир эди.

ЮРАК-ЮРАККА ЭЛЧИ

- Ўзингладир ихтиёр,
Юрагим не дер, бил-чи?
- Билдим, у дер ошкор:
Юрак-юракка элчи.

ОЛТИН БАЛИҚ

Р.Ҳамзадан таржима эмас

Ойлаб, йиллаб олиб юрдим,
Вақти келмиш ниҳоят.
Мен аҳдимда қаттиқ турдим,
Сўзлаб берай ривоят.
Бир танишим овга чиқди,
Ношудлиги билинди.
Сўнгги қармоқ ташлаганда,
Битта балиқ илинди.
- Қўйиб юбор, не истасанг,
Мен барини берурман.

Кўряпсан-ку овчи йигит,
Олтин балиқ эрурман.
- Мен омадсиз бир шоирман,
Чикмаган ҳеч китобим.
Мартаба-ю, унвоним йўқ...
Олтин балиқ тинглар жим.
- Яна қандай тилагинг бор,
Айтгил йигит бир бошидан.
Керак бўлса олиб бергим,
Парча олов қуёшдан.
- Шоҳона уй ва машина,
Дала ҳовли сўрайман.
- Қўйиб юбор шунда сени
Шон-шуҳратга ўрайман.
Йигит қолди, балиқ кетди ,
Сув юзида халқача.
Ўша кундан овчи шоир,
Бўлиб қолди бошқача.
Гишдай-ғиштдай китоблари
Чоп этилди, мақталди.
Қатор-қатор унвонлари-у,
Атоқли деб аталди.
У ҳеч кимни писанд этмас,
Унутмиш ўз отини.
Қайси куни бир йиғиндан
Хуноб қайтди хотини:
Ҳеч ким сенинг номинг айтсам,
Назар-писанд қилмайди.
Унвонларинг санаб берсам,
Бир киши ҳам билмайди.
Кеча чиққан ёш шоирни,
Ҳамма-ҳамма танийди.
"Фалончининг хотини" деб,
Айтсалар ҳам майлийди.
"Истеъдодсиз шоир" дерлар,

Бу нимаси, билмайман.
Ўлар бўлсам ,ўлиб бўлдим,
Сендан шуни сўрайман.
Бор балиққа ва сўрагин,
Хотинимни этгин шод -
Олсин барча унвонларин
Берсин пича истеъдод!
Шоир кетди, ўша сойнинг
Қадрдон қиргоғига.
Нима қилсин дош беролмас,
Хотининг қийноғига.
- Салом сенга олтин балиқ,
Яна келдим қошингга.
Хотин қурғур қўймас асло
Боқмайди кўз ёшимга.
Олгин барча шон-шуҳратинг,
Пича бергин истеъдод.
Майли мени қўявергин,
Хотинимни этгин шод!
Сув чайқалиб, олтин балиқ,
Яна тилга киради:
"Бунинг асло иложи йўқ" -
Деб, кечирим сўради.
"Бўлганида сен сўраган
Ўша ноёб истеъдод -
Тушармидим қармоғингга
Мени кечир, одамзод!"
Деди балиқ сув юзида,
Пайдо бўлди халқалар.
Шоир яна аввалгидек,
Сой бўйларин ёқалар.
Олтин балиқ қайда энди,
Тушмас эски тақа ҳам.
Қармоғини тортиб қўймас,
Хатто илон, бақа ҳам.

Қўлда қармоқ, балиқ овлар,
Фасл на куз, қиш эди.
Сизга айтган ривоятим,
Шундоқ, бари туш эди.

ТУННИНГ ЭРТАСИ

Кундуз ўрнин бўшатиб берди,
Кеча босиб кела бошлади.
Юлдуз ерга юзини бурди,
Тонг шамоли ела бошлади.

Ой ёнбошлаб кўкнинг тоқида,
Қоқар ерга заррин этагин.
Шундай тунлар бўлар гоҳида,
Ёзиб олдим унинг эртагин.

СОМОН ЙЎЛИ

Юлдузларга оқ йўл тилаб ой ҳам ботди,
Сўнг юлдузлар бир-бирига гуллар отди.
Сомон йўли араванинг йўли эмиш,
Менга бунга ғўза гулли осмон айтди.

КИМ УЧУН КЕРАКМАН

Ким учун керакман, ким учун ҳеч ким,
Ким учун номардман, ким учун мардман.
Тун бўйи китобга термуламан жим,
Ким учун давоман, ким учун дардман.

УНВОН ДЕБ...

Гар танқид қилсалар тилим тишладим,
Кўрсатиб қўяман деб, ўзимни бир кун.
Мен фақат унвон деб, унвон деб ишладим,
Энди у ишлайди, ишласин мен учун.

КИМЛАР МЕНИ...

Кимлар мени қарғаб ўлим тилайдилар,
Кимлар ўз йўлига йўлим улайдилар.
Кимлар эса мени билиб-билмасдан,
Ўзлари оғанаган лойга булайдилар.

ИККИ ФАРД

Яхши хотин оилани тиндиради,
Ёмон хотин эрин қаддин синдиради.

Ўзин санаб осмонга устун,
Кўк тоқига чирмашур тутун.

ДОНОЛАРГА БЕРИНГ ДУНЁНИ

I

Оналарга беринг дунёни, аллаларга тўлдирад,
Болаларга беринг дунёни, оламини ҳам кулдирад.
Ошиқларга беринг дунёни, муҳаббатдай асрагай,
Шоирларга беринг дунёни, ғазалларда алқагай.
Деҳқонларга беринг дунёни, барчага ризқ улашар,
Боғбонларга беринг дунёни, миннатдор бўлур башар.
Олимларга беринг дунёни, нурга кўмар жаҳонни,
Миробларга беринг дунёни, яшнатадур ҳар ённи.
Ҳофизларга беринг дунёни, буркайди куй, қўшиққа,
Ботирларга беринг дунёни, номи кетсин машриққа.
Меъморларга беринг дунёни, қурад йўллар, қасрлар,
Мулкдорларга беринг дунёни, унутмас ҳеч асрлар.

II

Роҳибларга берманг дунёни, йўқликларга етаклар,
Жодуларга берманг дунёни, етар шунча эртактлар...
Ҳарбийларга берманг дунёни, тикан симга тўлдирад,
Жоҳилларга берманг дунёни, у пичоқсиз ўлдирад.

Шайтонларга берманг дунёни, адаштирар йўллардан,
Маддоҳларга берманг дунёни, сақла-Тангрим улардан.
Артистларга берманг дунёни, солар у ҳар ўйинга,
Ўғриларга берманг дунёни, у урадир кўйинга.
Маккорларга берманг дунёни, алдаб-сулдаб ўтар у,
Қотилларга берманг дунёни, дўстини ҳам отар у.

III

Даҳоларга беринг дунёни, олам бўлур мунаввар,
Дарёларга беринг дунёни, дарё-кумуш, олтин, зар.
Доноларга беринг дунёни, бас қилингиз, етар бас.
Ғолибларга беринг дунёни, дунёни қилманг ҳавас,
Қучоғига сиғдирсин улар жумла-жаҳонни.
Бас, ёшларга беринг дунёни, танг қолдирсин ҳар ённи.
Бас, ёшларга беринг дунёни, яшартирсин ўзидай,
Улуғ неъмат бўлмагай инсон ризқ-у рўзидай.
Бас, ёшларга беринг дунёни, кўҳна олам яшнасин,
Бу дунёда яхшилар-у яхшиликлар яшасин!

ХОТИМА

Қиссани яқунлар эканман, "ТУ-154" самолётида "Андижон-Москва" йўналиши бўйича учишларимиз, москвалик машҳур қурувчи Зотовнинг самодаги саргузаштлари, қаҳрамонимизнинг болалиги, ўсмирлиги ва олтин даври, ота-она дуоси - "олтин нафас" сир-у синоатлари, раҳбарлик санъати, устоз ва шогирдларнинг садоқатлари, Миср эҳромларидек "саломатлик қасри"да эл-юрт соғлиги йўлида меҳнат қилаётган олимлар, профессорлар, доцентлар, ҳамширалар ва бошқаларнинг ғайрат-шижоатлари битилган бобларни эсладим.

Шунингдек, Сиз ҳар бири дostonга тенг бўлган таниш ва нотаниш миждозларнинг табаррук мактублари, етук олимларнинг фикр мулоҳазалари, бош шифокорнинг ҳали кўпчиликка маълум бўлмаган ўз кузатишлари-ҳаётий хулосалари-ёндафтарига ёзиб юрган қайдлар, муаллифнинг назм бекати туркуми, мумтоз адабиётимиз йирик вакиллари ғазаларига боғлаган мухаммасларини ўқишингиз мумкин.

Китобда исм шарифлари тилга олинганларнинг барчаси Аллоҳнинг марҳамати ила қаҳрамонимиз тақдири ва каминанинг ҳам бу қисматдур.

**Тамом.
Андижон шаҳри,
2008-2011 йиллар.**

Азизларим, менинг етти отам қурувчи ўтган. Москвадек шаҳри азимни қурганлар ҳам менинг ота-боболарим эканлигидан фахрланаман.

Қобилжон Худойбердиевнинг номзодлик иши тиббиёт фанига қанчалик фойда келтиради-келтирмайди, буни билмайман-у, аммо бу йигит мени "Андижон-Москва" самолётида бевақт ўлимдан асраб қолди. Шунинг ўзи мен учун ҳар қандай номзодлик ва ундан юқорироқ илмий унвонлардан устун туради.

Қобилжондай олижаноб фарзандни ўстирган ўзбек халқига мингдан-минг раҳмат!

**Л.Б. ЗОТОВ,
қурувчи, Меҳнат қаҳрамони,
академик, Москва шаҳри.**

Мамлакатимизда жаҳон тан олган, юксак унвонлар соҳиби бўлган атоқли олимлар, профессорлар жуда кўп.

Республикамизда ягона Андижон Давлат тиббиёт институти клиникасида раҳбарликни амалиёт ва жарроҳлик билан қўшиб олиб бораётган, эл-юртнинг ардоғидаги шогирдим, тиббиёт фанлари доктори, профессор Қобилжон Турсунович Худойбердиев билан ҳақли равишда фаҳрланаман.

Ш.Ш.ҲАМРОЕВ

**Ўзбекистон фан арбоби,
тиббиёт фанлари доктори,
профессор.**

МУНДАРИЖА

1. Ҳафиз Абдусаматов Шифокор қасидаси.....	3
2. Сен дардимни олдинг, мен дардинг олай.....	6
3. Ота дуоси	22
4. Устозлар ва шогирдлар	33
5. Раҳбарнинг обрўи	45
6. Тилга кирган мактублар.....	59
7. Ватан ичра ватан.....	66
8. Саломатлик қасри.....	72
9. Сиёҳи қуримаган сатрлар	82
10. Назм бекати	88
11. Хотима	174

ҚАЙДЛАР УЧУН

ҚАЙДЛАР УЧУН

Адабий-бадний нашр

Олимжон ХОЛДОР

ҶИСМАТ

Ҷисса, мухаммас, шеър ва қайдлар

Муҳаррир:

Абдуғулом Султонов

Техник муҳаррир ва саҳифаловчи:

Русиамжон Умурақов

Мусаввир:

Ваҳриддин Бозоров

Мусаҳҳиҳ:

Одилжон Олимов

Босишга рухсат этилди 20.10.2011 й. Босмахонага топширилди 10.11.2011 й. Бичими 60x90^{1/16}. Бодони гарнитураси. Кегли 13 7,75 шартли босма табоқ. Шпонли. Адади 300 нусха. Буюртма рақами 33. Баҳоси келишилган нархда.

«Fan Poligraf» МЧЖ

босмахонасида чоп этилди.

Манзил: Тошкент, Буюк Ипак йули, 434.